मानव उत्पति र खेवा वंश

प्रकाशक

खेवा लिम्बू परिवार

पूर्व पल्लो किराँत लिम्बुवान

मानव उत्पति र खेवा वंश

प्रकाशक

खेवा लिम्बू परिवार

पूर्व पल्लो किराँत लिम्बूवान

मानव उत्पति र खेवा वंश

पुस्तक प्रकाशन कार्य समिति

अध्यक्ष	- श्री लोकेन्द्रबहादुर तिगेला (लिम्बू)
उपाध्यक्ष	- श्री इन्द्र मादेन (लिम्बू)
सचिव	- श्री शिवकुमार तिगेला (लिम्बू)
कोषाध्यक्ष	- श्री तिलकबहादुर तिगेला (लिम्बू)
सदस्य	- श्री हुकुमप्रसाद मादेन (लिम्बू)
सदस्य	- श्री खमबहादुर मंयाक (लिम्बू)
सदस्य	- श्री डिल्लिराम मंयाक (लिम्बू)

प्रमुख सल्लाहकार
श्री क्या.गजरधन तिगेला (लिम्बू)
श्री कमल प्र. तिगेला (लिम्बू)

वंशावली संकलक
लोकेन्द्र तिगेला खेवा
छथर हात्तिखर्क -२ धनकुटा
क्या. गजरधन तिगेला खेवा
धरान-१५, सुनसरी

विशेष सहयोगी
शिवकुमार तिगेला खेवा
हात्तिखर्क-६, धनकुटा

कम्प्यूटर ले आउट :
विष्णु वराल

कम्प्यूटर व्यवस्था
सुनवर्षी सञ्चार विकास केन्द्र
Apple Computer Printers
Chatraline, Daran-12 ☎ 025-24249

प्रकाशक
खेवा लिम्बू परिवार
पूर्व पल्लो किराँत लिम्बूवान
प्रकाशन मिति - २०५५ आषाढ

मूल्य रु. -

(5 Oct 2020)
any feedback: direct.letter@gmail.com (or)
biswasdipe@ymail.com

Captain Gajardhan Tigela Khewa (Limbu)
Dharan-16, Sunsari

Mr. Lokendra Bdr. Tigela Khewa (Limbu)
Hattikharka-2, Dhankuta

कमल प्र. तिगेला खेवा (लिम्बू)

छथर ओखे-३, तेह्रथुम, हाल : धरान-१६, सुनसरी

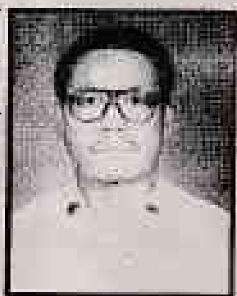
शिक्षा- एम. ए. अ (राजनीतिशास्त्र) बी.ए. (अंग्रेजी), बी.एल. (अपराध शास्त्र)

Bachelor's Degree in Law (Criminology)

शिवकुमार तिगेला खेवा
हातिखर्क-६, धनकुटा

मन्तव्य

कुनै पनि जाति (सम्प्रदाय) को जातीय अस्तित्व अमर राख्न र भावी सन्तती समक्ष विभिन्न कालमा घटेका घटना क्रमका जानकारी गराउन दिब्य दृष्टिको रुपमा इतिहास र वंशावली बाहेक अन्यथा अरु केहि हुन सक्दैन। यसैलेगर्दा मैले पनि आफ्नो खेवावंशको वंशावली संकल्प सम्बन्धि चिन्तन मनन गरेको लगभग ३५ वर्ष व्यतित भइसक्यो । यस अवधी भित्र पटक-पटक गरी आफ्नै गाउँ ओखे-तेह्रथुममा बसोबास गर्ने तिगेला वंशहरुसंग राय सल्लाह (बैठक) बाट पनि तिगेला वंशावलीको यथार्ग विवरण संकलन हुन सकेन ।

अन्तमा छथर धनकुटा हात्तिखर्क गा.वि.स. वा.नं. २ निवासी लोकेन्द्र तिगेलाले खेवा सम्बन्धिको लेख टिपोट र खेवाहरु (तिगेला, मादेन, मंयाक) को वंशावली मस्यौदा गरि प्रकाशन गर्न मसंग सम्पर्क राख्न आउनु हुँदा मैले पनि सुदापमा रहेका तिगेला खेवाको वंशावली र थोरै मात्रमा भएपनि तुम्वा खेवाको वंशावली संकलन गरी राखेकोले प्रकाशनार्थ वहाँलाई जिम्मा दिएँ । यसरी आफ्नो अमुल्य समय र आफ्नो तनमन दिइ ऐतिहासिक सामाग्रीहरुको खोज अनुसन्धान गरी अन्धकारको खाडल र डाँडापारिको ओझेलमा परी सकेका खेवा लिम्बु समुदायका वंशहरुको उत्थान गर्ने क्रममा यस खेवा वंशावली समावेश भएको यो सानो "मानव उत्पति र खेवा वंश" नामक पुस्तकले केहि मात्रामा भएपनि सहयोग पुग्नेछ भन्ने अपेक्षाको साथ लेखक तथा संकलक प्रति मेरो आत्मा देखिनै हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

- क्या. गजरधन तिगेला खेवा

ओखे, तेह्रथुम, हाल धरान न.पा.-१६, सुनसरी

मन्तव्य

किरात लिम्बु अन्तर्गत खेवा वंशमा जन्मिएका छथर हात्तिखर्क -२ निवासी श्री लोकेन्द्र तिगेला खेवाद्वारा लिखित "मानव उत्पति र खेवा वंश"का लेखहरु र संकलित खेवाहरुको वंशावली सरसर्ती अध्यनगर्दा खेवाहरुको वारेमा निक्कै गहिरो अध्यंनगरी, खेवाहरुको अप्रकाशित वंशावलीको कागज पत्रहरु संकलनगरी लेखिएको यो सायद पहिलो पुस्तक हो। जसले सम्पूर्ण खेवा वंशको अस्तित्वको जगेर्ना गर्ने सु-अवसर मिल्ने छ र नेपालको विभिन्न क्षेत्रमा अन्य मुलुकमा वसोवास गर्ने सम्पूर्ण खेवा वंशका परिवारलाई एकत्रित गर्न समेत मद्दत गर्ने छ भन्ने अपेक्षाकोसाथ आफ्नो अमुल्य समय तनमन दिइ खोजअनुसन्धान तथा वंशावली संकलनगरी यौ सन्देश खेवा समाजमा पुऱ्याइ सहयोग गरेकोमा लेखक तथा संकलक प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्द छु।

– स्व. हिर्दयमान तिगेला

छथर हात्तिखर्क -६, धनकुटा

मन्तव्य

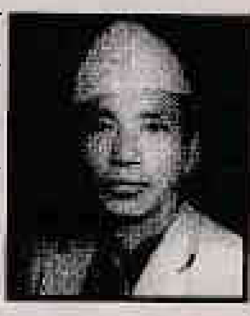

पूर्व पल्लो किरात लिम्बुान क्षेत्र अन्तर्गत छथर हात्तिखर्क २ निवासी श्री लोकेन्द्र तिगेला खेवाद्वारा लिखित "मानव उत्पति र खेवा वंश" । आजको यस नेपाली समाजमा छथरमा वसोवास गर्ने खेवाहरुसंग सम्बन्धित लेख र खेवा वंशावलीमा २२, २५ औ पुस्तासम्मको पिंढि संकलन र खोज अनुरन्धान गरी प्रकाशनगर्न लागिएको यो पहिलो अवसर हो, भन्ने कुरामा म स्पष्ट भन्दछु । खेवा समाजको निमित्त उहाँले प्रयास गर्नु भएको अनसन्धानवाट सम्पूर्ण खेवा परिवारहरुको खाँचो पूरागर्ने लक्ष्य रहँदा रहदै पनि केहि खेवा परिवारको वंशावलीको वारेमा खोज अनुसन्धानगर्ने समय अभावबाट संकलन हुन नसकेको भएता पनि सवै खेवा परिवारको निमित्त यो पुस्तक आधारको रुपमा प्रयोग हुने र भावी सन्ततीकोलागी समेत जानकारी हुने र यसैलाई आधार मानी पून: वंशावली निर्माणगर्दा यसै पिंढिहरुवाट जोडेर लैजान सक्नेछन् ।

अन्तमा लामो समयको खोज अनुसन्धान अध्यन, संकलन गरी केहि हदसम्म खेवाहरुको खाँचो पुरा गरिदिनु हुने लेखक तथा संकलक प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

प्र.सु. प्रेम बहादुर मंयाक खेवा
छथर हात्तिखर्क-३ धनकुटा

आफ्नो भनाई

परम पुज्यनिय पिता श्री ललितबहादुर तिगेला खेवा र माता स्वर्गिय कृष्ण कुमारी तुम्बाहाम्फे (तिगेला) को दोश्रो सुपुत्रको रुपमा वि.स. २००४ साल जेष्ठ २५ गते जन्म भई वहाँहरुको न्यानो मायाँ ममता र लालन पालनबाट हुर्कि वैवाहिक वन्धन श्रीमती रुपमाया राई (तिगेला) संग कायम भई तीन भाई छोराहरु कमल, निर्मल, अनुप तिगेला खेवाहरुका साथमा वसि जीवनको सुख दुःखका जंजीर पारगर्दै किरॉत कुलका लिम्बुवान खेवा वंशमा जन्म भएको पाउँदा खेवा के हो ? खेवा कसरि नामाकरण भयो ? भन्ने कौतुहल मेरो हृदयमा समय समयमा झल्कि रहने हुँदा खेवा उन्पति खेवा विभाजन, खेवा वंशावली र कुनै ईकाईमा रहेका खेवा वंशका मर्यादित ब्यक्तिहरु साथै ऐतिहासिक ब्यक्तित्वका वंशजहरुको स्मृतिलाई भावि पिंढिका शाखाहरुमा जानकारी रहोस भन्ने अपेक्षा गरी यो सानो "मानव उत्पति र खेवा वंश" नामक पुस्तक प्रकाशन गर्न लागेको छु ।

तिगेला खेवा वंशावली प्रकाशनको लागी वंशावली टिपोट दिनुको साथै हृदयवाट नै दिलो ज्यानदिई सहयोग गर्नुहुने मेरो बडा बाबु श्री हिर्दयमान तिगेला, प्रति आभार प्रकट गर्दछु । यसरी वंशावली प्रकाशनको निमित्त वंशावली संकलन गर्न सहयोग गर्नु हुने श्री टिका बहादुर तिगेला, श्री गजेन्द्र बहादुर तिगेला, श्री तिलक बहादुर तिगेला, श्री जितमान सिं तिगेला र सुदाप गा. वि. स. मा वसोवास गरेका तिगेला खेवा परिवारहरुको वंशावली संकलन र खेवाहरुको गढ मानिएको स्थान 'थाक्लुङ' को फोटो सहित प्रकाशनार्थ प्रदान गर्नु हुने क्याप्टेन श्री

गजरधन तिगेला खेवा र हरेक पक्षमा विशेष राय सुझाव दिइ सहयोग गर्ने कमल तिगेला प्रति हार्दिक कृतज्ञता चढाउँ छु ।

यसरी नै मङ्याक खेवा र मादेन खेवाहरुको वंशावली संकलन टिपोट गरी सहयोग गर्नु हुने हात्तिखर्क -३ निवासी श्री चन्द बहादुर मङ्याक, श्री दल बहादुर मङ्याक, श्री धनकेसर मङ्याक मुर्तिढुङ्गा निवासी श्री इन्द्र मादेन, हात्तिखर्क-६ निवासी श्री हुकुम प्रसाद मादेन र सान्ने गा.वि.स.-८ निवासी श्री थम्वाहाङ मादेन खेवा प्रति आभार प्रकट गर्दै बाँकी खेवा वंशहरु चोङवाङ आङलावाङ र तुम्वा खेवाको वंशावलि संकलन हुन नसकेको कारण प्रकाशन गर्न नसकिएको जानकारी सम्पूर्ण खेवा वंशका पाठक वर्गमा अवगत गराउँछु ।

यस 'विजयपुरको सेनवंशी राजहरुसंग खेवाहरुको संबन्ध' पुस्तकमा रहेका सम्पूर्ण लेख, वंशावली सम्वन्धि पाण्डुलिपी पूर्ण तयार गर्ने आत्मा सहयोगी मेरो भाई शिवकुमार तिगेला खेवा प्रति धन्यवाद दिदै प्रकाशनको निमित्त आर्थिक संकलन गर्न सहयोग गर्नु हुने तिगेला, मङ्याक, मादेन खेवाका वंशजहरु र अन्य सम्पूर्ण आर्थिक संकलन गरी सहयोग गर्नु हुने सहयोगी मित्रहरु प्रति आभार ब्यक्त गर्द छु ।

लोकेन्द्र खेवा

हात्तिखर्क-२ धनकुटा

विषय सूचि

नावगेन चईत (मानव सृष्टि) मुन्धुम

स्त्रीबाट हुने घाम, जुन "लायाप्मी नायप्मी" जस्तै मानिस भएनभने बारीको माटोले बनिएको पृथ्वी, पुल, साँगु "तरङ् दिङ् ताङ्साङ्" जस्तो तन्कीएको आकाश नसुहाउँदो रहेछ भनि उज्यालो पसेर आउने ढोका र जताबाट पनि आईपुग्ने परमात्मा "ताः तारा ताः गेरा निङ्वाफु माङ्" देवले सम्झेर स्त्रीबाट हुने मानिसको सृष्टि गर्ने इच्छा गर्नुभयो । तब तागेरा निङ्वाफुः माङ (इश्वरको आत्मा) ले परोप्मी, यम्फाःमी लाई स्त्रीबाट जन्म हुने मनिस जातिको आकार बनाउन हुकुम गर्नुभयो । यसैगरी परोप्मी यम्फामी माङ्ले सुन चाँदी "सम्याङेन आम्लेङ् युप्पागेन चेल्लेङ" हिरा र मोतिको स्त्रीबाट जन्महुने मानिसको प्रतिमा नावागेन् चइत्को नमुना बनाएर हम्काए ईश्वरले जुनको छोरा, घामको छोरा भइस् र अब स्त्रीबाट जन्म लिने मानिस पनि तिमिनै भयौ उठ भनि "इश्वर" परोप्मी यम्फामी माङ्ले त्योप्रतिमा (चइत) लाई बोलाए तर बोली वा आवाज "पेलिगेन्पान्" आएन । तव ईश्वर छक्क परेर ताःतारा ताःतागेरा निङ्वा फुः माङ "जतैबाट पनि आईपुग्ने परमात्मा" संग ज्ञान बुद्धि "सिक्कुम निङ्वा" मागेपछि ताःतारा ताःगेरा निङ्वा फुः माङ्ले ज्ञानबुद्धि दिनुभयो । परोप्मी यम्फामी माङ्ले लेकाली मालीङ्गो, निगालो "सिमिक्ला पोक्ला" को खरानी, बारीको पहेलो माटो, ढुङ्गामाथि खोपिल्टो परेर जमेको पानी (वाही वा लुङ्दुम् पाक्वा) मिसाइ हिलो बनाएर स्त्रीबाट जन्मीने मानिस बनाइ हुँ भनि बोलाउनु भयो, तव त्यस प्रतिमाले पनि के भन्नुभएको भनि हुँ (थेसुम्बुथे) जवाफ दिए । त्यसको लहराजस्तै बेरिने साथि नभएको हुनाले अरु केहिकुरा गर्नसकेन । परोप्मी यमफामी माङ्ले मासुको शरिर भएको पशुपक्षिहरु (थक्शागेन कुपुहा) जोडि जोडि भएर हिडेका र बसेका देख्नुभयो र बिचारनु भयो । मानिस पनि स्वास्नी छैन भने नसुहाउदो रहेछ भनि तब ताःतारा

ता:गेरा निङ्वा फुमाङ्ले मानिस जन्माउने स्वास्नी मानिसको प्रतिमा (चइत) को आकार बनाउने ज्ञान बुद्धि दिनुभयो । वहाले स्त्रीबाट हुने घामजस्तो मानिसलाई घोर निन्द्रामा पार्नुभयो र मानिस जन्माउने जस्तै स्वास्नी मानिसको रुपबनाइ मानिसको-सातो हालिदिनु भयो र परोप्मी यम्फामी माङ्ले स्त्रीबाट हुने मानिस बनाइ स्वास्नी मानिस र लोग्ने मानिस दुबैलाई जगाउनु भयो र तिदुबै जनाले एक अर्कोमा हेराहेर मात्र गरे तर कुरा (वातचित) गर्नसकेनन् । तव परोप्मी यम्फमी माङले ढुङ्गामाथि जमेको आकाशे पानी, (लुङ्दुम् पाकवा) मर्चा (खेसुङ्) फिटेर ती दुबै जनालाइै पिउन लगाए त्यो मिश्रीत पानी पिएपछि दुबैजना एक आपसमा कुरागर्न लागे । यसरि परोप्मी यम्फामी माङ्ले इच्छा पुराभएको हुनाले प्रशन्न भएर वाहाँले आशिर्वाद दिनुभयो । वाहाँले पाँचवटा माहावाणी श्रोतबाट बाँच्नु (१) ईक्शा (धरती) (२) इखे (हावा) (Atmosphere) (३) मुक्कुम (ताप) (४) चफत् (पानी) (५) पोगुगेन् कुजा खाई यस संसारमा घुम्दै फिर्दै बस्नु भनि इश्वरको वाणी छाड्नु भयो ।

तव ईश्वर परमात्माले यी पाँच कुराहरुको शक्तिबाट प्राण राख्ने वरदान दिनुभयो र वहाले भन्नुभयो- तिमि दुवै मेरो छोरा-छोरी भयौ । सृष्टिका फुल भयौ । मायाँका फुल भयौ, जिवनका फुलभई तिमि दुवै बारीको माटोले बनिएको पृथ्वी, पुल, साँगु जस्तै तन्किएको आकाश (तरोङ्दिङ् ताङ्साङ्) सुहाउदो भएर आगोबाट बनिएको उज्यालो सुर्य र जुन पनि सुहाउदो भए, माशुका शरिर भएका पशुपंक्षिहरु (थक्सागेन् कुपु) खोला-नाला बनजंगल, समुन्द्रका जलचरहरुको माछा सबै सुहाउदो भयो र तिमिहरु मजस्तै पवित्र र शुद्ध भएर यस धरती (इक्शाखाम्वेक्) मा बस्नु अनि माटोले बनिएको यस पृथ्वीका बनजंगल, पशुपंक्षि, माछा, किरा फट्याङ्गरा सबै उपभोग गर वा फलफूल खाएर बस भनि आशिर्वाद परमेश्वरले ति दुवैको तरुणी-तन्नेरिको बैंश हाली दिनुभयो ।

अब जन्माउने ती स्वास्नी मानिस सर्वप्रथम तरुणी अवस्थामा पुगिन् । त्यसपछि विषय वास्नको भोक ती दुवै जनाको उत्पन्नभयो । त्यसपछि काँध वा जुरोजस्तै रुप भएको ढुङ्गाको पहाड रा सेवालुङ् पहाडबाट शितल हावा तलमाथिबाट आएको सफा दिन लिएर दक्षिण तेमेन् वेरक् (समुन्द्र) को गर्मी हावा बगेभ्रै गरम शरिर पुर्व-पश्चिम घाम झुल्किने, अस्ताउने मनोहर दृश्यझै साह्रै मनपराए र ती दुवै मानिस र स्वास्नी मानिस आपसमा भिसाइ दियो । हाडबाट मानिसको सन्तान पैदा गराउने लिङ्सुलिमा शक्तिले वंश हुने (चइत्) नमुना फकेपाछी ती दुवै जनाको भोक शान्त भयो र त्यहि संभोगले सुसुङे लालाङेको जन्मभयो ।

सानै उमेर देखि ज्ञान बुद्धि र चेतना भएको मानिस भएको हुनाले सानै उमेर देखिनै तिनिले आफ्नो जन्मदिने आमासंग धनुषकाँड माँगे । तर आमाले भनीन्- सन्तान पैदागर्ने तिम्रा पीता (केसिङ्दिङ्पा) नभएको बेला मैले कहाँबाट धनुषकाँड दिनु भनि भने । सन्तान पैदागर्ने मेरो बाबुको मान-इज्जत ठुलो नभएको मेरो जन्म नहुनुपर्ने यसकारण म कताबाट जन्मिए ? भनि सुसुङे-लालाङेले आमालाई सोधे । नानि ! तिमि स्त्रीबाट जन्म हुने मानव पुत्रहौ । तिमि वायुवतासका पुत्र, पहाड-टाकुराका पुत्र, आठवटा दिशाका हावाका पुत्र पनिहौ भनि उसकी आमाले भनिन् । पछि अलिक हुर्केपछि आमाले धनुषकाँड बनाइदिए पछि उसले पंक्षिको शिकारगर्न थाले ।

किरात याकथुङ् (लिम्बु) को मुन्धुम (वेद) मा यसरि मानिसहरुको सृष्टि भएको उल्लेखित गरिएको पाइन्छ । प्यारामिड र बेबिलोन्को बँगैचाको बनावट टुप्पोबाट बनाएर फेदमा टुङ्ग्याएको देखिन्छ । भने लिम्बु वेदमा पनि यस्तै पहिला मानिसको सृष्टि भएर स्त्रीबाट जन्महुने मानिसको पैदाहुन शुरुवात हुन्छ ।

पापको सृष्टि

मानव सृष्टिको पहिलो मानिस सुसुंडे लालाँडे उमेर पुगी जवान् अवस्थामा पुगेपछि उत्तराखण्डको सिंयुक मुदेन्को कस्तुरि (सुङ्सा) र तेमेन्वेरक, (दक्षिण खण्ड) को ताङ्सा (चित्तल) को शिकार खेल्नसक्ने भयो । यसै समयमा उसको आमाले जन्माएकि लाहादोङ्ना नाम गरेकि छोरि पनि तरुणी अवस्थामा पुगेकि थिइन् । प्रकृतिले जन्मिएर उमेर पुग्ने भएको हुनाले ती दुनो तन्नेरी (नालिगेन् थाङ्बेन) तरुणी (सिसागेन् मेन्छीय) पुगेका र प्राकृतिले गर्दा ति दुईमा सम्भोग भयो र उनिहरुका माइति (स्वाँवाबा) चेली (माङ्नेना) हाड नाता बिग्रीयो र यस विषयमा तागेरा निङ्वाफु माङ्ले देख्नुभयो । आपसमा हावा-बतासबाट जन्म भएकी चेली-माईतिको हाड नाता बिग्रेर "पाप" भएको ता:तारा ता:गेरा निङ्वाफु माङले देख्नु भएको हुनाले तीदुनो सुसुंडे लालांडे (Adam) र लाहदोङ्नालाई बोलाएर भन्नुभयो । अव माईति चेलीको साइनो बिगारे, हाड नाता बिग्रेको हुनाले पाप भयो र अब स्त्रीबाट जन्मने सन्तान मर्नेछन् । तिमि दुइ पनि खरानि, पहेलो, बारीको माटो र अढारको पानीले बनेका मानवहौ, खरानी भएको हुनाले बारीको माटोमा मिसिनेछौ भनि सृष्टिकर्ता इश्वरले श्राप गाली दिनुभयो ।

सुसुंडे लालांडे (Adam) ले पनि ता:गेरा निङ्वाभुमाङ् संग बिन्ती चढाए मलाइ सृष्टिको मायाँ मोहको फुल फुलाउनु भयो, हाम्रो बैंश हालेर तरुणी तन्नेरीको मायाँ मोह दिलाउनु भयो, प्राकृतिक रुपमा यो हुन आयो, यस्तो भएन भने सृष्टिको बृद्धि कसरी हुने भनि बिन्ती गरे । तव ता:गेरा निङ्वाभुमाङ् (इश्वर) ले बचन गर्नुभयो, तिमीहरु सन्तानमा सातपुस्ता सम्म हाड नाताको बारन् गर्नु । सात पुस्ता पुगेपछि अर्कै जाति भएको हन्छ र अर्कै बंशसंग कुटुम्ब गर्नु वा विवाह गर्नुमा आपत्ति हुनेछैन । तर आफ्नो छोरा, नाती, छोरी, नातीनीहरु संग कुटुम्ब गर्न

पाप हुनेछ । कसैले यस थिती रितीहरु विगारि माइति चेली आपसमा हाडनाता मिचियो भने स्वर्गबाट लाहादोङ्नाले उज्यालो पारी बिजुलीको ज्योति चम्केकोबेला कुनै वस्तुको रुपधारण गरि त्यस्ता "पापीहरुलाई" मेघबाट बज्र झारी मार्नेछु भनि सृष्टिकर्ता ईश्वरले (मुजोक्लुङ्माङ्) भन्नुभयो । वहाले भन्नुभयो यो धरतिमा (ईक्शाखाम्वेक्) सुखवाट दुःख हुनेभयो, अबं स्त्रीबाट जन्मने जुन, घाम (लायप्मी नामयप्मी) जस्तै मानिसको सन्तान अवदेखि मर्नुपर्नेछ, रुनु शोकसुर्ता गर्नु पर्नेछ, दुःख भोगेर जन्मी दुःखै सहेर बाँच्नु पर्नेछ । पापले गर्दा स्त्रीहरु सुगुप लेछाम हुने, पुरुषहरु सोघा सिया र वालकहरु मच इत्यादि भएर मर्नुपर्छ भनि भन्नुभयो । फेरि ईश्वरले भन्नुभयो । अब सुसुंडे-लालांडे र लाहादोङ्नाले अघि शुरुबाट भइआएको फुल फुलाउन मायाँ-मोह गर्नु छोरा छारीको सन्तानहरु जन्माउनु र बृद्ध अवस्थामा मर्नु । बारिको माटो द्वार बनेको शरिर यसै माटोमा बिलाउनु तिमिहरुको मृत आत्मा यसै पृथ्वीमा घुमिरहनेछ भनि परमात्मा (तागेरा निङ्वाभुमाङ्) ले तीदुइलाई परम्पराको बाटोलगाई लोग्ने र स्वास्नी (मेलिङ्गेलमेत र पानोदिङ् येम्बा) को संपर्कभई बस्ने आर्शिवाद दिनुभयो । यसरि सुसुंडे लालांडे र लाहदोङ्नाका कोखबाट सुहामफेवा र सुसाङनिवाको जन्मभए । उनि दुइको कोखवाट साङ्दाङ् खेवा र लिङ्दाङ् खेवाको जन्म भए । फेरि उनि दुइको कोखवाट सांखेनयम्बा र सांखेनयम्माको जन्मभयो । फेरि उनि दुइको कोखबाट पान्फेन यम्बा र ईङ्फेनयम्बाको जन्मभयो र उनिहरुको कोखबाट आवासोपत्ता र तिल्लीसो पत्ता माइती र चेलीको जन्मभयो । यसरि धरै शाखा सन्तानको जन्म भएको हुनाले त्यो मुना मैदान ढाकियो र बस्न त्यहाँ नआँट्नाले चारैदिशा फैलिए । कोहि उत्तर, कोहि दक्षिण, कोहि पश्चिम र कोही पूर्व दिशातिर आ-आफ्नो टोली (ग्रुप) को समुह लिएर विभिन्न दिशातिर लागे ।

मानव उत्पति र खेवा वंश

यसरि आवसोपत्ता माईति र तिल्लीसोपत्ती चेली दुई जना घुम्दै फिर्दै जाँदा ईमेदिङ मुनायोक्मा पुगे । दुईजना घमण्ड भएर ज्यानको बाजि राख्ने सर्तगरे । यो ठाउँमा आएर कुन (चेलीमाईती) धेरै बाँचेर बस्ने भनेर शिकमुरी फूलको मुन्टा चडाएर हानाहान गरेछ । तर त्यो ठाउँको गर्मिले गर्दा त्यो फूल एकैछिनमा ओइलीहालेको हुनाले ती दुवै चेली माईति मरिहाले । यसकारण लिम्बुहरुको परपंरामा माइँति चेलीमा फूल साटासाट (Exchange of Flower) गर्ने चलनछैन । पछिबाट उनिंहरु दुइजना नाम बदली अर्को जन्म लिए । नासिङेन माइति र "फुङ्लोतिमा चेली फेरि भेटभएर फङ्लोतिमाको ज्यानमा नासिङ् गेन्ले ज्यान मिसाई दिए र त्यहानै नासिंङेन मरिहाले । अब फुङलोतिमाको गर्भबाट जुम्ल्याहा छोरा र छोरि भए । तिनिहरु केसींगेन र तिगेनजोङ्ना भन्थे । तन्नेरि र तरुणी भएपछि एकैठाउमा बस्नलागे । रहदा बस्दा तिगेनजोङ्नाले दाजुसंग सधैं छुल्याइकुरा मात्र गरको हुनाले केसिङ्गेन (माईति) र तिगेन्जोङना सधैकोलागि छुटे । यसोगर्दा तिगेनजोङना घुम्दै फिर्दै जाँदा मुनाखाम्ना भन्ने ठाँउमा पुगीन् । त्यो ठाउँमा रहदा बस्दा गर्भवति भइन । दसमहिना पुगेपछि तिगेनजोङ्नाले जम्ल्याहा छोरा पाइन् । उनिहरुलाई केसामी र नाम्सामी भन्थे । दिनदिनै हुर्किंदै जाँदा केसामीले नाम्सामी माथि डाही गर्नथाले, किनभने नाम्सामी बाठो, सुन्दर र चनाखो थिए । केसामी चाँहि लाटो अधबेस्रो, मुर्ख तर बलियो थियो । सधैं भाईलाई कुट्छु, मार्छु मात्र भन्थे । नाम्सामीले यी सारा कुराहरु आफ्नी आमालाई भने । आमाले पनि नाम्सामीलाई होस्यार संग बस्ने सल्लाह दिए । तिमी दुईजनाका माझमा आखिर डाहिभएको छ र तिमी दुईजनामा को पहिला मर्नेछौ सो हेर्नलाई फुलको बिजन अलग अलग गरेर रोप्नु पर्छ । केसामीको नाममा बावारी फूल र नामसामीको नाममा सेकमुरी फूल रोपे... । नाम्सामीलाई आमाले

भनिन्, तिमी सिमलको रुखमाथि सात तलामा चडेर टुङ्ग बनाउनु, सातवटा काँडाबनाएर बस्नु र एउटा काँडा चाहि बिषालु बनाउनु । यसरि तिमी सात हाँगामाथि चढेर बसिरहनु। केसामीले आएर तिमीलाई मार्छु, खान्छु भन्यो भने कसरि मलाई खान्छौ ? लौ आएर खाउ भनि जवाफदिनू । म यहा घर वसि बसि तिमी दुइको आयुको विचार गर्नेछु। बावरी फूल ओइलिएछ भने केसामी मेरछ र सेकमुरी फूल मरेछ भने नाम्सामी मरेछ भनि थाहा पाउने छु। केहिदिनपछि ति दुई दाजु-भाईले जंगलमा शिकार खेल्नजाने बन्दोबस्त मिलाए तर नाम्सामीले आफ्नो दाजुको दुष्ट व्यवहार थाहा पाएपछि अघिबाटै जंगलगई एउटा सिमलको रुखको सात तला हाँगा माथि टुङ्ग बनाइ बसे । तिनका दाजु केसामी अलिक ढिलो गरि सिमलको फेदमा आइपुगे। भाई नाम्सामीलाई सिमलको रुखंमाथि देखेपछि केसामी रिसले चुरमुरियो र नाम्सामीलाई मार्छु भनि पहिलो हाँगामा उफ्रे र नाम्सामीले पनि पहिलो काँड प्रहार गरे तर केसामीलाई चोटमात्र लाग्यो । केसामी फेरि उफ्रे नाम्सामीको दोश्रो काँडको चोटले भुइमा खसेन/यस्तै किसिमले केसामीले तिन, चार, पाँच, छ, सातपल्ट उफ्रिदैगए, नाम्सामीले पनि सातौपल्ट काँडको प्रहारले केसामीलाई भुईमा गिराईदिए । केसामी फेरि आठौपल्ट उफ्रिन जाँदा नाम्सामीले त्यो अंतिम बिषालु काँडा प्रहार गरेर आफ्नो दाजु केसामीको ज्यान मारे। यस बखत घरमा तिगेनजोङ्नाले बावरी फूल ओइलिएको र सेकमुरी फूल ताजै रहेको आमाले देखेर थाहा पाइन् कि नाम्सामीले दाजु केसामीलाई मारे भन्ने तिगेनजोङ्ले चाल पाइन् । यस्तै एवम् रितिले शुरुमा दाजु भाईको रिसको उत्पन्न भएको हो भनि लिम्बुहरुको मन्धुम्मा विश्वास गरिन्छ ।

लेखक- क्याप्टेन गजधंन तिगेला खेवा

मानव उत्पति र किरात वंश

मानवको अर्थ र पहिलो मानव

कमल प्र. तिगेला (लिम्बू)

मानव विकासको क्रममा मानव के हो ? मानवका पुर्खा र पहिलो मानव को थिए ? पहिलो मानव अवशेष कहाँ फेला पर्‍यो ? भन्ने विषय माथि विचार विमर्श गर्न भन्दा अगाडि मानव शब्दलाई केलाएर हेरौं । नेपाली वृह्त शब्दकोषमा मानवको अर्थ मनुका सन्तति, मनुष्य वा मानव, स्त्री मानवी, मनु संग संम्वधित, मनुको वंशमा उत्पन्न भएको * भनि उल्लेख गरिएको छ। त्यस्तै दर्शनशास्त्र शब्दकोषमा "Man" one of the main concepts of existentialism(q.v) introduced by Headgear (q.v.). The German term of "M" serves as a subject in the definite personal sentences. According to Headgear, the stay in the word of "M" is manifested in the universally recognized principle of behavior, Moral standers, conquled and materialised formed of language and thoughts etc."* भनी उल्लेख गरिएको छ । The Oxford Senior Dectionary मा Man: " :Human being a creatur distingushed from other animals by superior mental develoment, mainkind" भनि लेखिएको छ । यस्तै International Thesaurus of quatation मा Rhada Thomas Tripp काअनुसार मानवको परिभाषा " A man is a means:

what amputated, leaves a widow" भनेका छन । विधि शव्दाबली Legal Glossary मा " An adult male human being ." भनी उल्लेख गरेका छन् ।

यसरी मानवलाई विभिन्न तवरले अर्थ्याए पनि अन्ततः मानव एक त्यस्तो बिकसित एवं चेतनशिल प्राणि हो जुन प्राणि बौद्धिक रुपमा अरु प्राणि भन्दा उच्च स्थानमा रहेको छ। मानवका पुर्खा र पहिलो मानवको वारेमा वा पहिलो मानव कहा जन्मियो भन्ने विषयलाई केलाएर हेर्ने हो भने विभिन्न धर्मशास्त्रहरुमा पहिलो मानवको बारेमा छुट्टा छुट्टै रुपमा उल्लेख भएको पाईन्छ। हिन्दु धर्मशास्त्र अनुसार मनुलाई पहिलो मानवको रुपमा लिएको पाइन्छ । किरात राईहरुले सुन्निमा र पारुहाङलाई, पहिलो मानवको स्थानमा दिए भने लिम्बूहरुले पोरोक्मीभा र यम्भाक्मिभालाई पहिलो मानवको रुपमा लिए। इसाई धर्मशास्त्र वाईवलमा लेखिए अनुसार आदम र हब्बा नै इश्वर सृजित् पहिलो मानव थिए। पहिलो मानव वा प्राक:मानवका सम्वन्धमा विद्वानहरुको मत भिन्नता रहेको छ । मानव अवशेषका संवन्धमा अध्ययन गर्दा सन् १९२४ मा एक मानव खोपडि पाईयो । अफ्रिकाको वेचुआलैण्ड क्षेत्रको आसपास पर्ने टांग्स नामक ठाउँको एउटा गुफा भित्र २० लाख वर्ष पुरानो वाल प्राणिको खोपडी भेट्याइयो । यसलाइ टांग्सएप नामले चिनिन्छ । विद्यवानहरुका अनुसार "टांग्सएप" नै पहिलो मानव थिए । यो आज सम्म पाईएका मानव अबशेषहरु मध्ये सव भन्दा पुरानो मानिन्छ । "टाग्सएप" को शाब्दिक अर्थ टाँग्स नामक ठाउँमा पाईएको बाँदर र मानव नछुटिने तर पुच्छर भने नभएको प्राणि हुन आउँछ । जिव अवशेषविद्यहरुले यो टांग्सएप मानिस जस्तै उठेर हिड्न सक्ने अनुमान लगाए । यो वाल प्राणि वा खोपडि छ वर्ष भन्दा माथिको भने नभएको कुरा विद्यवानहरुको राय छ ।

मानव उत्पति र खेवा वंश

मानव उत्पति

विद्यवानहरुका अनुसार मानिसको उद्‌गम (उत्पति) स्थल अफ्रिकाको भुमध्य् रेखाको आसपास रहेको थियो। अफ्रिकामा सुखा खडेरी लागेपछि तालहरु सुक्न थाले । जंगल क्रमश: मरभुमीमा परिणत हुन थाले पछि मानवको उदय भएको थियो । तीन करोड बर्ष भन्दा अगाडि स्तनपायी जीवहरुको एउटा वर्ग छुट्टियो । यो जीव पाँच करोड वर्ष अगाडि लेमुर नामको स्तनपायी जीव थियो । जुन जीवका ३२ वटा भन्दा बढि दाँत र नङ सहितका औंलाहरु थिए । यो जीवको बुढी औला हातको पंजातिर अलिकति वंग्याउन सकिन्थ्यो । यो जिवले किरा फट्याङग्रा र फलफुल खाने गर्थ्यो यसवाट छुट्टिएको प्रवर्ग अन्तत: वादरको रुपमा देखा पर्‍यो । डेड करोड वर्ष पछि मरुभुमिकरण भएका जमिनमा वातावरण चिसो भई अफ्रिकावाट २० केजि तौल भएको रामापेथिक नामको जीव देखा पर्‍यो । यो जीव दुई खुट्टाले हिडने गरेको कुरा वैज्ञानिकहरुले अनुमान लगाए । अनुहार चौंडा र टम्म दाँत भएको यो जीव एक करोड वर्ष अघि दुईवटा जातिमा विभाजित भयो । एउटा जाति आधुनिक वनमान्छेको रुपमा विकसित भयो र अर्को जाती मानवको प्राचिन वा आदिम पुर्खाको रुपमा विकसित भयो । तर यो जीव ८० लाख वर्ष अघि लोप भयो । जिव अवशेषको अध्ययन गर्ने क्रममा आजको २० लाख वर्ष अगाडि थुप्रै जीव अवशेषहरु पाईए । जसमा अफ्रिकाको बेचुआलैण्डमा वाल मस्तक पनि पाइयो यो आधारमा मानवको उद्‌गमस्थल व अफ्रिकालाई लिन सकिन्छ र मानवको उत्पति अफ्रिकाबाटै भयो भन्न सकिन्छ ।

किरातहरुको उत्पति र भाषामा विभाजन

सरजोन हमिल्टनले आफ्नो पुस्तकमा "किरात बंश मंगोल जाति मध्ये एक हो र उनीहरुको पुरानो बासस्थान अफ्रिका स्थित फारसको

खाडीको उत्तरी मैदान हो जसको नाम सिनार थियो । शिनारलाई सुमेरु पनि भनिन्थ्यो । यो भनाईलाई हेर्ने हो भने किंरातहरुको उद्‌गम (उत्पति) स्थल वा उत्पतिको थलो अफ्रिका स्थित सिनार प्रदेश लाई लिन सकिन्छ। वैज्ञानिकहरुले पनि अफ्रिकाको सिनार प्रदेशलाईनै मानवको उद्‌गम (उत्पति) स्थल मानेका छन् । यसरी नै पुरानो बाईवलमा "परम प्रभुको दृष्टिमा शक्तिशाली सिकारी थिए र तिनको राज्यको शुरु बावेल, एरेक, अक्कुद र कल्ने भयो, जुन शिनार देशमा पर्दछन त्यहि देशबाट अश्शुर देशमा गए। यो शक्तिशाली शिकारी किरात पुर्खालाई लिन सकिन्छ ।

शिनार देशमा मानव जातिमा भाषाको विभाजन भएको कुरा इशाई धर्मशास्त्रमा उल्लेख गरिएको छ । जहाँ भनिएको छ " मानिसहरु पूर्वतिर सर्दै जाँदा शिनार देशमा एउटा मैदान भेटाएर त्यही बसोवास गरे तब आपसमा तिनीहरु भने लौ हामीहरुले इटां बनाएर पोलौं र हामी आफ्ना निम्ती एउटा सहर र स्वर्गको टुप्पा सम्मै पुग्ने एउटा धररा बनाएर आफ्नो नाउँ राखौं । नत्रता हामीलाई पृथ्वी भरी छरिन पर्नेछ । मानिसको सन्तानले वनाई रहेको धररा हेर्न परम प्रभु तल ओर्लनु भयो । अनि भन्नु भयो ति सबै एउटै भाषा भएको एउटै जाति रहेछ। इश्वरको भाषामा खलल पार्ने इच्छा भयो र खलल पारी दिनु भयो जसको कारण त्यो धररा वनाउन छोडी दिए र पृथ्वी भरी सबै मानिसहरु तितर वितर भए ।" यसरी सो धर्मसास्त्रमा लेखिए अनुरुप सिनार प्रदेशबाट बिभिन्न भाषा भाषीमा बिभाजित भएको पाईन्छ ।

किरात शब्दको उत्पति

किरात पुर्खाहरु टाईथिस र युफ्रेटिस नदिको किनारमा बसोबास गर्दै हेमन्त भुमीपछि शिलान्त भुमीको तटमैदानमा बसें। जहाँ रेशमको खेती गर्ने मानिसलाई 'किरेत' र कपडा बुनेर बेच्ने मानिसलाई "किराती"

भन्दथे । किरात शब्द करेनी, किरिएत, किरजाथ शब्दको अपभ्रंस भई बनेको शब्द हो । यसको अर्थ भुमध्य प्रदेश हुन्छ । मोवायट भाषामा गठ वा शहर हुन्छ । त्यस्तै कलकत्ता वासी भएकाले कलाटी, कलैटी र किराती कहिएका हुन् ।

इशाको एघारौ शताब्दी सम्म कागंडा उपत्यकाको बैजनाथलाई किरग्राम भनिन्थ्यो । किरग्राम र किर शब्द किरातको छोटकरी रुप हो ।

किरातहरुको मुल निवासस्थल अघिदेखि हिमालयको दक्षीण पूर्वीय खण्डमा भएको अनुमान गरिन्छ । कारण यसै प्रदेशदेखि आजसम्म चिरायतोको ठुलो निर्यात हुन्छ र अमरकोषमा उल्लेख भए अनुसार चिरायतोको एक नाम किराततिक्त पनि हो । किरात शब्द किरवा शब्दको अपभ्रंस हो । यसरी किरात शब्दको उत्पतिका बारेमा बेग्ला बेग्लै अनुमान रहेको छ । किरात शब्द वास्तवमा किर, किरावा, किरियट, किजारथ, कलैती शब्दको विकसित रुपहो । जसबाट मंगोल राजाका नाती वा हालका किरातीहरुका पुर्खा किरात इडवाको नाम राखियो । कालान्तरमा किरात इडवाका सन्तानहरुले आफुलाई किरात भन्न थाले । यसरी किरात शब्दको उत्पति भयो ।

किरात राज्य र राज्य बिस्तार

किरात राज्य र राज्य बिस्तारको कुरा गर्दा किरातहरुले जहा किरातहरुको राज्य स्थापना वा किरातहरुको पुर्खाहरुको उदय भयो सोही स्थानदखि राज्य कायम भएको पाइन्छ । अफ्रिकाको सिनार देशमा किरात पुर्खाहरु देखा पर्नु भन्दा अगाडि डाबल, एरेक, कुलेनमा राज्य गरे जुन सिनार देशमा पर्दथ्यो । कालान्तरमा सिनारमानै राज्य कायम गरि धेरै वर्षसम्म शासन गरे । सिनारबाट अश्युर देशमा गए र नीनवे, रहोवतीर र कालह शहरहरु कब्जागरी राज्य बिस्तार गरे । नीनवे र कालह बिच रेसन शहरलाइ राजधानी बनाएका थिए ।

मानव उत्पति र खेवा वंश

मेसोपोटामिया हालको इराक, बेबिलोन, टाईग्रस र युफ्रेटिस नदिका किनारहरुमा राज्य कायम र विस्तार गरि राज्य विस्तार गर्ने क्रममा पर्सियाका सुनानी राजासंग युद्ध गरेको पाइन्छ। किरात पुर्खाहरु सीमा रेखाको लागि लडेको र जितेका सिमानामा खोपीएको ढुङ्गा गाडेको पाइन्छ। केहि विद्वानका अनुसार अफ्रिका महादेशका कुश देशमा पनि केही किरात पुर्खाको राज्य थियो। कुश देशमा स-साना गरि राज्य विस्तार गर्दै आए। त्यसैले किरातहरुले हाल पनि आफूलाई काशी गोत्र भन्ने गर्छन। १४ औं पिढीका राजा हाङग लुइहाङको पालामा सिमान्त भुमीको पश्चिम भागमा पर्ने गन्धर्वी देशको दानव देशका राजालाई हराई गन्धर्वी राज्यमा पनि आफ्नो अधिकार कायम गरे। यो राज्य विस्तार गर्नु पुर्व सिमान्त भुमीमा किरात पुर्खाहरु राज्य गर्दथे। त्यस्तै हेमन्त भूमीमा नकाशुर, दानाशुर, महिषाशुर र किरातशुर नामले शासन गरेको पाइन्छ। यता ११ औं १२ औं शताव्दीमा किरातहरुले काङ्ग्रा उपत्यकामा राज्य गरेको पाइन्छ। जहा आर्यहरु कुश पर्वत पार गरेर सातशिन्धुमा फैलंदा किरातमरुसंग युद्ध भएको थियो। ऋग्वेदका अनुसार आर्यहरुले किरात जातिहरुसंग संघर्ष गर्नु पर्‍यो। यो समयमा आर्य र अनार्य बिच ४० वर्षसम्म युद्धभएको पाइन्छ। कांगडा उपत्यकामा आर्यहरुले राज्य लिएपछि किरातहरु सतलज उपत्यकामा आएर बसे। यो समयमा आर्यहरुले किरातीहरुलाई राक्षस दैत्यको रुपमा उपनाम दिई किरातकालिन इतिहास सबै लोप गराएको पाइन्छ। सतलज उपत्यका कर्णाली प्रदेशको पश्चिम भागमा पर्दछ। नेपालको पुरानो वंशावली अनुसार किरातहरुले लिच्छवीहरु भन्दा अघि काठमाण्डौ उपत्यकामा राज्य गरे। कर्कपेट्रिकले आफ्नो पुस्तकमा ३० किरात राजाहरुको नाम उल्लेख गरेका छन्। केही विद्वानहरुका अनुसार लिच्छवीको आगमन पछि किरातहरु अन्यत्र गए। कालान्तरमा आएर किरातहरुले पुनमा

वल्लो किरात, माँझ किरात र पल्लो किरात भनी राज्य बिस्तार गरे भने पश्चिममा पृथ्वीनारायण शाहको एकिकरण पूर्व २२ से २४ से राज्यको रुपमा रहेका थिए। किरातहरु बसोबास गरेको प्रदेशलाई कुनै समयमा "नौ लाख किरात" पनि भनिन्थ्यो।

जापानी र चीनियाँ पनि किरात

जापानी, चीनिया र किरातहरु विचको भाषिक समानाताका आधार मा पनि एकै यी जाति एउटै बंशका हुन सक्छन भनि अनुमान लगाउन सकिन्छ। यसमा सु. प्रेमबहादुर मानोहाङ र भुपेन्द्र शर्माले संक्षिप्त नेपालको इतिहासमा उल्लेख गरे अनुसार हेमन्त भूमीमा अथ्युर बंशबाट एक मंगोल नामक राजाको जन्म भयो। राजा मंगोलका तीन भाइ छोराहरु निम्न बमोजिम थिए। जसबाट बंशको आधारमा जापानी, वर्मेली, चीनिया पनि किरात हुन वा किरात बंश भित्र पर्दछन भन्न सकिने आधार रहेको छ।

(क) योबोईङबा - जापानी, वर्मेली, श्याम कोचिन

(ख) थोवोइङवा - चीनिया, भोटिया, कोरियन

(ग) मुनाइङवा - राई, लिम्बु, गुरुङ्ग, मगर, थारु इत्यादि

हेमन्त भुमीको गर्मी खप्न नसकको र सन्तान बढ्न नसकेकोले मंगोलका ३ पुत्रका सन्तान हेमन्त भुमी छाडि अन्यत्र सर्ने सल्लाह गरे। योबो इङवाका सन्तान जापानी, श्याम, वर्मा, कोचिन जातीमा विभाजित भएर राज्य विस्तार गर्दै गए। माइला भाइ थोवोइङवा सन्तान उत्तरतर्फ चीनिया, मङोलियन, चावा, तुक्पा, भोटिया जातीमा बिभाजित भइ रहे। मंगोलका कान्छा छोरा मुनाइङवाका पुत्र किरात इङवा हेमन्त भूमीबाट पश्चिम तर्फ हिन्द महासागरबाट सिमान्त भूमीमा आई राज्य बिस्तार गरे।

सिमान्त भूमीमा किरात ईङवाका दश छोराहरु:-

(क) यकतुम्वा- राई, लिम्बु (मुख्य जाती र अन्य उपजातीहरु विभाजन भई पल्लो किरात, माझ किरात र वल्लो किरातमा वर्तमान अवस्थामा यक्तुम्वाका सन्तान बसोबास गर्दै किरात इङवाको सन्तान भएकोले आफुलाइ "किरात" भनि घोषणा गरे ।)

(ख) अप्लीवा- आठपरिया जातीको रुपमा हाल चिनिन्छ । यो जातीको मुख्य बसोबास धनकुटामा रहेको हो ।

(ग) याख्खाबा- हाल याख्खावाका सन्तान मुल जाती याख्खावा र अन्य विभिन्न उपजातीको रुपमा विभाजित भई संखुवासभा, तेह्रथुम, धनकुटा, पांचथर जिल्लाहरुमा छरिएर बसेका छन् ।

(घ) लुङफेवा- लुङफेवाका सन्तान हाल लहरुङ्ग जातले चिनिन्छन् । तर हाल आएर लहरुङ्गहरुले राई लेख्न थालेको पाइन्छ ।

(ङ) याङफेवा- यसका सन्तान याङफु जातीले हाल चिनिन्छ । तर यो जातीको जनसंख्या एकदम कम रहेका छ ।

(च) सुहाचेपा- सुनुवार, ज्यापु, चेपाङ्ग जातीले हाल सुहाचेपाका सन्तानलाई चिनिन्छ । सुनुवारहरुले पनि राईसंग समीकरण गरी केहिले राई लेख्न थालिसकेका छन् । चेपाङ्ग जाती अति दुर्लभ जातीको रुपमा रहेका छन् ।

(छ) थोकलेपा- यो जातका सन्तान हाल थाकल, पोकल, थकाली भएर नेपालको पश्चिम भू-भागमा रहेका छन् ।

(ज) गुरुक्पा- यो जातका सन्तान हाल गुरुङ्ग नामले प्रख्यात छन् । नेपालको एकिकरण पूर्व यो जातिले २२ से २४ से राज्य कायमगरि राज्य बिस्तारगरी बसोबास गरेको पाइन्छ । गुरुङ्गहरुले आफुलाई किरात वंशमा नपर्ने दावी गरेता पनि गुरुङ्ग जातिका विद्वान डा. हर्कबहादुरले गुरुङ्ग जाति किरात परिवार भित्र पर्दछ भनि आफ्नो

पुस्तकमा उल्लेख गरेका छन् । तसर्थ यो जाति पनि किरात इङ्वाकै सन्तान वा वंशज बिच पर्ने भएकोले किरात भन्दा अत्युक्ति नहोला ।

(झ) थाङदाङवा- यस जातका सन्तान हाल नेपालको दक्षिणी भु-भागमा थारु, दनुवार जातीले प्रख्यात छन् ।

(ञ) मगप्पा- यो जातका सन्तान हाल मगर जातिले चिनिन्छ र नेपालको पश्चिमी भु-भागमा ठुलो जनसंख्या र भु-भाग ओगटेर यो जाती विभिन्न उपजातिहरुमा विभाजित भईरहेका छन् । मगर जातीलाई सेना र प्रहरीमा शाहकाल देखि यता प्रवेश गराइएकोले यो जातीको उपजातिहरु क्षेत्री जातसंग धेरै मिल्न आउँछ । यो जाति पनि किरात वंश भित्र पर्छ ।

उक्त १० भाइका सन्तानमा नेवार र तामाङ्ग समेटिएको छैन । विद्वानहरुले तामाङ्ग थोवोङवाका सन्तानका एक उपजातीको रुपमा लिएका छन् र यो तामाङ्ग जाति तिब्बतीयन र भोटिया जातिहरुसंग नजिकको संबन्ध रहेको पाइन्छ भने नेवारहरु चीनिया, तुक्पा, चावा जातिहरुसंग नजिकको संबन्ध राख्छन् ।

निष्कर्षमा नेवार र तामाङ्ग जाति पनि किरात जाति भित्र पर्दछन् । कारण हाल मंगोलका तीन छोरा मध्ये कान्छा छोरा मुनाङवाका पुत्र-किरात इङवाको सन्तानले मात्र आफुलाई किरात भनी दावी गरेता पनि वंशजको आधारमा हेर्नेहो भने मंगोलका जेठा छोरा योवोङवाका सन्तान जापानी, श्याम, कोचिन, बर्मेली र थोवोइङवाका सन्तान चीन, भोटिया, तुक्पा कोरीयन, फिलिपीन्स, मलेशियन जातीका रुपमा रहेको छन् र तामाङ्ग, नेवार इत्यादी पनि किरात परिवार वा किरात वंश भित्र पर्दछन् ।

दश लिम्बु र खेवा वंश

लिम्बु जाति निश्चित रुपमा मगोलका सन्तान वा मंगोलका कान्छा छोरा मुनाईडवाका पुत्र किरात इङवाका दश भाइहरु मध्ये जेठो भाई यक्तुम्बाका सन्तान भित्र पर्दछ । यक्तुम्बाको दुई भाइ छोरामा एक भाइका सन्तान राई जाति र अर्का लिम्बू जातिमा विकाश भएको पाइन्छ । लिम्बु जातिको घना बसोबास भएको जिल्लाहरु पांचथर, ताप्लेजुङ, तेह्रथुम, संखुवासभा, सुनसरी, मोरङ्ग, झापा, धनकुटा मुख्य रुपमा पर्दछन् । पल्लो किरातको नामले चिनिने अरुण पूर्व र मेची नदी पश्चिमको भू-भागलाई लिम्वुवान भनिन्छ । यता नेपालको राष्ट्रिय जनगणना २०४८ र विभिन्न सोधपत्रमा उल्लेख भए अनुसार लिम्बु जातीहरु नेपालको ७३ जिल्लामा बसोबास गर्दै आएको पाइन्छ । यता भारतको सिक्किम, दार्जिलिङ, आसाम, मणिपुर, कालिङपोङ, पश्चिम बंगालमा पनि लिम्बुहरुको ठुलो बस्ती रहेको पाइन्छ ।

लिम्बुलाई याक्थुङवा नामले पनि चिनिन्छ । दश भाई लिम्बुहरु (काशी गोत्र ५ जना ल्हासा गोत्र ५ जना) नेपालको पूर्वी भाग पल्लो किरात आई लिम्वुवान कायम गरी राज्य गर्न शुरु गरे । दश लिम्बुहरुले आफ्नो राजधानी पांचथर जिल्लाको सदरमुकाम फेदेन स्थित "आँबेपजोमा खाम्हेत्लाङमा सुम्हालुङ्मा" नामक स्थानमा आफ्नो राज्य स्थापना गरि बसोबास शुरु गरे । यो स्थान फिदिम बजारको नजिक रहेको छ । दश लिम्वुहरुको साथमा तीन धर्म गुरुहरु पनि रहेकाथिए । ती दश लिम्बू र तीन धर्मगुरुको नामावली निम्न बमोजिम रहेको छ ।

दश लिम्बू

(१) थोसोईङ्ग काङलाईङ हाङ

(२) थिङदाङगो सावारो हाङ

(३) थोसोदिङ हाम्लेंवा सावारो हाङ

(४) थोदिङ ताङसाक सावारो हाङ्ग

(५) मुगुप्लुङमा लाङसोदिङ सावारो हाङ

(६) मोगुपलुङमा खाम्बेक सावारो हाङ्ग

(७) योक्फोदिङ सावारो हाङ

(८) योक्फोदिङ सावारो हाङ

(९) योक्फोदिङगिघाङ लाईङगो हाङ्ग

(१०) तोतोली तोइङवो हाङ्ग

तीन धर्म गुरुहरु:

(१) फेजिरी फेदाङमा (विजुवा)

(२) साम्बाहाङ एप्लीहाङ साँवा (पुरोहित)

(३) साप्मुन्धुम येप्मुन्धुम (न्यायाधिश)

त्यस समयमा नेपालको पूर्विक्षेत्रलाई फेदाप भनिन्थ्यो र यो प्रान्तमा दस लिम्बूको आगमन पुर्व आठजना अपुंगी किराती राजाहरुले राज्य गरेका थिए । जसलाई सावागेन एतहाङ भनिन्छ । ति राजाहरुको नाम यसप्रकार छ ।

१) होङदेन हाङ (छोङदेन हाङ आठपरिया) २) यकेत्हाङ

३) चासवीहाङ ४) लारासो पांगवोहाङ ५) खेसिवाहाङ

६) एकांसोहाङ ७) खादिहाङ ८) ईमेहाङ

माथि उल्लेखित दश लिम्बु (सरदार)हरु र फेदाप प्रान्तका यी ८ अपुंगीराजाहरु बिच युद्धभइ युद्ध पश्चात सम्झौता गरी पुन: बनेका दश लिम्बु राजा तथा सरदारहरुका नाम र क्षेत्र यस प्रकार छ ।

(१) साम्लुप्लि साम्वाहाङ- ताम्वाखोला यक (गड)

(२) ताम्पेसो पेरुहाङ्ग- तेह्रथुम, थलायक (गड)

(३) थोक्तोक्सो आङवोहाङ्ग- आठराई-पोमाजङ यक (गड)

(४) सेङसेङगुम फेदाप हाङ्ग-फेदाप, पोक्लावाङ यक (गड)

(५) थिन्दोलुङ कोयाहाङ्ग (खोक्याहाङ) याङरुप यक (गड)

(६) शेसेन्ने सेरिङहाङ्ग-मेवा खोला, येतिङदे यक (गड)

(७) येनाङसो पापोहाङ्ग- पानथर, फेदेन यक (गड)

(८) थाक्लुङ पितुमहाङ- छथर ताक्लुङ यक (गड)

(९) सोइयाक लाधोहाङ्ग-चौविस, साँगुरी यक (गड)

(१०) इमेहाङ्ग- चारखोला, इलाम यक (गड)

यि दश लिम्बुहरुले अठारौ शताब्दिमा नेपाल एकिकरणको शिलशिलामा गोरखा शैन्यसग १२ वर्ष युद्ध गरेको थिए । १२ वर्षको युद्धपछि गोरखाका राजा पृथ्वीनारायण शाहले एक सन्धीको प्रस्ताव राखी प्रत्येक जिल्लमा शासन गर्न र न्याय गर्न सक्नेगरि लिम्बुहरुलाई राज्य समर्पण गरे तर कर, हत्या र गोवध (गाइमारा) संवन्धि मुद्दा गोरखाका राजाले हेर्ने सन्धीपत्रमा प्रस्ताव राखियो र लिम्बुहरुले सो सन्धीको स्वागत गरे । यी दश लिम्बू राजाहरु मध्ये छथर ताक्लुङ यक(गड) मा राजा थाक्लुङ पितुमहाड छथरेहरुका राजा थिए यीनै राजाका सन्तान हाल खेवा जाति भित्र ६ वटा उपजातिमा विभाजित भई तेह्रथुम र धनकुटा जिल्लामा बसोवास गर्दै आएका छन र खेवाहरुको वंशावली पछिल्लो अध्यायमा बृस्तीर्त् रुपमा दिईएको छ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु:-

१. नेपाली वृहत शब्दकोष, २. लिम्बुवानको ऐतिहासिक अध्ययन - शिवकुमार श्रेष्ठ, ३. *Nepal and the Gorkha's Ministry of Difference London,* ४. संक्षिप्त नेपालको इतिहास- सु प्रेमवहादुर माबोहाङ्ग ५. किरात वेद ६. वाइबल ७. ऋग्वेद ८. कौटिल्यको अर्थशास्त्र ९. हाम्रो समाज एक अध्ययन - जनकलाल शर्मा १०. मानवको उदय (ऐतिहासीक रुपरेखा)- सुवर्ण कयाली ११. जनजाति मञ्च (अंक १ वर्ष १) १२. विश्व इतिहासको एक झलक-जवाहरलाल नेहरु, १३. मनुस्मृति १४. महाभारत (संक्षिप्त) १५. विश्व इतिहास - रामप्रसाद त्रिपाठी १६. समाजशास्त्र र मानव शास्त्रको परिचय- रेशराज अधिकारी १७. किरात सम्बन्धि केही चर्चा -देवदास राई १८. *Dictionary of Philosophy,* १९. *International Therasausus of Quotations-Rhaslo Thomas,* २०. यलम्वर-यलुङ किरात, २१. *Legal Glossary,* २२. किरात सभ्यता - मुस्कान पाङबाङ, २३. *Senior Oxford Dictionary* २४. किरात इतिहास - स्व इमान सिं चेमजोङ २५. मगरात इतिहास - एम. बी. थापा मगर

●(प्राविधिक कारणले फुटनोट प्रत्येक पेजमा राख्न नसकिएकोमा क्षमा-लेखक: कमल लिंगेला)

खेवाहरुको उत्पतिको किंवदन्ती

सत्ययुगमा एउटा अपुत्री वालक पोङ्गेनदिङ्को उत्पत्ति भएको थियो । उनि त्यस अवस्थाको शुन्य धरातलमा जीवन निर्वाह गर्न सृष्टिकर्ताको चक्र भएको हुँदा सदादिन शिकारीको रुपधारण गरि हिड्न वाध्य हुनु पर्दथ्यो । त्यसै अवस्थामा पोङ्गेनदिङ् बालक जंगल घुम्न जाँदा वाटोमा एउटा वन कुखुरो (खेवाको फुल बाटोमा फेला पारे । त्यो फुललाई उनले साथमा राखी सुत्ने गर्दथे ।

समय वित्दै गयो केहि समय पश्चात् त्यो फुलवाट वन कुखुरा (खेवा) को वच्चा पैदा भयो । त्यो वच्चा समयको प्रवाह संगसंगै दिन प्रतिदिन वढ्दै गयो । अन्ततोगत्वा त्यो वच्चा भाले कुखुरा भयो । त्यो भालेले ती वालकलाई भन्नलागे, ए मनुष्य ! तिमिले मेरो निम्ति पालन पोषण र सुरक्षा गरी मेरो उमेर पुऱ्याई दिएकोमा तिम्रो यस्तो अवीस्मरणीय गुण मैले तिर्नुपर्छ । अव यस शुन्य संसारमा वसन्तको हरियाली वनाउनु पर्छ । व्यवहारिक जीवन यापनको शुरुआत गर्नुपर्छ । त्यसको लागि तिम्रो विवाह गर्नुपर्छ भनि अनुरोध गरे । त्यो वालक पनि त्यस समय सम्ममा समयको प्रवाह संगै युवा अवस्थामा पुगि सकेका थिए । त्यस्तो विवाहको कुरा सुन्दा ति युवालाई आश्चार्य लाग्यो । जवकि यस शुन्य, उजाड धरातलमा कसोगरि विवाह गर्ने ? केटि कहाँबाट ल्याउने ? जस्ता प्रश्नहरु ती युवालाई कौतुहल्ताकै विषय वन्यो । यो सम्भव नहुने कुरोहो भनि भालेलाई भन्नलागे । युवाको त्यस्तो कौतुहल्ता सुनेपछि त्यो भालेले भन्नलागे तिमि यसै ठाउँमा वसिरहनु म केटिको खोजिमा जानेछु भनि उडेर वेपत्ता भएछ । अव ती युवा शुन्य धरातलमा एक्लो भयो । उनी ज्यादै चिन्तित भए । मेरो जीवन साथी भएर वसेको भाले आज छोडेर वेपत्ता भयो अब के गर्ने कसो गर्ने आदी इत्यादी कुराहरुबाट

छट्पटिदै रहंदा वस्दा केहि समय विति सकेको थियो । केहि दिन पछि त्यो भाले उडेर त्यसै ठाउँमा एक सुन्दरी कन्या लिएर आईपुग्यो । यस्तो आश्चर्यजनक काम देखेर ति युवा अति नै चकित भए । त्यो भालेले युवालाई कन्यातिर औल्याउदै भने, हेर मनुष्य तिम्रो विवाहको निमित्त, तिम्रो दाम्पत्य जीवनकोलागि यस शुन्य संसारलाई वसन्त छाउनको निम्ति , यस शुन्य धरातलमा व्यावहारिक जीवन यापनको निम्ति एकजना कन्या ल्याई दिएको छु । अव उनीसग तिम्रो विवाह गर्नुपर्छ भनि विवाह कर्मकाण्ड समेत गरि दिए । विवाह कर्मकाण्ड समापन पछि त्यो भालेले भन्नलागे हेर मनुष्य ! तिमिले गरेको गुण अविष्मरणीय छ । तिमिले मप्रति गरेको गुण नै आज तिमिलाई सुम्पदै छु । अव म तिमिहरुवाट विछोडीदैछु, टाढा जादैछु भन्दै आफ्नो वाटो लाग्ने तरखरमा थिए । बीचरा ती युवा युवतीलाई दुःख लाग्न थाल्यो । दुखित भई रुदै कराउदै भन्नलागे तिमि हामी धेरै समयसम्म वसेका, त्यति मात्र नभएर हाम्रो विवाह समेत गरिदिएर एक कर्तव्यनिष्ठ माता पिताको व्यवहार गरि दियौ त्यसैले तिमि जान हुदैन भनि विलौना गर्दै जान नहुने अनुरोध गरे । यस्तो कुरा सुने पछि भालेले भने हेर मनुष्य ! तिमिहरु चेतनशिल प्राणि हो । चेतनशिल प्राणि भएको नाताले नै यस शुन्य धरातललाई हराभरा वानाउने कर्तव्य तिमिहरुको जिम्मेवारी हो । तिमिहरु प्रति मैले गर्नुपर्ने मेरो कर्तब्य जे थियो मैले गरिदिए । अब मेरो ज्यादा तिमिहरुसंग वस्ने समय छैन । यदि तिमिहरुले मलाई हेर्न चाहन्छौ भने भोलिविहान मिर्मिरे उज्यालो हुने समयमा आकाशमा पूर्व तर्फ फर्केर हेर त्यससमयमा मेरो शिउर पुच्छर देख्नेछौ भनि त्यो भाले उडेर वेपत्ता भयो ।

जीवन भन्दा प्यारो साथि संगको विछोडको वेदनाले ति दम्पतिहरु भालेले छोडेको सन्देशलाई आत्मसाथगर्दै भोलिपल्ट विहान मिर्मिरे उज्यालोमा पूर्वतर्फ नजरलगाए साच्चीकै झर झराउदो सिउर पुच्छर

नमुनाभएको ताराभइ वसेको देखि उनिहरु अचम्मीत भई यीत भालेहोइनन्- देवता पो रहेछन् भनि त्यसदिन देखि त्यस दम्पितहरुले "हाम्रो कल्याणकारी भगवान" भन्दै त्यस तारालाई प्रार्थाना गर्नथाले। जससालाई आज हामि शुक्र नामको ताराले चिन्दछौ।

यसरि सत्ययुगमा नै शुक्र ग्रहले लुइचे वनकुखुराको भालेको रुपधारण गरि पोङ्गेन्दिङ् भन्ने बालकसंग सम्वन्धित रहि ति मानवलाई जीवन यापनको निमित्त वैवाहिक सम्बन्ध समेत गराई दिएकाले ति दम्पतिहरुले अव उप्रान्त संसारमा जति पनि पंक्षिहरु छन् हामी खाने छैनौ र हामिबाट कुनै शाखासन्तान भए तिनिहरुले पनि खानेछैन। खाएमा जीवन नष्टहोस नभए पनि तिनिहरुको बुद्धि विवेकमा आघात पुगोस भनि यी दम्पतिहरुले सत्य वाचा बन्धन गरे। यसरी खेवा पंक्षिबाट जीवन निर्वाहको मार्ग देखाईदिने गुणि आमा बावुको ब्यवहार गरेकोले हाम्रो थरनै "खेवा" राख्ने भनि त्यसदिन पोङ्गेन्दिङ्ले "खेवा" भनि थर किटान गरिदिएकोले सोही किंवदन्तीलाई आधारमानि खेवाहरु खेवाहै भनि विश्वास गर्दछन्।

वैवाहिक सम्बन्धको वावजुद केहि वर्षको अन्तरालमा पोङ्गेन्दिङ् खेवाको दुई पुत्रहरुको जन्मभयो। त्यस मध्ये जेठो छोरा माता पिताको परम भक्तभयो भने कान्छा छोरा दाजुको ब्यवहारको ठिक बिपरित भइ सानै उमेरंदेखि घमण्डि मुर्खभएकोले मातापिताको प्रतिज्ञा जतिथियो सम्पुर्ण कुराहरु आफ्ना छोराहरुलाई सुनाउने गर्दथे। जेठो छोराले आमावाबुको उपदेश सुनिरहन्थे भने कान्छा छोरा मातापिताको उपदेशलाई ख्यालै नगरी बस्दथे। शिकार मात्र गर्ने पेशाभएको हुँदा जंगलमा भएका अनेकौ पशुपंक्षिहरु शिकारगरि जीवन निर्वाह गर्दथे। भने पिता पोङ्गेनदिङ् र आमाबाट जंगका पशुपंक्षिहरु मध्ये खेवा (बन कुखुरा) लाई कहिल्यै नमार्नु र नखानु र कुनै अवस्थामा शिकार गर्नजादा शुक्र ताराको

प्रार्थाना गर्नु र भालेवासे पछिमात्र सायत गरेर बाटो लाग्नेगर्नु भन्ने उपदेश दिन्थ । तर ति उपदेश जेठो छोराले मात्र स्वीकार गर्दथ भने कान्छा छाराले ति उपदेशको इन्कार गरि आफ्नै विचार विवेकमा काम गर्दथे । मातापिताको आज्ञाकारि छोरा जहिले पनि माताताको उपदेश पालनगरि सोहि बमोजिम नै गर्नेगर्दथे भने कान्छा छोरा आफ्नो घमण्डतापुर्वक निर्धक्कसाथ भन्थे- "गर्ने छोरालाई जहिले पनि साइतनै हो । शुक ताराको प्रार्थाना गरे खान दिन्छर" भनि अपहेलना गर्थे । यसरि गर्दागर्दै समय वित्दै गयो ती वालकहरुको उमेरमा पनि परिवर्तन हुदै जवानिले छोपिसकेको थियो । एकदिन ति कान्छा भाइले माता, पिता, दाजुको समक्ष एउटा प्रतिज्ञागर्दै भने- हेर्नुहोस! आमा, वावु, दाजुहरुले दिउको ज्ञान, उपदेश मेरोलागि केहि हाईन । म जवान छु । मसंग लड्न सक्ने क्षमता पूर्णछ । त्यसकाण मेरोलागि कुनै भक्ति प्रार्थाना, सायत, हेर्नगर्न आवश्यक दखिन्न आमा वावुले गरेको प्रतिज्ञाको ठिक विपरित मेरो काम हुनेछु । तपाइहरुले गरेको प्रतिज्ञा र भक्ति कति सफल हुदोरहेछ । अवम बेलुकी पख सायत गरेर खेवा पंक्षिको शिकार गरेर विहान भालेको डाकमा घर आईपुग्नेछु, तपाइहरुको नखाने प्रतिज्ञा गरेको बनकुखुराको मासु खानेछु । यदि मेरो वाचा वन्धन अनुसार नभइ विहान भाले वास्ने समयसम्म घर आइनपुगे तपाईहरुले प्रतिज्ञा गरेको वाचा वन्धनले मेरो ज्यान नासियोस् नत्र भनेम हुने छैन भन्दै घरबाट साँझपखलाई सायतगरि आफ्नो धनुषवाण लियर बनतर्फ लाग्यो । शुन्य औंसीको रातले छाएको थियो घरवाट जतिटाढा गयो त्यतिकै अन्धकारले देख्न, सुन्न केहि छैन के कहाँछ के छैन उसले देख्न थाहपाउन सकेन रातले डाँडा काटिसकेको थियो । वनकुखुरा ल्याएर खाने उनको मनसाय चकनाचुर भयो । उनले गरेको कल्पना कल्पनातित्नै भयो । विहानि पख पूर्व दिशामा शुकतारा उदाई सकेको थियो । उज्यालोलो सास फेरिसकेको

थियो । उसले गरेको प्रतिज्ञा असफल भयो । उ घर फर्कन लाग्यो । फर्कदा बाटामा एउटा भालेदेखे उसले त्यसलाई वाण झिकेर उसको प्राणलिला समाप्त गर्ने तवरले प्रहारगरे । तर असफल भयो । प्रहार गरेको वाण भालेलाई नलागेपछि भालेले त्यो मनुश्यलाई भन्नलागे- हेर वावु! तिमिले जेगर्न चाहेका हौ ठिक काम गऱ्यौ । तिम्रा मातापिता प्रतिज्ञा नष्टगऱ्यौ । त्यसैलेगर्दा ममाथि तिम्रो जुन अपराधिपन आयो मलाई मार्नु र खानु यस्तो अपराधपुर्ण तिम्रो कार्यले यो संसारबाट तिमिले सदाको निम्ति पार हुनेछौ भनि त्यो भाले अल्पिएछ । त्यो मुर्ख छोराले भालेलाई त्यो ठाउ वरपर हेरे तर पाउन सकेन । त्यसरि भाले पाउन नसकेपछि उसको प्रतिज्ञा मुताबिक उनी घर आउन नसकि उनको प्राण विचवाटैमा गयो ।

भोलीपल्ट उज्यालो भयो कान्छो छोरा घर नफर्केपछि उनका मातापितालाई पिर पऱ्यो । ती मुर्ख छोरालाई खोज्न जेठो छोरालाई पठाए । खोज्दैजादा बिचबाटोमा कान्छा भाईको मृत शरिर मात्र फेला पारे । भाईको मृत शरिर बाटोमा देखेर दाजु निराशा भई भाईको लास तर्फ फर्केर भने- हेर भाई ! विहान पख साइतगरि हिडेको भए यस्तो हुने थिएनौ । आफ्ना मातापिताको उपदेश सुनेनौ जसको फल यसरी भोग्नु पऱ्यो भन्दै त्यो लासलाई छोडेर घर फर्के । भाईको सम्पूर्ण वृतान्त खवर लिई दाजु घरपुगे र सम्पूर्ण खवरहरु आमा वावुलाई सुनाए । आमा वावुले पनि हामिले सत्य ग्रहण गरेको प्रतिज्ञालाई उलंघन गरेकोले यस्तो भएको हो भन्दै आमा वाबुले पनि चित्त बुझाए ।

जेठो छोरा सदा सर्वदा भाले वासेपछि घरबाट साइत गरि हिड्ने गर्दथे । जुनसुकै अवस्थामा पनि उनले चिताएको कामहरु पुरा हुदै गएपछि विहानको समयमा शुक्तारा उदाएपछि सदा प्रार्थाना गर्ने गर्दथे ।

एकदिन पोङ्गेदिङ् खोवाका जेठा छोराले एउटा ठुलो युद्धको सामना गर्नुपर्ने भयो । जुनदिन तिनले शुकताराको प्रार्थाना गरि भालेको डाकलाई साइत गरि युद्ध भुमिमा लडाई गर्न गए । जसको फलस्वरुप उनले सम्पुर्ण विपक्षि शत्रुहरुको नासगर्न सफल भई युद्धबाट विजय प्राप्त गरे ।

यसै किंवदन्तीलाई आधारमानि हालसम्म ६ थरी खेवा (लिम्बु) हरुले पंक्षि खानेगरेका छैनन् । अपहेलित गरि पंक्षि खाएमा त्यस्ता ब्यक्तिहरुलाई उनीहरुको बुद्धि विवेकमा अवरोधहुने, विभिन्न रोगले ग्रसितभई जिवनलिला समाप्त हुने यस खेवा समाजमा विश्वास गरिन्छ ।

लेखक- लोकेन्द्र तिगेला

"थाकलुङ् (ताकलुङ) यक परिचय

परिचय-: थाकलुङ् (ताकलुङ्) यक तथा कुकाप्मी "यक" (गढी) पोमेजोङ् खेवा लिम्बुहरुका मुख्य (प्रमुख) यक (गढी) हो । योठाँउ छथर सुदाप हाल तेह्रथुम ओखे गा.वि.स. वार्ड नं. ७ मा स्थित ठुलो ढुङ्गाको पहरा छ र कुकापमी "यक" पामेजोङ स्थल थाकलुङ् (ताकलुङ) देखि २ कि. मीं पुर्व दिशामा छ । खेवा वंशका पुर्खाहरु पुर्वकालमा नेपालको पश्चिमी क्षेत्रवाट बसाइ सराइ गर्दै जाँदा धनकुटाको लेगुवाघाट हुदै ओखे पोमेजोङ्मा बसोबास गरेकथिए भन्ने पुर्खाहरुका भनाइछ । पछिबाट बढदैजादा त्याहाबाट पश्चिमपट्टि सर्दै आए, गाइका बथानहरु चराउदै-चराउदै थाक्लुङ् डाँडामा आईपुगे र त्याहानै बसोबास गर्नको लागि गाईको पुच्छर समाएर ओर्लि झरेको हुनाले पित्तुम्मीहाङ पनि भन्ने गर्दथे । त्यस क्षेत्रको दक्षिणपट्टि ठुल्ठुला पत्थरका चट्टान र शुरुङहरु थिए । तर आजभोलि शुरुङहरु पुरिएकोछ र केहि ढाँड ढुड मात्र पाईन्छ । यस ढाँडको फेद ओढारमा पुरान गहनाहरु पाइन्छ , तत्काल

व्यापारिहरुले उत्खनन् (Excavation) गरि सबै पुराना पुराना गहानहरु सकाए ।

पछिबाट कृषियुगमा आएपछि पुर्खाहरु कमाइ खेतिगर्ने र ओढार छोडेर घर बनाएर बस्न थालेपछि त्यो ढाँडबाट केहि र कि मी तलभरि बस्ती बनाएर बसे । आँपका बगैंचा समेत लगाउन थालेका प्रमाण दस, बाह्रसय वर्ष पुरानो आँपकोरुख अझै मरेको छैन । कृषियुगमा आइपुगेपछि उनिहरु धेरै फैलिसकेका हुनाले एउटै वंशमा कुल कुटुम्ब

थाक्लुङ (ताक्लुङ) खेवा लिम्बूहरुको यक (गढी) फोटो : स्या. गजरधन

गर्न नहुने हुनाले त्यो क्षेत्रमा वंश छुट्याएको प्रमाण २०१२ साल सम्म ४ वटा पत्थरको शिलालेख गाडेका थिए, यस शिलालेख पत्थर ठडाएकाहरुलाइ मुक्तुम, लुङ्दुम, लेतुम् र चोङ्हिम्हाङ् नामकरण गरे र यसक्षेत्रलाई हाङ्सेम्मा भन्दछन् ।

हाङ्सेम्मा शिलालेख पत्थरहरु २०१३ सालमा ठूलो बाढि आएको हुनाले पैरोले सबै बगाएर लगेको हुनाले आज भोली केहि निशान (चिनो) छैन । हाङ्जिली हाङ्दुङ्बाको घर (दरबार) हाङ्सेम्माको पूर्व पट्टी

५०० मी. पुर्वमा केहि भग्न शेषहरु पाईन्थ्यो तर आज भोली भुक्षय (Erosion) लागेको हुनाले केहिपनि पाउन सकिन्न । खेवाहरुको यस्तो ऐतिहासिक स्थलहरु पुर्खाहरुले ध्यान पुर्याउन नसकेको हुनाले ऐतिहासीक स्थल नष्ट भयो ।

अब शिरीप रहेकोछ थाक्लुङ (ताक्लुङ) डाँडाको ठुलो पत्थरको ढिस्को । यो ढिस्को खासगरि खेवा लिम्बुहरुको महत्वपुर्ण पवित्र स्थल हो। तर कसै खेवा लिम्बुहरुले ध्यान दिएको छैन । यस चट्टानको दक्षिण पट्टि एउटा देवस्थल छ। यस देवस्थललाई आङ्लावाङ खेवाका सिंधोकोड आङ्खेवा मनहर्कको बाजेले १९० वर्ष अगाडि देवस्थल पुजा-पाठ गरि राम नवमी मेला लगाएको छ । योमेला थाकलुङ् यक्को पुर्वपट्टि सानु जमिनमा लाग्थ्यो । पानीको अभाव र सानु जमिन भएकोहुनाले गोद्रीलाल आङ्खेवाले वि.स. २०१६ साल देखि रामनवमी मेला थाकलुङ् देखि २ कि.मी. पश्चिम नागाईत्ला भन्ने ठाउँमा सारिएको छ। यो मेला तीन दिन लाग्छ आष्टमीको दिन सानु बजार, नवमीका दिन ठुलो बजार र दशमीको दिन अन्तिम मेला लाग्छ ।

अन्तमा खेवा लिम्बुहरु तिगेला, तुम्बा, माड्याक, मादेन्, चोङ्बाङ् र आङ्लाबाङ (आङ्खेवा) थर छन्। आपसमा एकै वंशका सन्तान् भएपनि एक आपसमा आन्तरिक विवाहवारी चलाउँछन् कारण हाङ्जीली हाङ्दुम्बाका सन्तान् (छोराहरु) को पाला देखिनै वंश छुट्टिएको हुनाले आपसी विवाह (Intermarriage) चल्दछ ।

तर आंतरिक विवाह गर्दा "यक" विभाजन गरिन्छ । अघिशुरुमा जनाएको अनुसार थाक्लुङ् (ताक्लुङ) "यक" का साथी पोमेजोङ् पनि हो । यसकारण यसलाई कुकाप्मी "यक" पनि भनिन्छ । दुलाहलाई थाक्लुङ् (ताक्लुङ) यक्मा राखि उत्थान गर्छ भने दुलाहीलाई पोमेजोङ कुकाप्मीमा राखेर उत्थान गर्नुपर्छ । यसै उल्टा सुल्टा उत्थान गरेर माङ्नेना (माङ्हेना) गरिन्छ । यो भन्दा अन्य "यक" का बेहुली ल्याएमा थाक्लुङ् "यक" नै उठाएर विवाह सम्पन्न गरिन्छ।

लेखक- गजरधन तिगेला

खेवाहरुको विभाजन

नेपालको पूर्वीक्षेत्र हाल तेह्रथुम जिल्ला सुदाप गाँउ विकाश समिति जहाँ ताक्लुङ गढले प्रसिद्ध मानिन्छ। त्यस ताकलुङ गढमा प्रान्तिय राज्य खडागरि राज्य शासन गर्ने प्रथम लिम्बुवान राजा खेवानै हुन्। जसलाई इमेवुङ् हाङ् खेवा वा सुन्जेलि सुमेन्देहाङ् खेवा पनि भनिन्छ। यिनको समयमा नेपालका किरात वंशहरु आ-आफ्नो प्रान्त खडागरि बसोवास गरिसकेका थिए। पूर्वी क्षेत्र लिम्बु किराँतको प्रान्तहो। जसलाई १७ थुममा विभाजन गरि बसेका १० लिम्बु मध्येको (छथर ताक्लुङ गढ) मा शासन चलाउने सर्वप्रथम खेवाहरुको पूर्वज इमेवु हाङ् खेवानै हुन्। यिनि सत्ययुगका- पङ्गेनदिङ् खेवा त्रेतायुगका- सुम्लेगे सुम्देक खेवा द्वापरयुगका- साङ्दाङ खेवा र लिङ्दाङ खेवाकै वंशाणुबाट भएको हो।

वर्तमान स्थितिमा खेवाहरु छ थरमा विभाजित भइ देखा परेता पनि यि छ वटै खेवाहरुको पुर्वज इमेवुङ् हाङ खेवानै हुन्। यिनैको पिंढि देखि १० पिढि पछिसम्म खेवा एउटै मात्र थियो। ति १० पिढीं सम्मका वंशावली तल उल्लेख गरिएको छ।

१) इमेवुङ् हाङ् खेवा
२) थोसोइङ काङ्लाइङ् हाङ् खेवा
३-क) पाराभुङ्हिटी खेवा
   ख) सुदाहाङ् खेवा +
३) क) को छोराहरु :-
४-क) सुमेरुहाङ् खेवा
   ख) तोयाहाङ खेवा +
५) थाक्लुङ्हाङ खेवा
६-क) सेमेक्याहाङ खेवा +
   ख) मखेवाहङ् खेवा

ग) सुमेन्दुहाङ् खेवा +

६-ख) को छोराहरु

७-क) सिजोलीहाङ् खेवा

ख) थकिक्युङ्हाङ् खेवा +

७-क) को छोराहरु

८-क) फुङ्पाङ्हाङ् खेवा

ख) यमिन्दाहाङ खेवा +

८-क) को छोराहरु :-

९-क) सुम्मिलि सुम्मेन्देतहाङ् खेवा

ख) सेजोइहाङ् खेवा +

९-क) को छोरा

१०) हाङ्जीलि हाङदुम्वा खेवा

यिनै १० औ पिढिका हाङ्जिलि हाङ्दुम्वा खेवा पछि उनका चार भाई छोराहरुलाई चार थरमा विभाजन गरिदिए। जेठो छेरा- मुक्तिमहाङ खेवालाई 'तिगेला' माइलो छोरा लुम्दुमहाङ् खेवालाई 'मङयाक' र साईलो छोरा लेतुमहाङ खेवालाई 'आङलावाङ' र कान्छोलाई चोर्ङ्हिम्हाङलाई 'चोङ्वाङ् खेवा' वनाई छुट्याई चार थरिमा विभाजीत भए। हाङजीलि हाङदुम्बा खेवाका दुइवटी छोरी पनि थिए।

जेठी -: लोहाङ्दोमा-छोड्देन राजाले विवाह गरेकाथिए।

कान्छी-: पाहाङ्दोमा-विजयपुरका राजाले विवाह गरेकाथिए।

माइलो लम्दुङ्हाङ् मङ्याक खेवाको छेरा एकमात्र थियो। उनको नाम सनातन मङ्याक खेवा, निजको पनि एकमात्र छोरा थियो, उनको नाम रामाजित मङ्याक् खेवा, यिनले तीनवटि श्रीमती विवाह गरेका थिए। जेठि श्रीमतिबाट जन्मेको छेरा हाङ्दुम्वाहाङ्लाई तुम्वा थर बनाए। माइली श्रीमतिबाट जन्मेका छोरा पिफुङ्हाङ्लाई मादेन् थर बनाए। कान्छि श्रीमतिबाट जन्मेका २ छेराहरुलाई मङ्याकनै कायम गराए। यसरी

खेवाहरुमा तिगेला, मङ्याक, आङलावाङ, तुम्वा र मादेन चोङ्वाङ् छथरमा विभाजित भइसकेपछि त्यो क्षेत्रको नाम छथर रहन गयो ।

छ थर मौजा नामाकरण

इमेवुङ्हाङ खेवा तेह्रथुम सुदाप थाक्लुङ् (ताक्लुङ) यक वनाई आफ्नो राजकाज शासन ब्यवस्था सुब्यवस्थित तवरले चलाउँदै आएका थिए । यिनै इमेवङ्हाङ खेवाका १० औ पिढि पछिका शाखा हाङ्जिलि हाङ्दुम्वा खेलाले आफ्ना चारभाई छोराहरुलाई चारवटा थरमा विभाजन गरेका थिए । यी चारथरी खेवा मध्येमा जेठो मुक्तिमहाङ् तिगेला, माइलो लम्दुमहाङ मङयाक, साइलो लेतुमहाङ आङलावाङ खेवा र कान्छो चोङहिम्हाङ चोङ्वाङ् खेवा थर पदवी दिई राखेका थिए ।

माइला लुम्दुङ्हाङ् मङ्याक खेवाको नाति रामाजिता मङ्याक्ले तीनवटी श्रीमति विवाह गरेका थिए। तिनका जेठी श्रीमतिबाट जन्मेका वंशाणुलाई तुम्वा खेवा, माइली श्रीमतिबाट जन्मेका वंशाणुलाई मादेन खेवा, कान्छी श्रीमतिबाट जन्मेका वंशाणु मङ्याक्नै रहे । यसरि खेवाहरु छथरिका हुनपुग्यो । यसरी छ थरि खेवाहरुको सामुहिक माङेना यक

मानव उत्पति र खेवा वंश

(गढ) फेदाप वा तेह्रथुम जिल्लाको सुदापमा हालसम्म थाक्लुङ (ताक्लुङ) नामले प्रसिद्धछ। जसलाई गढ बनाएका थिए। त्यस समयसम्म सुदापलाई फेदापनै मानिने गरिन्थ्यो। तर त्यस समय पश्चात ६ थरी खेवाहरुको एक ताक्लुङलाई माथि आएकोले सुदापलाई ६ थरमा परिणत गरियो। लिम्बुहरुको जम्मा १७ थुम मध्ये ६ थरलाई एकथुम कायम गरियो। यो ६ थर मौजा वर्तमान स्थितिमा तेह्रथुमको नुवुखोला पश्चिम, अरुण त्रिवेणी पूर्व तमोर नदि, उत्तर सखुवासभा लेगुवा खोला दक्षिण यति चारकिला भित्रका क्षेत्रलाई ६ थर नामाकरण गरिएको हो।

यसै ६ थर अर्न्तगत धनकुटा जिल्ला हात्तिखर्क गा.वि.स. बाट पश्चिम तर्फका जग्गामा अन्य जाति जस्तै - राई, क्षेत्री, बाहुन, आदि वसोवास गरेकोले ती भेग (क्षेत्र) लाई 'खाल्सा' भनि लेखपढ गरिने चलन थियो। आजतक माल, अदालतमा रहेका पुराना कागजहरुमा 'खाल्सा' उल्लेख भएको पाईन्छ।

वर्तमान स्थितिमा १७ थुम लिम्बुवान मुलुकलाई ६ वटा जिल्लामा विभाजन गरिएको छ। वि.स. २०१७ सालको पञ्चायति व्यवस्थाको पार्दुभाव हुनुभन्दा अगाडि १७ थुम लिम्बुवान क्षेत्र भित्र शाह वंशीहरुबाट पद्वी पाएका सुब्बा, थरी, कर्ता कारबारी लगायत किपटिया, जमिन्दार भएका लिम्बुहरु उपर आफ्नो शासन सफल तुल्याउन लिम्बुवान क्षेत्रमा सदरमुकाम धनकुटालाई केन्द्रित गरि ६ थुम माल भनि लिम्बुहरुलाई एउटा अकुशे ताल्चा शाहवंशी शासकहरुले नै बनाइ दिएकाथिए।

वर्तमान स्थिति ६ थर मौजालाई २ जिल्लामा विभाजन गरिएको छ। तैलिया खोला पुर्व, नुवु खोला पश्चिम भित्रको ९ वटा गा. वि. स. तेह्रथुम जिल्लामा गाभिएका छन्। अन्य ६ थर मौजा धनकुटा जिल्लामा परेको छ।

- लोकेन्द्र बहादुर तिगेला

हात्तिखर्क-२ धनकुटा

सुदाप र हात्तिखर्कमा मूर्तिढुङ्गा खेवाहरुको वसोवास

तेह्रथुम सुदाप थाक्लुङ (ताक्लुङ्) गढको राजा हाङ्जिली हाङ्दुम्वा खेवाको समयमानै हात्तिखर्क (धनकुटा) मा छोङ्देनहाङ् राजाले शासन चलाएका थिए। हात्तिखर्कका छाङदेनहाङ (होङ्देन्) राजाले शासन गरि रहेको वखतमा खाल्सा पारका रुदुंहाङ् भन्ने राई राजाले छोङदेनहारानालाई लडाई गरि खेद्ने कोशिश गरिरहेका समयमा छोङ्देनहाङ् ससुराली हाङ्जिलि हाङ्दुम्वाहाङ् संग सहयोग मागि रुदुहाङ् राजालाई छाम्लाङ् खोला पार गराई सिमाना बाँधी दिएका हुदा केहिसमय पछिबाट छोङ्देनहाङ्ले ससुराली हाङ्जिलि हाङदुम्वाहाङलाई हात्तिखर्क सुम्पिदिइ आफु धनकुटा चुलिवन आसपास आफ्नो संपूर्ण शाखाहरुलाई लिइ गएका थिए।

त्यसपछि हात्तिखर्कमा हाङ्जिलि हाङ्दुम्वाकै शाखा सन्तानहरु जो ६ थरिमा विभाजित भएका वंशहरुले रेखदेख गर्दै त्यसै अवस्थामा मुर्तिढुङ्गा समेतलाई खेवाहरुले हस्ताक्षेप गरी अधिकरण गरेका थिए।

हाङ्जिलि हाङ्दुम्वाकै शाखा सन्तानहरुले ६,७ पिंढि सम्म सुदाप प्रान्तवाटनै हेरचाह गर्दै आएकाथिए। तर पछि ती ६ थरि खेवाहरुको शाखा सन्तान वढ्दै गएपछि मुक्तिमहाङ् तिगेला खेवाको छोरो जेठो थरवाटनै सुदाप प्रान्तको शासन व्यवस्था चलाई वस्ने भएकोले अन्य खेवाहरु (मादेन, मङ्याक,चोङ्वाङ्) का सन्तानहरु हात्तिखर्कमा प्रवेश भए। तिगेला खेवाका वंशहरु मुक्तिमहाङ् तिगेलाका नवौ पिंढिका इल्लिहाङ् तिगेलाका पालामा मात्र हातिखर्क र सान्नेमा प्रवेश गरेका थिए।

लोकेन्द्र बहादुर तिगेला, हात्तिखर्क-२ धनकुटा

विजयपुरका सेनहरुसंग तिगेला खेवाको सम्बन्ध

वि.स. १६४१ सालतिर नेपालको पूर्वांञ्चलको कोशी अञ्चल सुनसरी जिल्ला अन्तर्गत पहाड र तराईको संगम स्थल धरानको उत्तरी क्षेत्रमा अवस्थित विजयपुरमा सेन वंशका विजयनारायण सेनले राज्य शासन चलाई रहेकाथिए। त्यसै समयमा विजयनारायण सेन् र तेह्रथुम जिल्ला सुदापका पयाइहाङ् तिगेला खेवाको आपसी घनिष्ट सम्बन्ध कायम भएकोथियो। पयाइहाङ् तिगेला खेवा भन्नाले मुक्तिमहाङ् तिगेला खेवाको छैटौ पिंढिका सन्तान तोयाहाङ् तिगेला खेवाका भाई हुन्। निजले दुइवटि श्रीमति विवाह गरेका थिए। जेठि श्रीमतिबाट नाम्याहिटिहाङ् तिगेला र कान्छी श्रीमतिबाट मुरेहाङ तिगेला खेवाको जन्मभएको थियो। त्यस अवस्थामा ६ थर सुदाप थाक्लुङ (ताक्लुङ्) यकको राजधानीमा जेठो तिगेला खेवा भएको कारणबाट ६ थरको प्रान्तिय राजा पायाइहाङ् तिगेला खेवाका कान्छि रानि तर्फका छोरा मुरेहाङ् तिगेला खेवा जेठी रानिको छोरा नम्याहिटि तिगेला खेवा भन्दा जेठो भएको हुँदा मुरेहाङ् जेठो रोलमा राजकाज गर्न मैले पाउनुपर्छ भनि दावा गरिरहेका थिए। भने जेठापटिका छेरा नाम्याहिटिले म जेठि पटिको छोरा भएको हैसियतले मैले पाउनुपर्छ भन्ने थियो। जसले गर्दा एकआपसमा झगडा शुरु भैसकेको थियो। तर कान्छिपटिका मुरेहाङ तिगेला खेवा अति सहनशील, शुरा र बीर भएको हुँदा त्यस अवस्थामा विजयपुरका सेन्वंशी राजा विजय नारायण सेन्ले पहाडी क्षेत्रका लिम्बुवान (किरात) वंशका प्रान्तिय राजासंग मिलेर बस्ने मनसाय गरि ६ थर थुमका प्रान्तिय राजा पायाइहाङ तिगेला खेवा राजालाई दुई छोरा मध्यै एक छोरा माँगगरि विजयपुरको सेन राजधानीको चौतरिया तथा प्रधानमन्त्री बनाई मित्रता प्रगाढ बनाउने

मनसाय गरि तिगेला खेवा काहाँ गए । खेवाहाङ राजालाई आफ्नो मनसाय बमोजिम सम्पूर्ण विचारहरु राखि विन्तिगरे । सो वचन सुनि सकेपछि कान्छि श्रीमति तर्फका छोरा मुरेहाङ तिगेला खेवालाई पठाउने मनसाय गरे । वि.स. १६४१ साल देखिनै विजय नारायण सेन्को ६ थर सुदापका पायाइहाङ तिगेला खेवासग आपसी घनिष्ट सम्वन्ध कायम गरेको थियो ।

"मुरेहाङ तिगेला खेवाले वि.स. १६४१ देखि वि.स. १६६६ सम्म विजयपुर सेन बंशका चौतरिया भई राजकाज चलाए" । अन्तमा निज मुरेहाङ तिगेला खेवालाई विजय नारायण सेन् राजाले विभिन्न षडयन्त्रमा पारि रुखमा झुण्ड्याइ हत्या गरे । मुरेहाङ तिगेला खेवाको हत्या भएपछि उनको छोरा बाजाहाङ तिगेला खेवालाई "वि.स. १६६६ साल देखि चौतरियाको शासन चलाउने पालो आएपछि यिनले आफ्नो बाबु मुरेहाङलाई विजय नारायणको षडयन्त्रबाट हत्या भएको हुदा यसै रिसमा विजय नारायणको शेष पछि निजको सन्तानमा राजकाज चलाउन नदिइ बाजाहाङ तिगेला खेवाको षडयन्त्रबाट लोहाङसेनलाई राजा बनाइयो । बाजाहाङ तिगेला खेवाको १६०८ इ.स. (१६६५) वि.स. मा युद्धभुमिमा उनको मृत्यु भयो ।

"बाजाहाङ तिगेला खेवाको छोरा पानोहाङ तिगेला खेवाले आफ्नो बाबु बाजाहाङ तिगेला खेवाको कार्यकाल पछि वि.स. १६९६ देखि वि.स. १७१३ सम्म चौतरिया शासन चलाए" । पानोहाङ तिगेला खेवालाई हिन्दु शासकहरुले "विद्याचन्द्र राय" भनि नामाकरण गरिदिए । पानोहाङ तिगेला खेवाको चौतरिया शासन कालमा लिम्बुवान क्षेत्रका थुमथुमका प्रान्तिय किराती राजाहरुलाई हिन्दु शासकहरुले ताम्रपत्र लेखि आफ्नो तरिकाले स्वायत्त शासन चलाई आ-आफ्नो रियासत भोगगरि खानु भनि दिलाई दिएका थिए ।

लोहाङ सेनका नाति हरिहर सेनका दुइ रानि थिए । जसमध्ये जेठि रानि तर्फका राजकुमार इन्द्रविधातालाई कोशी पूर्वको विजयपुर भागलगाई दिएका थिए । इन्द्रविधाता सेनको चौतरिया पानोहाङ तिगेला खेवा (विद्या चन्द्र) को छोरा विचित्र चन्द्र राय भएका थिए । त्यस समयमा हरिहर सेनको कान्छी श्रीमति तर्फको छोरा शुभसेन थिए । शुभसेनका मन्त्रीहरु पूर्णिया भारतका नवाव स्कन्दर खाँ संग मिलेर शुभसेन र उनका भतिजा इन्द्र विधातालाई कैद गरे । नवावले ति दुई कैदिहरुलाई दिल्ली सम्राट काहाँ पठाई जातिच्युत समेत गराए । अब नेपालको तराई क्षेत्रमा नवावको अधिकार जम्यो । शुभसेन र उनका भाइ भतिजाहरु सवै किरात प्रान्तिय राजाहरुको शरण लिन पुगे । त्यसपछि इन्द्र विद्याता सेनकी रानि पद्म विद्याता इन्द्र राज्यश्वरीले (विचित्र चन्द्र राय) संग मद्दत नलिई लिम्बुवानको प्रन्तिय पहाडी किराती राजाहरुसंग मद्दत मागी ती नवाको विरुद्ध लडाई गरि नवावको फौजलाई जलालगढ कटाई विजयपुर फर्के । त्यसपछि पद्मविद्यात इन्द्र राज्यश्वरीलाई विजयपुरको दरवारमा राखे । वि.स. १७६३-१७८२ सम्म राजकाज शासन गरिन् । त्यस अवस्थासम्म विजयपुर राज्य र मकवानपुर राज्य एउटै थियो । त्यसबेला सम्म (विचित्र चन्द्र राय) ले नै चौतरियाको शासन चलाइरहेका थिए । "विचित्र चन्द्रको मृत्युपछि उनको छोरा हाङबुद्धि कर्ण राय विजयपुर राजधानीमा वसी मोरङ्ग राज्य शासन गर्दै थिए । त्यसै वेला कामदत सेन्ले उनको हातवाट मोरङ्ग आफ्नो अधिनमा लिए । हाङवुद्धि कर्ण राय जसलाई (दिवान) कर्ण राय पनि भनिन्थ्यो । (दिवान/चौतरीया/सुभा/मुखिया) सेन वंशिहरुले लिम्बुलाई दिएको उपाधि हो । अन्तमा यिनै हाङ्वुद्धि कर्ण रायसंग कडा विरोध गरि राजा कामदत सेनले हाङवुद्धि कर्ण रायको भाइ वुध कर्ण रायलाई हत्या गराई उनलाई भाग्न बाध्य तुल्याए । हाङवुद्धि कर्ण राय भागेर अंग्रेजीको राज्यको

पूर्णिया जिल्लामा पुगेर बसि आफ्ना पहिलेका सेनाहरुसंग गोप्य सल्लाह गरि बिजयपुरका राजा हुनपुगेका कामदत्त सेनलाई हत्या गराए। कामदत्त सेनका काका रघुनाथ सेनले विजयपुरको गद्दिमा अधिकार गरे। तर यी हाङ्बुद्धि कर्ण रायसंग अति डराउने भएकोहुदा बिचमा हाङ्बुद्धि कर्ण रायलेनै विजयपुरको चौतरिया शासन कायम गरे । तर वि.स. १८३०/३१ तिर गोर्खाका राजा पृथ्वी नारायण शाहले पूर्व किरात प्रान्तहरुलाई हस्तक्षेपगरि विजयपुरका सेन् वंशहरुमा आकमण गर्न पुग्न लागेको थिए । "विजयपुर आक्रमण गर्नको लागी गोर्खालीहरुले अभिमान सिं बस्नेतको नेतृत्वमा वि.सं. १८३१ को मध्य वर्षादको समयपारी आक्रमण गरे । हाङबुद्धि कर्ण राय हात्ति माथि चढीं भागे । अन्तमा अत्याचारी हिन्दु शासक प्रतापसिंह शाहको हुकुमबाट विजयपुरबाट २० कोष टाढा हिरुङटार पुगेका हाङबुद्धि कर्ण रायलाई भरुवा बन्दुकबांट शिकार बनाएको थियो ।"

विजयपुरका सेन वंशका राज्य कार्यकालमा तिगेला खेवाका पूर्वज मुरेहाङ तिगेला खेवाको पाँचौ पिढींका हाङबुद्धि कर्ण र बुध कर्ण राय सम्मकोले चौतारियाको कार्यभार सम्हाल्दै आएको र तत्पश्चात् हाङबुद्धि कर्ण र बुधकर्णको वंशजहरु हाल भारतको सिक्किम प्रान्तमा बसोबास गरिरहेका छन् ।

- लोकेन्द्रबहादुर तिगेला

धनकुटा, हात्तीखर्क-२

बुढा सुब्बाको परिचय

नेपालको पूर्वी क्षेत्र कोशि अञ्चल सुनसरी जिल्ला धरान नगरपालिकाको उत्तरी क्षेत्रमा अवस्थित विजयपुर बुढा सुब्बाको धार्मिक स्थलले प्रसिद्ध बनेको छ। बुढासुब्बा को हुन् ? यिनको उत्पति कसरी भयो ? यो कसरी धार्मिक स्थल बन्न पुग्यो ? आदि विभिन्न प्रश्न खडा हुन्छ।

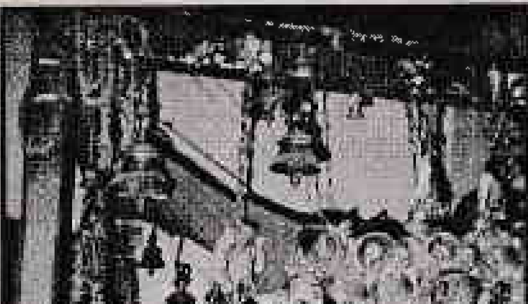
Photo : Capt. Gajardhan Tufela

सुनसरीको विजयपुरमा अवस्थित बुढासुब्बा मन्दिर (माङहिम)

विभिन्न साहित्यकारहरु, कथाकारहरु तथा विद्वानहरुको आ-आफ्नै खोज अनुसन्धाबाट विभिन्न मत प्रकाशनमा आएतापनि ति लेख, कथाहरुमा यथार्थ कुराहरु उल्लेख भएको छैन। यसरी यथार्थ कुराहरुलाई ओझेलमा राखि अवास्तविक कुरालाई सार्वजनिक गर्नु सान्धभिक नहुने भएको हुँदा बुढासुब्बाको उत्पतिबारे प्रमाणित आधारहरु सहित बुढासुब्बा को ? किन ? कसरी ? भन्ने प्रश्नलाई यथार्थ प्रमाण सहित प्रष्ट पार्ने जमर्को भएको छ।

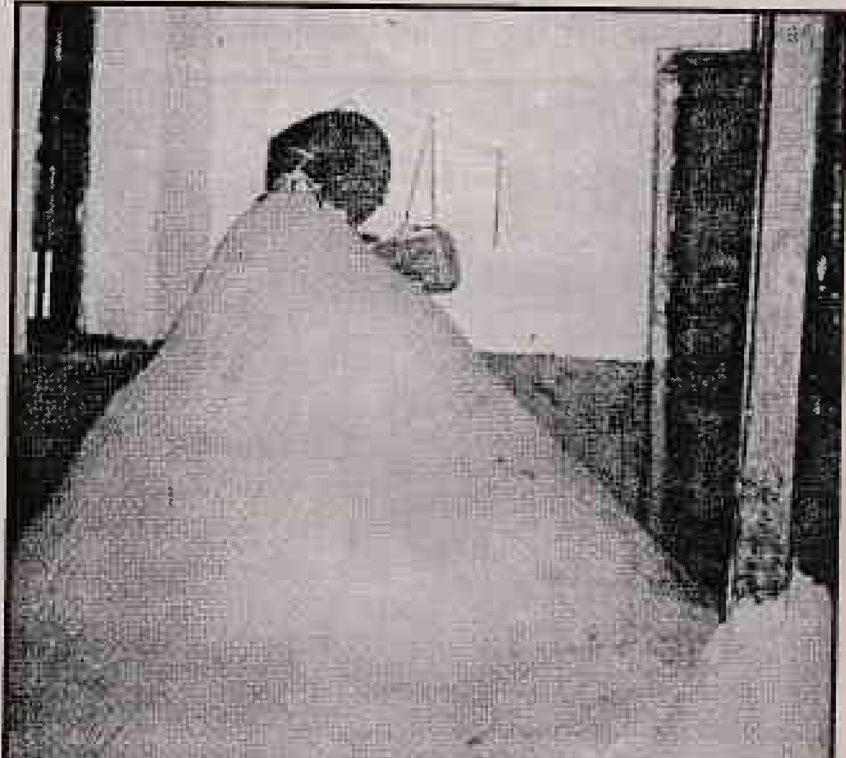
मानव उत्पति र खेवा वंश

पूर्वाञ्चलको धनकुटा जिल्ला अन्तर्गत पर्ने हात्तीखर्क गाउँ विकास समितिमा वर्तमान स्थितिमा विविध जातीहरुको बसोबास भएता पनि किरात मूलका लिम्बुहरुको पनि बसोबास रहेको छ । जसमध्ये तिगेला खेवा वंश पनि एक हो । यिनै तिगेला खेवा वंशका प्रथम तिगेला खेवाका पूर्वज मुक्तिमहाङ तिगेला खेवाका ९ औं पिढी पछिका इल्लिहाङ तिगेला खेवा तेह्रथुम् जिल्लाको सुदाप थाक्लुङ (ताक्लुङ) मुल थलोबाट छुट्टिएर हात्तीखर्कमा बसोबास गर्दै आएका थिए । इल्लिहाङ तिगेला खेवाले दुईवटी श्रीमति विवाह गरेका थिए । जेठी श्रीमति मङ्याक खेवाकी छोरी विवाह गरेका थिए भने कान्छि श्रीमति मादेन खेवाको छोरी विवाह गरेका थिए । जेठी श्रीमतिबाट क्रमश: भर्तवीर तिगेला, फर्स्यालसिंह तिगेला, फौदलसिंह तगेला, राजवल तिगेलाको जन्म भएको थियो भने कान्छि श्रीमतिवाट क्रमश: धनकर्ण तिगेला, जसबाज तिगेला र वाजवीर तिगेला खेवाको जन्म भएको थियो । यसरी इल्लिहाङ तिगेला खेवाको जम्मा ७ जना छोराहरुको जन्म भएको थियो ।

Photo: Capt Gajadhan Tigela

बढासुब्वा (भर्तवीर) तिगेला खेवाको समाधि

जेठी श्रीमति नफंको जेठो छोरा भर्तवीर तिगेला खेवाको जन्म वि.स. १८१२ मा धनकुटा जिल्लाको हात्तिखर्कमा नै भएको थियो। बच्चा उमेरदेखिनै भर्तवीर तिगेला खेवा शिकार खेल्न धनुषवाण चलाउन रुचि राख्ने भएको हुंदा उनको जीवनमा शिकार गर्नु व्यवसाय नै भईसकेको थियो।

Photo : Capt. Gajardhan Tigela

बुढासुब्बा (भर्तवीर) को सहयोगी डुक्सिं, वाक्सि [illegible]को समाधि

एक दिन भर्तवीर तिगेला खेवा शिकार खेल्दै घुमफिर गर्ने मनसायले ५ फुट लम्बाईको बाँसको टुका काटी दुई ओटा धनु बनाएर दुवै धनुलाई

कासकोटको काँजो राखि एउटा धनु घरमानै राखि एउटा धनु मात्र साथमालिई शिकार गर्न साथमा वंशावलि भतिजो जाहानपिर, चेलि पद्मावति र सहयोगीहरु डुक्सिङ् र वाक्सिङ नामका राना मगरहरु समेत गरि जम्मा ५ जनाले शिकार यात्रा शुभारम्भ गरे । उनिहरुको यात्रा हात्तिखर्क, सान्नेको विचभागमा पर्ने ओखे खोलाको तिर हुदै माङ्माया खोलाको तिरै तिर हुदै अरुण गढतिरबाट कोका खोलाबाट

बुढासुब्बा (भर्तवीर) को चेली गौरीनी माता (पद्मावती) को समाधि

हाल सुनसरी धरानको विजयपुर स्थानमा पुगे । त्यस समयमा विजयपुरका सेन वंशका उत्तराधिकारीहरुको भर्खरै मात्र अन्त्य भएको थियो । जहाँ गोरखाका राजा पृथ्वीनारायण शाहले कब्जा गरिसकेका थिए । त्यस समयमा त्यो ठाँउ (क्षेत्र) मा जंगलै जंगल थियो । यो ठाँउ पहाड तराई

क्षेत्रका संगम स्थल भएकोहुँदा त्याहा अनेकाकौ प्रकारका पहाडि क्षेत्र र तराई क्षेत्रमा पाईने जिवं जनावरहरु, पंक्षीहरु प्रसस्त पाइने साथै त्याहाका दृष्यहरु पनि त्यतिकै मनमोहक देखिने भएकोले शिकार खेल्ने शौखिनहरु शिकार खेल्न र आनन्दलिन त्यस ठाउमा जाने गर्दथे । भर्तविर तिगेला खेवा पनि त्यस्तै मनसायले त्याहा पुगेका थिए । त्यहि ठाउमा केहिदिन वसेर शिकार गर्ने विचारले उनिहरुले वास वस्नकोलागी एउटा सानो झुपडी बनाए । भोलीपल्ट विहानको सायत गरि शिकार खेल्न जाने वेलामा चेलि पद्मावति र सहयोगीहरु डुक्सिङ, बक्सिङ राना मगरहरुलाई खाना बनाउन लगाई त्यहि छोडि भतिज जाहानपिर तिगेला खेवालाई साथमा लिई जंगल तर्फ लागे । त्यस समयसम्म भर्तविरको धनुवाण प्रहारमा कहिल्यै असफल भएको थिएन । तर त्यस दिन विहानको मिरमिरेमा सुर्यको प्रकाश छरिएको समयमा उनले एउटा शिकार माथि प्रहारगरेको धनुवाण असफल भएकोले उनि आश्चर्य मान्दै जाहानपिरलाई भने-"हेर ! भतिज आजसम्म मैले प्रहार गरको धनुवाण कहिल्यै पनि असफल भएको थिएन" तर आज अचानक असफल भयो । मैले शिकारी देवसंग वल मागि हिडेको र पनि आज यस ठाउमा आईपुग्दा कुनै देवको सहारा नपाउदा यो मेरो शिकार खेल्ने व्यवसाय छ आज उप्रान्त कुनै देव देविको साहारा हुनेछैन । कुनै देव देविले आफ्नो शक्तिको पहिचान दिन सक्ने छैनन्, कलियुगको अन्त आइसकेको प्रष्ट भयो । अव पृथ्वीमा रहने प्राणिहरु मध्ये मानवहरुलाई कुनै देव देविले सहयोग गर्नेछैन । मानिस आफैले वैज्ञानिक तवरले (शक्तिले) व्यवहार नगरे यो युगको भोग विलाश गर्न पाउने छैन । त्यसैले गर्दा म यसै ठाउमा मेरो शिकारी आत्मा र शिकारी हात हतियारहरु राखि अन्त्य हुनेछु भनि भतिजा जाहानपिरलाई घर जाउ भनि पठाए र उनि त्यहि अल्पिए । यो कुरा जाहानपिरले चेलि पदमावति र डुक्सिङ वाक्सिङलाई खवर

पुऱ्याए । खवर पुगेपछि सवैजना त्यसठाउँमा आइपुग्दा भर्तविर आफ्नो शिकारी सामग्री त्यही राखि अल्पिसकेको हुनाले उनिहरुले भर्तविरलाई पाउन सकेनन् । यसरी अल्पिसकेको पत्तो लागेपछि ती सबैजना विलाप गर्दै रहे । अन्तमा चेलि पद्मावती र सहयागीहरु डुक्सिङ वाक्सिङ राना मगरले पनि भर्तवीरको समाधिस्थलमा नै प्राण त्याग गरे । जाहनपिर तिगेला खेवा मात्र घर आईपुग्न सफल भए । जाहानपीरबाट सम्पूर्ण घट्ना विवरण घरमा पुगेपछि निज भर्तवीर तिगेला खेवाको सम्पुर्ण घर परिवार (दाजु भाई, छोराहरु) त्यस समाधिस्थल विजयपुरमा पुगेर परम्परागत कर्मकाण्ड अन्त्यष्टि कार्य गरि घर फर्के ।

यसरी भर्तविर तिगेला खेवा र चेली पदमावती आर्कस्मिक अल्पिएको समाधिस्थलनै विजयपुरको वुढा सुब्बा नामले प्रसिद्ध भई धार्मिक स्थल वन्न पुग्यो ।

बुढा सब्बाको यथार्थ प्रमाणहरु यसप्रकार छन् ।

१ वुढा सुब्बाको वास्तविक नाम भर्तविर तिगेला खेवा भएकोले निजको ६ पिँढिका सन्तानहरु हाल जिल्ला धनकुटा ह्यात्तिखर्कमा वसोवास गरिरहेका छन् ।

२ बुढा सुब्बा शिकारी भई शिकार खेल्ने शिलशिलामा शिकार खेल्दै जाँदा अल्पिएका हुँदा निजको वंशमा उधौली उभौली पुजा गर्ने चलन कायमै छ ।

३ बुढा सुब्बा (भर्तविर तिगेला खेवा) ले शिकार खेल्न जाँदा लगेका सहयोगीहरु डुक्सिङ वाक्सिङ राना मगरका शाखा सन्तानहरु हालसम्म हात्तिखर्क गाँउ बिकास समिति वार्ड नं ३ मा वसोवास गरिरहेका छन् ।

४ बुढा सुब्बा (भर्तविर तिगेला खेवा) ले शिकार खेल्न जानुभन्दा अगाडी वनाएको दुइवटा धनु मध्ये एकवटा धनु घरमानै छोडी

एकवटा धनुमात्र लगेकोले घरमा छोडेर गएको धनु हालसम्म निजको वंशमा सुरक्षित नै रहेको सावित प्रमाण छ ।

५. बुढा सुब्बा (भर्तविर तिगेला खेवा) ले शिकार खेल्न जाँदा लगेका सहयोगीहरु मगर जातिनै भएको हुँदा आज सम्म बुढा सुबाको मन्दिरमा पुजारी मगरनै रहेको सावित प्रमाण छ ।

६. चेलि पदमावति पनि यसै स्थानमानै माइति अल्पिएको पत्तालगाई उनी पनि हतोत्साही भइ सोहिस्थानमा नै प्राण त्याग गरेकी हुनाले निजलाई 'गौरी' नामले मन्दिर वनाई राखिएको प्रमाण सावित छ ।

७. बुढा सुब्बा खेवा वंशोको भएको हुनाले बुढा सुब्बाको पूजा आरधना गर्दा धुपवत्ति, फूल, नैवेदबाट मात्रै गरिने र दाया वाया रहेका पहरेदार डुक्सिङ वाक्सिङको नाममा मात्र पशुपंक्षीको भोग दिने गरिन्छ र सोहि अनुसार पूजा आजा गर्ने चलन छ ।

एफ ह्यामिल्टनले उनको **An Account of the Kingdom of Nepal** (नेपाल राज्यको वयान) भन्ने किताबमा उल्लेख गरे अनुसार विचित्र चन्द्र रायको छोरा हाङवुद्धि कर्ण रायलाई प्रताप सिंह शाहले आठवर्ष अघि कामदत्त सेनको हत्यागरेको अभियोगमा सन् १७७७ मा विजयपुर शहरको एउटा रुखमा बाँधि प्राणदण्ड दिंदा उनको प्राण जान तिन दिन लागेको थियो र उनको हत्या भएको स्थानमानै समाधि गरियो र सोहि हाङवुद्धि कर्ण रायको पुरानो समाधिलाई 'बुढा सुब्बा' भनियो भनि उल्लेख गरेको छ। तर यसकुरामा प्रमाणित आधारहरु केहि नभएको र वर्तमान अवस्थामा पनि 'बुढा सुब्बा' मन्दिरको यथार्त बस्तु स्थितिलाई हृदयगंम गर्दा माथि उल्लेखित 'विजयपुरको बुढा सुब्बाको परिचय' नामक किंवदन्ति र प्रमाणहरुले 'बुढा सुब्बा' को हुन ? भन्ने कुरालाई प्रमाणित गरेको छ ।

विजयपुरका बुढा सुब्बाको धार्मिकस्थल वर्तमान अवस्थामा गणना

गर्दा लगभग २१५ वर्ष पुगेको अनुमान रहेको छ। यस समयावधि भित्र धेरै समय सम्म भर्तविर तिगेला खेवा (बुढा सुब्बा) को समाधिस्थल (विजयपुर) मा सामान्य अवस्थामानै रहयो । सामान्य रुपमा पूजा आराधानागर्ने काम मात्र गरिने चलन थियो पञ्चायत कालमा आएर उक्त स्थानलाई सामान्य तरिकाले टहरो निर्माण गर्ने काम भयो । नेपालमा बहुदलिय प्रजातन्त्र पुन: स्थापना पश्चात पूर्वि क्षेत्रका राई, लिम्बु (किराँत) समुदायका विभिन्न राष्ट्रमा सेवारत, सेना (फौजी)हरुको वासस्थान पनि यसै विजयपुरको आसपास धरानमा वसोवास गरिरहेकोले बुढा सुब्बा कुनै किरात लिम्बु समुदायको हुन भन्ने विश्वास गरि पूजा आजा गर्ने र विशेष धार्मिक स्थलको रुपमा मन्दिर निर्माण गर्नुपर्ने सोच राखि धरान नगर पालिका वार्ड नं. -१६ निवासी मे. श्री झप्टमान बारघरी लिम्बुको अध्यक्षतामा तपशिल बमोजिम ११ सदस्यीय समिति गठन गरी 'बुढा सुब्बा' मन्दिर सम्भार तथा विकाश कोष स्थापना गरी पुर्ननिर्माण र ब्यवस्थपनको कार्यको लागि २०५१/५२ सालमा यसै समितिका प्रतिनिधिहरुबाट पुर्ननिर्माणको कार्य विभाजन गरी बुढा सुब्बा मन्दिर निर्माण भयो ।

तपशिल

अध्यक्ष - मे. झप्टमान बाह्रघरी (लिम्बु)

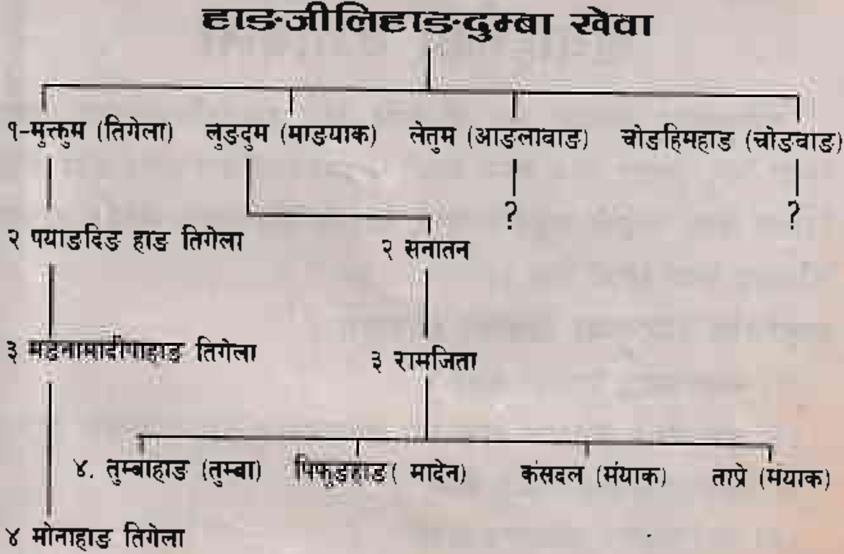
उपाध्यक्ष - क्या. गजरधन तिगेला (लिम्बु)

सचिव - श्री तिर्थ राई

कोषाध्यक्ष-क्या. कृष्णबहादुर बाइङ राई

सदस्य-डाइरेक्टर अकलबहादुर मेयाङवो, श्रीमति नरकुमारी लिम्बु, श्रीमति कृष्णा कुमारी गुरुङ्ग, सुश्री नन्दाकुमारी लिम्बू, श्री नरबहादुर मादेन (लिम्बू), श्री गंगाबहादुर राई,

- लोकेन्द्रबहादुर तिगेला, धनकुटा, हात्तीखर्क-२

यो "मानव उत्पति र खेवा वंश" नामक पुस्तकमा उल्लेखित ६ थरी (छथरे) खेवाहरु मध्ये उपलब्ध भएको खेवाहरुको वंशावली अध्ययन गर्न सरल होस् भन्ने उद्देश्यले निम्न बुंदाहरु र सकेत दिईएको छ ।

- हाङजेली हाङदुम्बा खेवादेखि माथि इमेघुङहाङसम्म १० पुस्ता जोडिएको छ ।
- हाङजेली हाङदुम्बा खेवासम्म एउटै मात्र खेवा भएको बुझिन्छ ।
- हाङजेली हाङदुम्बाको छोराहरुको पालादेखि थर विभाजन भएको बुझिन्छ ।
- तिगेला खेवाको वंशावलीमा प्रथम पिढी मुक्तुमहाङ तिगेला खेवालाई बुझनुपर्छ ।
- मंयाक खेवाको वंशावलीमा प्रथम पिढी लुन्दुङहाङ मंयाक खेवालाई बुझनु पर्छ ।
- मादेन खेवाको वंशावलीमा प्रथम पिढी पिफुङहाङ मादेन खेवालाई बुझनुपर्छ ।
- तुम्बाखेवाको वंशावलीमा प्रथम पिढी तुम्बाहाङ तुम्बाखेवालाई बुझनुपर्छ ।
- आङलावाङ खेवाको वंशमा प्रथम पिढी लेतुमहाङलाई बुझनुपर्छ ।
- चोङवाङ खेवाको वंशमा प्रथम पिढी चोङहिमहाङलाई बुझनुपर्छ ।
- १ नं. देखि १७ नं.लाई "पुस्ता" बुझनुपर्छ । हालसम्म १७ पुस्तासम्ममात्र समावेश गरिएको छ ।
- क), ख), ग), ... व्यन्जन वर्ण भन्नाले दाजुभाइ वंश बुझनुपर्छ ।
- "+" सकेतलाई नि:सन्तान वा अपुताली भएको बुझनुपर्छ ।

❁ शिवकुमार तिगेला खेवा, हात्तिखर्क-६, धनकुटा

खेवाहरुको वंशावली

इमेबुङहाङ खेवाको १० औं पिढि पछि हाङजिलिहाङदुम्वा खेवा रहेका थिए उनका आज सम्म रहेको वंशजहरुमा चार छोरा मध्ये जेठो तिगेला खेवा, माइलो-मङयाक खेवा, साईलो-आङलावाङ खेवा र कान्छो चोङवाङ्ग खेवा रहेका थिए ।

हाङजिलि हाङदुम्वा खेवाका छोराहरु

(१) मुक्तिमहाङ तिगेला खेवा

(२) लम्दुमहाङ मङयाक खेवा (यो सन्तानबाट तुँबा र मादेन छुट्टिए)

(३) लेतुम्हाङ आङलावाङ खेवा

(४) चोङहिमहाङ चोङवाङ खेवा

तिगेला खेवाको वंशावली :-

१) मुक्तिमहाङ तिगेला खेवा

२) पयाङदिङहाङ तिगेला खेवा

३) मङनामा दिपाहाङ तिगेला खेवा

४) मोनाहाङ तिगेला खेवा

५- 'क' (तोयाहाङ तिगेला खेवाको बंश)

६) वाफेदेपा तिगेला खेवा

७) ठाडा राय तिगेला खेवा

८) खेम्सा राय तिगेला खेवा

९) खेमहोन्दा तिगेला खेवा

१०) आसकर्ण तिगेला खेवा

११) पंडिते तिगेला खेवा

१२-क) मकरध्वज तिगेला खेवा

ख) पुरनध्वज तिगेला खेवा+

१२. क) मकरध्वज तिगेला खेवाको बंश

१३-क) ब्रम्हाध्वज तिगेला खेला
ख) विषराज तिगेला खेवा
ग) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा
घ) जंगप्रसाद तिगेला खेवा
ङ) तिलराज तिगेला खेवा
च) विर्खबहादुर तिगेला खेवा
छ) श्यामदास तिगेला खेवा

१३. क) ब्रम्हाध्वज तिगेलाको बंश

१४) पृथीहाङ तिगेला खेवा
१५ क) नन्दबहादुर तिगेला खेवा
ख) धनाहाङ तिगेला खेवा

१३. ख) विषराज तिगेला खेवाको बंश

१४ क) लक्ष्मण तिगेला खेवा
ख) चेष्टाहाङ तिगेला खेवा
ग) भिमबहादुर तिगेला खेवा
घ) नारायण प्रसाद तिगेला खेवा

१४. क) लक्ष्मण तिगेला खेवाको बंश

१५. हर्काहाङ तिगेला खेवा

१४ ख) चेष्टाहाङ तिगेला खेवाको बंश

१५. बुद्धिबहादुर तिगेला खेवा

१३. ग) पूर्णबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१४ क) उदयबहादुर तिगेला खेवा
ख) टिका प्रसाद तिगेला खेवा

ग) मानबहादुर तिगेला खेवा

घ) देवेन्द्र तिगेला खेवा

१३. घ) जंगप्रसाद तिगेला खेवाको बंश

१४.क) कृष्णबहादुर तिगेला खेवा

ख) लोकेन्द्रहाङ तिगेला खेवा

१४.ख) लोकेन्द्रहाङ तिगेला खेवाको बंश

१५. सुनिलदिप तिगेला खेवा

१३ ङ) तिलराज तिगेला खेवाको बंश

१४.क) लिलाहाङ तिगेला खेवा

ख) भर्तहाङ तिगेला खेवा

१३. च) विर्खबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१४.क) गंगहाङ तिगेला खेवा

ख) चम्पक सुन्दर तिगेला खेवा

१४ क) गंगाहाङ तिगेला खेवाको बंश

१५) बुद्धराज तिगेला खेवा

१३. छ) श्यामदास तिगेला खेवाको बंश

१४.क) गजेन्द्र तिगेला खेवा

ख) फरेन्द्र तिगेला खेवा

५. ख) पायाइहाङ तिगेला खेवाको बंश

६.क) नाम्याङहिटि तिगेला खेवा

ख) मुरेहाङ तिगेला खेवा

ग) हाङसेप्मा तिगेला खेवा

६. क) नाम्याहिटि तिगेला खेवाको बंश

७.क) कम राय तिगेला खेवा

ख) काजु राय तिगेला खेवा

ग) मानि राय तिगेला खेवा

घ) नानि राय तिगेला खेवा

७. क) कमराय तिगेला खेवाको बंश

८. क) काङसोरे तिगेला खेवा

ख) हाङसोरे तिगेला खेवा

ग) काभे तिगेला खेवा

घ) रमन सेन तिगेला खेवा (राम्रो सिं)

८. क) काङसोरे तिगेला खेवाको बंश

९. क) कन्न राय तिगेला खेवा

ख) केमु राय तिगेला खेवा

ग) अर्थवीर तिगेला खेवा

घ) रमन सेन (राम्रोसिं) तिगेला

९. क) कन्न राय तिगेला खेवाको बंश

१०.क) हाङनोहाङ तिगेला खेवा

ख) खर्तसिं तिगेला खेवा

१०. क) हाङनोहाङ तिगेला खेवाको बंश

११.क) आसदल तिगेला खेवा

ख) मेन्नरा तिगेला खेवा

ग) मनिखा तिगेला खेवा

घ) मनिराज तिगेला खेवा

११. क) आसदल तिगेला खेवाको बंश

१२. श्रीजंग तिगेला खेवा (विदेश)

११ ख) मेन्नरा तिगेला खेवाको बंश

१२.क) जयराज तिगेला खेवा

ख) चन्द्र सिं तिगेला खेवा

ग) प्रसाते तिगेला खेवा

घ) खड्क तिगेला खेवा

१२. क) जयराज तिगेला खेवाको बंश

१३ क) नरबहादुर तिगेला खेवा

ख) धनबहादुर तिगेला खेवा

ग) दिलबहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) धनबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१४. दलबहादुर तिगेला खेवा

१५ क) धनविर तिगेला खेवा (विदेश)

ख) शेरबहादुर तिगेला खेवा

ग) मछिन्द्र तिगेला खेवा

घ) मेखबहादुर तिगेला खेवा

१५. ख) शेरबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) ....

ख) ....

१५. ग) मछिन्द्र तिगेला खेवाको बंश

१६ क) डिल्लीशोर तिगेला खेवा (सानुबाबा-फिल्मी नायक)

ख) शम्सेर तिगेला खेवा

ग) ....

घ) ....

ङ) ....

च) ....

१५(घ) मेखबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) ....

१२. ख) चन्द्र सिं तिगेला खेवाको बंश

१३. क) मनिलाल तिगेला खेवा

ख) विरवल तिगेला खेवा

१३. क) मनिलाल तिगेला खेवाको बंश

१४. कर्णदल तिगेला खेवा

१५. आसबहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) बिरबल तिगेला खेवाको बंश

१४. देशबहादुर तिगेला खेवा

१२. घ) खड्गबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१३ क) ललित बहादुर तिगेला खेवा

ख) रुद्र बहादुर तिगेला खेवा (वातमारे)

१३. क) ललित बहादुर तिगेला खेवाको बंश

१४. यामबहादुर तिगेला खेवा (नर वन्दे)

११. ग) मनिखा तिगेला खेवाको बंश

१२ क) जंग बहादुर तिगेला खेवा –लेटाङ वसोवास

ख) तीनपारे तिगेला खेवा

ग) बल बहादुर तिगेला खेवा

१२. क) जंग बहादुर तिगेलाको बंश

१३ त्रुधे तिगेला खेवा (लेटाङ)

१०. ख) खर्त सिं तिगेला खेवाको बंश

११) खर्तबीर तिगेला खेवा

१२) इन्द्रध्वज तिगेला खेवा

१३ क) रामगंज तिगेला खेवा

ख) पृथीनन्द तिगेला खेवा

१३. क) (रामगंज तिगेला खेवाको बंश)

१४ मान बहादुर तिगेला खेवा

१५ क) ....

ख) रत्न बहादुर तिगेला खेवा

ग) फौदराज तिगेला खेवा

घ) शुकराज तिगेला खेवा

ङ) लाल बहादुर तिगेला खेवा

१५. ख) रत्नबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) मन प्रसाद तिगेला खेवा

ख) कुमार तिगेला खेवा

ग) टंकबहादुर तिगेला खेवा

१५. ग) फौदराज तिगेला खेवाको बंश

१६. क) ....

ख) देवेन्द्र तिगेला खेवा

१५. घ) शुक्रराज तिगेला खेवाको बंश

१६. क) पुर्णबहादुर तिगेला खेवा

ख) ....

ग) दिनेश तिगेला खेवा (असार सिं)

घ) जितबहादुर तिगेला खेवा

१५. ङ) लालबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) जुराहाङ्ग तिगेला खेवा

ख) ....

१३. ख) पृथीनन्द तिगेला खेवाको बंश

१४.क) कुलबहादुर तिगेला खेवा

ख) माहासिं तिगेला खेवा

१४. क) को छोरा :- कुलबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१५ क) नैनसिं तिगेला खेवा

ख) .... (आसाम)

१५. क) नैनसिं तिगेला खेवाको बंश

१६ क) तिलक तिगेला खेवा

१४. ख) माहासिं तिगेला खेवाको बंश

१५ क) प्रेमबहादुर तिगेला खेवा (आसाम)

ख) अम्बर ध्वज तिगेला खेवा

ग) खील बहादुर तिगेला खेवा

घ) गजबहादुर तिगेला खेवा

१५. ख) अम्बरध्वज तिगेला खेवाको बंश

१६ क) प्रताप सिं तिगेला खेवा

ख) ....

९. ख) केमु राय तिगेला खेवाको बंश

१० क) करविर सिं तिगेला खेवा

ख) सर्मासिं तिगेला खेवा

१०. क) करविरसिं तिगेला खेवाको बंश

११ जसदल तिगेला खेवा

१२ फोराहाङ्ग तिगेला खेवा

१३ धनबहादुर तिगेला खेवा

१४ क) डोलाहाङ तिगेला खेवा

ख) फुलाहाङ तिगेला खेवा

१०. ख) सर्मासिं तिगेला खेवाको बंश

११ काजुनन्द तिगेला खेवा

१२) रुपदल तिगेला खेवा

१३) कर्णध्वज तिगेला खेवा

१४) बलबहादुर तिगेला खेवा

१५.क) दिल प्रसाद तिगेला खेवा

ख) लोक मान तिगेला खेवा

१५. क) दिलप्रसाद तिगेला खेवाको बंश

१६.क) कमानसिं तिगेला खेवा

ख) लिलम तिगेला खेवा

ग) कर्णबहादुर तिगेला खेवा

१५. ख) लोकमान तिगेला खेवाको बंश

१६.क) रोजीन्द्र ....

९. ग) अर्थवीर तिगेला खेवा

१०) रुपनध्वज तिगेला खेवा

११.क) धनमान तिगेला खेवा

ख) शेरबहादुर तिगेला खेवा

११. क) धनमान तिगेला खेवाको बंश

१२.क) हर्कबहादुर तिगेला खेवा

ख) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा

१२. क) हर्कबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१३.क) मैतवरसिं तिगेला खेवा

ख) लक्ष्मण तिगेला खेवा

ग) खड्ग बहादुर तिगेला खेवा

१३. क) मैतवरसिं तिगेला खेवाको बंश

१४.............................. (हत्या गरिएको)

१३. ख) लक्ष्मण तिगेला खेवाको बंश

१४ क) .... तिगेला खेवा

ख) .... तिगेला खेवा

१३. ग) खड्ग बहादुर तिगेला खेवा बंश

१४. राजेन्द्र तिगेला खेवा (गणेश)

१२. ख) पूर्ण बहादुर तिगेला खेवाको

१३ क) उदय बहादुर तिगेला खेवा

ख) तेजबहादुर तिगेला खेवा

१३. क) उदय बहादुर तिगेला खेवाको बंश

१४ .... तिगेला खेवा

११. ख) शेरबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१२ क) दिलबहादुर तिगेला खेवा

ख) गोरिलाल तिगेला खेवा

१२. क) दिलबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१३. ....

१२. ख) गोरिलाल तिगेला खेवाको बंश

१३ क) बलबहादुर तिगेला खेवा

ख) पोलीबहादुर तिगेला खेवा

ग) मोहन प्रसाद तिगेला खेवा

८. ख) हाङसोरे तिगेला खेवाको बंश

९. क) मतिवन्त तिगेला खेवा

ख) चुनामुखाङ तिगेला खेवा

९. क) मतिवन्त तिगेला खेवाको बंश

१०. क) देवान सिं तिगेला खेवा

ख) मानुहाङ तिगेला खेवा

ग) मुखनन्द तिगेला खेवा

१०. क) देवान सिं तिगेला खेवाको बंश

११ क) देउमान तिगेला खेवा

ख) भगियम्वा तिगेला खेवा

ग) आसरुपा तिगेला खेवा

घ) साहनपिर तिगेला खेवा

ङ) जगमते तिगेला खेवा +

११. क) देउमान तिगेला खेवाको बंश

१२ क) ताक्लुङ तिगेला खेवा

ख) चोके तिगेला खेवा +

१२. क) ताक्लुङ तिगेला खेवाको बंश

१३) मजवीर तिगेला खेवा

१४ क) जसबहादुर तिगेला खेवा (आसाम वासी)

ख) कृतिमान तिगेला खेवा +

ग) वागदल तिगेला खेवा

१४. ग) वागदल तिगेला खेवाको बंश

१५. आसवीर तिगेला खेवा

१६. जुवानबहादुर तिगेला खेवा → चन्द्र बा.

१७ क) ....

ख) ....

ग) ....

घ) ....

ङ) ....

च) ....

११. ख) भागियम्वा तिगेला खेवाको बंश

१२ क) जंगीध्वज तिगेला खेवा

ख) माहागंज तिगेला खेवा

१२. क) जंगीध्वज तिगेला खेवाको बंश

१३ रनध्वज तिगेला खेवा (आसाम) +

१२. ख) माहागंज तिगेला खेवाको बंश

१३ सुबदाता तिगेला खेवा +

१४ छत्रमान तिगेला खेवा

११. ग) आसरुपा तिगेला खेवाको वंश

१२ क) भगिदाता तिगेला खेवा

ख) पंसरता तिगेला खेवा

ग) मतिराज तिगेला खेवा

१२. क) भगिदाता तिगेला खेवाको वंश

१३ छत्रमान तिगेला खेवा

१२. ख) पंसरता तिगेला खेवाको वंश

१३ क) जंगवीर तिगेला खेवा

ख) सोवितहाङ तिगेला खेवा +

१३. क) जंगवीर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) आदाहाङ तिगेला खेवा

ख) काजिमान तिगेला खेवा

१४. क) आदाहाङ तिगेला खेवाको वंश

१५ सुकबहादुर तिगेला खेवा

१६ क) ....

ख) ....

१४. ख) काजिमान तिगेला खेवाको वंश

१५. कर्णध्वज तिगेला खेवा

१६ क) .... तिगेला खेवा

ख) देवान सिं तिगेला खेवा

१२. ग) मतिराज तिगेला खेवाको वंश

१३ क) पुनाहाङ तिगेला खेवा +

ख) मनबहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) मनबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) तुलाराम तिगेला खेवा

ख) वलबहादुर तिगेला खेवा

ग) चन्द्र बहादुर तिगेला खेवा

घ) तिलोकबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) तुलाराम तिगेला खेवाको वंश

१५ क) .... तिगेला खेवा

ख) धनसिं तिगेला खेवा

ग) .... +

१५. क) .... तिगेला खेवाको बंश

१६ क) इन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) वलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) प्रेमबहादुर तिगेला खेवा

ख) अगम सिं तिगेला खेवा

१५. क) प्रेमबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) धनप्रसाद तिगेला खेवा

ख) ....

१५. ख) अगम सिं तिगेला खेवाको बंश

१६ क) ....

१४. ग) चन्द्र बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) रामबहादुर तिगेला खेवा
ख) पूर्ण प्रसाद तिगेला खेवा
ग) टिकाराम तिगेला खेवा
घ) शहानन्द तिगेला खेवा
ङ) यादव तिगेला खेवा

१५. क) रामबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) बलबहादुर तिगेला खेवा
ख) ....

१५. ख) पूर्ण प्रसाद तिगेला खेवाको बंश

१६ क) ....
ख) ....

१५. ग) टिकाराम तिगेला खेवाको बंश

१६ क) ....

१४. घ) तिलोकबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१५ क) कमल प्र. तिगेंला खेवा
ख) तो नारायण तिगेला खेवा
ग) कुमार तिगेला खेवा×

११. घ) साहानपीर तिगेला खेवाको वंश

१२. क) तियाहाङ तिगेला खेवा+
ख) फौदर तिगेला खेवा
ग) भगिराज तिगेला खेवा

घ) दौलथमान तिगेला खेवा

ङ) हाङफोवा तिगेला खेवा+

१२. ख) फौदर तिगेला खेवाको वंश

१३. क) हङसध्वज तिगेला खेवा

ख) थामु तिगेला खेवा

ग) सिंगदल तिगेला खेवा

१३. क) हङसध्वज तिगेला खेवाको वंश

१४. क) भक्तसेर तिगेला खेवा

ख) एकपाल तिगेला खेवा (लङ्गे-आसाम) +

१४. क) भक्तसेर तिगेला खेवाको वंश

१५. रुपबहादुर तिगेला खेवा

१६. झमक बहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) थामु तिगेला खेवाको वंश

१४. क) तातबहादुर तिगेला खेवा

ख) नन्दबहादुर तिगेला खेवा

ग) मोहनसिं तिगेला खेवा

घ) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

ङ) दिलबहादुर तिगेला खेवा

च) गजरधन तिगेला खेवा

१४. क) तातबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५. रत्नबहादुर तिगेला खेवा

१६. क) विकम तिगेला खेवा

ख) राजेन्द्र तिगेला खेवा

ग) तुलासी तिगेला खेवा

घ) शुभराज तिगेला खेवा

१४. ख) नन्दबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) टंकबहादुर तिगेला खेवा
ख) धनबहादुर तिगेला खेवा
ग) डम्वरबहादुर तिगेला खेवा

१५. क) टंकबाहदुर तिगेला खेवाको वंश

१६ सोमबहादुर तिगेला खेवा

१५. ख) धनबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६. क) ख्यामराज तिगेला खेवा
ख) कुलमान तिगेला खेवा

१५. ग) डम्वरबहादुर तिगेला खेवाको)

१६ क) भोलामान तिगेला खेवा
ख) मन कुमार तिगेला खेवा

१४. ग) मोहनसिं तिगेला खेवाको वंश

१५. नाराहाङ तिगेला खेवा

१४. घ) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवाको ...

१५. क) गिरिराज तिगेला खेवा
ख) सिकेन्द्र तिगेला खेवा
ग) डोलेन्द्र तिगेला खेवा

१४. ङ) दिलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५. केन्द्रकुमार तिगेला खेवा
१६. क) ....तिगेला खेवा
ख) ....तिगेला खेवा
ग) ....तिगेला खेवा

१४. च) गजरधन तिगेला खेवा वंश

१५ क) टेकेन्द्र तिगेला खेवा

ख) मुक्तुम्हाङ तिगेला खेवा

१३. ग) सिंगदल तिगेला खेवाको वंश

१४ क) बलबहादुर तिगेला खेवा

ख) भिमबहादुर तिगेला खेवा

ग) आसिकराम तिगेला खेवा

घ) इन्द्रधन तिगेला खेवा

१४. क) वलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) लोकमान तिगेला खेवा

ख) जोगबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) भिमबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) खगेन्द्रहाङ तिगेला खेवा

ख) टिकाराम तिगेला खेवा

ग) लालबहादुर तिगेला खेवा

१५. क) खगेन्द्रहाङ तिगेला खेवाको वंश

१६ क) सुरेन्द्र तिगेला खेवा

ख) .... तिगेला खेवा

१५. ख) टिकाराम तिगेला खेवाको वंश

१६. ज्ञानेन्द्र तिगेला खेवा

१४. ग) आसिकराम तिगेला खेवाको वंश

१५ क) लक्ष्मी प्रसाद तिगेला खेवा

ख) उत्तरमान तिगेला खेवा

१४. घ) इन्द्रधन तिगेला खेवाको वंश

१५. युवराज तिगेला खेवा

१२. ग) भृगिराज तिगेला खेवाको वंश

१३.क) किनबहादुर तिगेला खेवा
ख) शुक्रपाल तिगेला खेवा+
ग) लाख बहादुर तिगेला खेवा

१३. क) किनबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) मैतराज तिगेला खेवा
ख) सार्के तिगेला खेवा+

१४. क) मैतराज तिगेला खेवाको वंश

१५. इन्द्र प्रसाद तिगेला खेवा

१३. ग) लाखबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. भक्तबहादुर तिगेला खेवा
१५.क) ठुटे तिगेला खेवा (आसाम)
ख) चन्द्र बहादुर तिगेला खेवा
ग) सान्त बहादुर तिगेला खेवा
घ) शेर बहादुर तिगेला खेवा

१५. ख) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६. नविन तिगेला खेवा

१५. ग) सान्तबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६.क) देउनन्द तिगेला खेवा
ख) सुरनदेउ तिगेला खेवा

१५. घ) सेरबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१६ क) कैलाश तिगेला खेवा
ख) जनम तिगेला खेवा

१२. घ) दौलथमान तिगेला खेवाको वंश

१३ क) ध्वजबीर तिगेला खेवा

ख) चापाहाङ्ग तिगेला खेवा+
ग) तेजंबहादुर तिगेला खेवा+

१३. क) ध्वजवीर तिगेला खेवाको वंश

१४. हर्कबहादुर तिगेला खेवा
१५. क) खिरबहादुर तिगेला खेवा
ख) थाकुरसिं तिगेला खेवा
ग) दिलकुमार तिगेला खेवा

१५. क) खिरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६. क) मानबहादुर तिगेला खेवा
ख) गुमानसिं तिगेला खेवा

१५. ख) थाकुर सिं तिगेला खेवाको वंश

१६. क) वेघान तिगेला खेवा
ख) विनास तिगेला खेवा

१०. च) मुखनन्द तिगेला खेवाको वंश

११. महालाल तिगेला खेवा
१२ क) हर्कवोली तिगेला खेवा
ख) रनबहादुर तिगेला खेवा+

१२. क) हर्कवोली तिगेला खेवाको बंश

१३. नरबीर तिगेला खेवा
१४. क) राजबहादुर तिगेला खेवा
ख) भक्तबहादुर तिगेला खेवा
ग) चकबहादुर तिगेला खेवा
घ) धनबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) राजबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१५.क) .... तिगेला खेवा

ख) .... तिगेला खेवा

१४. ख) भक्तबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१५.क) .... तिगेला खेवा

ख) .... तिगेला खेवा

१४. ग) चक्रबहादुर तिगेला खेवा बंश

१५.क) .... तिगेला खेवा

ख) .... तिगेला खेवा

१४. घ) धनबहादुर तिगेला खेवाको बंश

१५.क) .... तिगेला खेवा

ख) .... तिगेला खेवा

१३. ख) चाहवीर तिगेला खेवाको वंश

१४. हर्कबहादुर तिगेला खेवा

१५.क) तुलाराम तिगेला खेवा (दार्जिलीङ्ग)

ख).जोग बहादुर तिगेला खेवा

ग) धनबहादुर तिगेला खेवा

६. ख) को वंशावली :– (मुरेहाङ तिगेला खेवाको वंश)

७) वजाहाङ तिगेला खेवा

८) पानोहाङ तिगेला खेवा (विद्याचन्द्र राय)

९) विचित्र चन्द्र राय तिगेला खेवा

१०. क) हाङवुद्धिकर्ण राय तिगेला खेवा

ख) बुधकर्ण राय तिगेला खेवा

मानव उत्पति र खेवा वंश

मुक्तिमहाङ तिगेला खेवाको पाँचौं पिंढि पछिका वंश पायाइहाङ तिगेला खेवाका छोरा मुरेहाङ तिगेला खेवा प्रसिद्ध थिए । वि.स. १६४१-१६६६ सम्म विजयपुरमा शासनगर्ने किँरात वंशकै राजा विजयनारायण सेनसंग राम्रो सम्बन्ध भएको हुनाले उनि विजयपुरको चौतरिया (प्रधानमन्त्री) भए । अन्तमा विजयनारायणकी छोरीको सतित्व लुटेको अभियोगमा रुखमा झुण्ड्याएर मारियो ।

मुरेहाङलाई मारेको कारण विजयनारायण विरुद्ध षडयन्त्रगर्ने मुरेहाङका छोरा बाजाहाङ लोहाङ सेनसंग मद्दत मागि महोत्तरी, सप्तरी, मोरङ कब्जागर्दै सिलिगुढी छेउ महानदिसम्म पुगे त्याहाँ 'तर्बे पुनु' भन्ने लाप्चाको शासन थियो । उनको राजधानी गिद्धे पहाडमा थियो । त्यहाँ उनिसंग लड्दा बाजाहाङको मृत्युभयो ।

त्यसपछि वि.स. १६६६-१६९८ सम्म विजयपुरमा शासन गर्ने राजा लोहाङ सेनले बाजाहाङका छोरा पानोहाङ जसलाई हिन्दुकरण गरी "विद्याचन्द" नाम र "राय" को पद्वी दिई स्वायत्त शासन चलाउन दिए ।

हरिहर सेनको जेठो छोरा इन्द्र विद्याता सेन थिए । उनि विजयपुरको शासक हुदा चौतरिया विद्याचन्द्र रायकोछोरा विचित्रचन्द्र राय भए । शुभसेनका मन्त्रीहरु र पूर्णियाका नवाव स्कन्दर खाँको षडयन्त्रबाट शुभसेन र इन्द्र विद्याता सेनलाई दिल्ली सम्राटकहाँ पठाई जातिच्युत गराए । त्यसपछि वि.सं. १७६३-१७८२ सम्म विचित्रचन्द्र रायको चौतरियामा इन्द्र विद्याताकी श्रीमति पद्मा विद्याता इन्दु राजेश्वरीले विजयपुरमा शासन गरिन् ।

त्यसपछि वि.सं. १७८२-१८०७ सम्म विजयपुरका शासक महिपति सेन भए भने मकवानपुरका शासक माणिक सेन भए । महिपतिसेनको देहावसान पछि कामदत्तसेन ल्याइते पट्निका छोरा हुन र उनले विजयपुरको

उत्तराधिकारी हुनसक्दैन भनि चौतरिया विचित्र चन्द्र रायले विजयपुरका सिंहासनमा मकवानपुरका सेन वंशका राजा माणिकसेनका छोरा जगतसेनलाई राखे । माणिकसेनकै कार्यकालमा चौतरिया विचित्र चन्द्र रायको मृत्यु भयो । त्यसपछि उनका स्थानमा उनकै छोरा हाङबुद्धिकर्ण राय विजयपुर राजधानीमा बसी मोरङ राज्य शासनगर्दै थिए । त्यसैबेला कमदत्तसेनले मोरङ राज्य उनको हातबाट आफ्नो अधिनमा लिए । यसरी कामदत्त सेनको र (चौतरिया/दिवान) हरुसंग एक आपसमा सत्ताको दाउँपेच गर्दागर्दै कामदत्त सेनले हाङ बुद्धिकर्ण रायको भाई बुधकर्ण रायलाई कटाई हाङ बुद्धिकर्ण रायलाई भाग्न बाध्य बनाए । हाङबुद्धि कर्ण भागेर भारतको पूर्णिया जिल्लामा पुगी आफ्ना गुटका सैनिकहरुद्वारा राजा कामदत्त सेनको वि. सं. १८२६ मा हत्या गराई दिए । त्यसपछि हाङबुद्धि कर्ण रायले विना बिघ्नबाधासंग विजयपुरमा पुगी चौदण्डीका राजा कर्णसेनलाई बोलाएर नाम मात्रको राजा बनाइ, राज भारा सामर्थ' भन्ने उपाधिदिई आफु विजयपुरका हर्ता कर्ताबने । अन्तमा ई.स. १७७४ (वि.सं. १८३१) मा मध्य वर्षाको समयपारि गोर्खालि सेनाको कमाण्डर अभिमान सिं बस्न्यातको नेतृत्वमा आएको फौजले आक्रमणगरि हाङबुद्धि कर्णलाई हिन्दुशासक प्रतापसिं शाहको हुकुमबाट बन्दुकको शिकार बनायो र विजयपुरमाथि गोर्खालीले अधिकार जमायो ।

यसरी मुक्तिहाङ तिगेला खेवाको पाँचौ पिढि पछिका तोयाहाङ तिगेला खेवाकाभाई पायाइहाङ्ग तिगेला खेवाका छोरा मुरेहाङ तिगेला खेवाबाट पाँचौ पिढि पछिका हाङ वुद्धि कर्णको समयसम्म विजयपुरमा शासन गरेको प्रमाणित भएकोकुरा इतिहाले देखाउछ ।

८. ग) वाक्रे तिगेला खेवाको वंश

९) पुनामुखि तिगेला खेवा
१० क) वाहवीर तिगेला खेवा
ख) लालवीर तिगेला खेवा
ग) अटलवीर तिगेला खेवा
घ) अटलमान तिगेला खेवा
ङ) लुङहाङदिम तिगेला खेवा +

१०. क) वाहवीर तिगेला खेवाको वंश

११ क) रंगललाल तिगेला खेवा
१२ गजलाल तिगेला खेवा
१३ डम्बर बहादुर तिगेला खेवा
१४ क) पालवीर तिगेला
ख) तील बहादुर तिगेला खेवा (तराईवासी)
ग) नर बहादुर तिगेला खेवा
घ) तर्क बहादुर तिगेला खेवा

१४. क) पालवीर तिगेला खेवाको वंश

१६) मैत बहादुर तिगेला खेवा

१४. ग) नरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) लोक बहादुर तिगेला खेवा
ख) रामकुमार तिगेला खेवा

१०. ख) लालवीर तिगेला खेवाको वंश

११) पुनाहाङ तिगेला खेवा
१२ क) पोली बहादुर तिगेला खेवा +
ख) तिर्नाथ बहादुर तिगेला खेवा

१२. ख) तिर्नाथ बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१३.क) खड्ग बहादुर तिगेला खेवा (भेण्टे)

ख) गौरीमान बहादुर तिगेला खेवा

ग) शेर बहादुर तिगेला खेवा

१३. क) भेण्टे (खड्ग बहादुर तिगेला खेवा) को वंश

१४) आइतहाङ तिगेला खेवा

१३. ख) गौरीमान तिगेला खेवाको वंश

१४.क) भीम बहादुर तिगेला खेवा

ख) कर्ण बहादुर तिगेला खेवा

१३. ग) शेर बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) भक्त बहादुर तिगेला खेवा

ख) यज्ञ बहादुर तिगेला खेवा

ग) तुलसी तिगेला खेवा

१०. ग) अटलवीर तिगेला खेवाको वंश

११) रुहानध्वज तिगेला खेवा

१२.क) पुरुजध्वज तिगेला खेवा

ख) वीरध्वज तिगेला खेवा +

ग) काली बहादुर तिगेला खेवा

घ) चेरे तिगेला खेवा

१२. क) पुरनध्वज तिगेला खेवाको वंश

१३. काहनपीर तिगेला खेवा

१४.क) तोयानाथ तिगेला खेवा

ख) भक्तबहादुर तिगेला खेवा•

१२. ग) काली बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१३. अगम बहादुर तिगेला खेवा
१४. क) पहलमान तिगेला खेवा
ख) लोकमान तिगेला खेवा
ग) भीम बहादुर तिगेला खेवा
घ) मकरध्वज तिगेला खेवा

१०. घ) अटलमान तिगेला खेवाको वंश

११. आसबीर तिगेला खेवा
१२. वलसीं तिगेला खेवा
१३ क) श्रीवाज तिगेला खेवा
ख) भक्तमान तिगेला खेवा
ग) नाम्दाङ पेगेक तिगेला खेवा

१०. ख) मानोहाङ तिगेला खेवाको वंश

११. क) धर्मलाल तिगेला खेवा
ख) रिपुहाङ तिगेला खेवा +
ग) सुनवीर तिगेला खेवा

११. क)धर्मलाल तिगेला खेवाको वंश

१२. क) ज्ञानरुपा तिगेला खेवा +
. ख) राजनन्द तिगेला खेवा +

११. ग) सुनवीर तिगेला खेवाको बंश

१२) मानबहादुर तिगेला खेवा

१०. ग) मुखनन्द तिगेला खेवाको वंश

११) महालाल तिगेला खेवा
१२. क) हर्कवोली तिगेला खेवा
ख) रण बहादुर तिगेला खेवा +

१२. क) हर्कवोली तिगेला खेवाको वंश

१३ नरविर तिगेला खेवा
१४ क) राजवहादुर तिगेला खेवा
ख) भक्तबहादुर तिगेला खेवा
ग) चक्रबहादुर तिगेला खेवा
घ) धनबहादुर तिगेला खेवा

७. ग) मानिराय तिगेला खेवाको वंश

८) खासतपा तिगेला खेवा
९) रमानजीत तिगेला खेवा
१०) आसतपा तिगेला खेवा
११ क) हस्तवीर तिगेला खेवा
ख) प्रमान सिं तिगेला खेवा

११. क) हस्तवीर तिगेला खेवाको वंश

१२ क) मैतसिं तिगेला खेवा
ख) तारावीर तिगेला खेवा +

१२.क) मैतसिं तिगेला खेवाको बंश

१३ क) कृष्णबहादुर तिगेला खेवा
ख) चण्डाल सिं तिगेला खेवा

१३. क) कृष्णबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ रामुहाङ तिगेला खेवा
१५ क) बलबहादुर तिगेला खेवा
ख) मोहनप्रसाद तिगेला खेवा

१३. ख) चणडाल सिं तिगेला खेवाको वंश

१४ देशबहादुर तिगेला खेवा

१५.क) दिलबहादुर तिगेला खेवा
ख) गुहे तिगेला खेवा

११. ख) प्रमान सिं तिगेला खेवाको वंश

१२. सेतुराम तिगेला खेवा
१३ क) लाखबहादुर तिगेला खेवा
ख) बहादुर तिगेला खेवा
ग) धनराज तिगेला खेवा

१३. क) लाखबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. क) अभिनारायण तिगेला खेवा (आसाम)
ख) टेकबहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) भीमबहादुर तिगेला खेवा
ख) रत्नबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) भीमबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) मित्रबहादुर तिगेला खेवा
ख) थानाहाङ तिगेला खेवा
ग) शेरबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) रत्नबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) खड्गबहादुर तिगेला खेवा
ख) टेकराज तिगेला खेवा
ग) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा
घ) पिताम्बर तिगेला खेवा

१३. ग) धनराज तिगेला खेवाको वंश

१४) मेघराज तिगेला खेवा

१५. बोधराज तिगेला खेवा

७. ख) काजु राय तिगेला खेवाको वंश

(धनकुटा हात्तिखर्कमा बसोबास भएका वंशावली)

८ - याङनु राय तिगेला खेवाको वंश

९. क) अदलजित तिगेला खेवा +

ख) इल्लिहाङ तिगेला खेवा

९. ख) इल्लिहाङ तिगेला खेवाको वंश

१०.क) भर्तवीर तिगेला खेवा

ख) फैसल सिं तिगेला खेवा (जेठी श्रीमती तर्फबाट)

ग) फौदल सिं तिगेला खेवा

घ) राजवन तिगेलाखेवा (सिक्किम प्रस्थान)

ङ) धनकर्ण तिगेला खेवा

च) जसवाज तिगेला खेवा (कान्छि श्रीमती तर्फका)

छ) बाजबीर तिगेला खेवा

१०. क) भर्तवीर तिगेला खेवा (बुढासुब्बा) को वंश

११.क) गजुरमान तिगेला खेवा

ख) माहाध्वज तिगेला खेवा

ग) धनराज तिगेला खेवा

घ) धनकान्छा तिगेला खेवा +

११. क) गजुरमान तिगेला खेवा वंश

१२.क) रुपध्वज तिगेला खेवा

ख) मानध्वज तिगेला खेवा

१२. क) रुपध्वज तिगेला खेवाको वंश

१३.क) भगिरथ तिगेला खेवा

ख) लाखमान तिगेला खेवा

ग) बलबहादुर तिगेला खेवा +

घ) अचमण्ड तिगेला खेवा +

ङ) अनौठे तिगेला खेवा +

१३. क) भगिरथ तिगेला खेवाको वंश

१४. हर्काहाङ तिगेला खेवा

१५ क) कुल बहादुर तिगेला खेवा

ख) दिल बहादुर तिगेला खेवा

ग) गिताराम तिगेला खेवा

१५. क) कुल बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६. क) छत्र कुमार तिगेला खेवा

ख) उमान सिं तिगेला खेवा

१५. ख) दिल बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६. काले तिगेला खेवा

१५. ग) गिताराम तिगेला खेवाको वंश

१६) ....

१०. ख) फैसल सिं तिगेला खेवाको वंश

११. क) अम्वलध्वज तिगेला खेवा +

ख) जगनध्वज तिगेला खेवा

११. ख) जगनध्वज तिगेला खेवाको वंश

१२. क) रत्न बहादुर तिगेला खेवा (आसाम गएको)

ख) अम्बर बहादुर तिगेला खेवा (आसाम गएको)

१०. ग) फौदल सिं तिगेला खेवाको वंश

११. क) मोहनध्वज तिगेला खेवा

ख) जोभानध्वज तिगेला खेवा

११. क) मोहोनध्वज तिगेला खेवाको वंश

१२. पाहाङलुङ तिगेला खेवा

१३. महेन्द्र तिगेला खेवा

१४ क) अर्थलाल तिगेला खेवा

ख) उदय बहादुर तिगेला खेवा

१४. क) अर्थलाल तिगेला खेवाको वंश

१५ क) खड्ग बहादुर तिगेला खेवा

ख) प्रेम कुमार तिगेला खेवा

ग) भुपेन्द्र तिगेला खेवा

घ) धनराज तिगेला खेवा

१४. ख) उदय बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) धनबहादुर तिगेला खेवा

ख) तोर्णदिप तिगेला खेवा

११. ख) जोभानध्वज तिगेला खेवाको वंश

१२.क) हाङफरा तिगेला खेवा +

ख) लाख बहादुर तिगेला खेवा

१२. ख) लाख बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१३ क) सूर्य बहादुर तिगेला खेवा (तराई वसोवास)

ख) मनप्रसाद तिगेला खेवा

१३. क) सूर्य बहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) तेन्द्र बहादुर तिगेला खेवा

ख) ....

ग) ....

घ) ....

१३. ख) मनप्रसाद तिगेला खेवाको वंश

१४) प्रेमकुमार तिगेला खेवा

११. ख) माहाध्वज तिगेला खेवाको वंश

१२) जसनसिं तिगेला खेवा

१३. क) लोकबहादुर तिगेला खेवा

ख) शेरबहादुर तिगेला खेवा +

१३. क) लोकबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा +

११. ग) धनराज तिगेला खेवाको वंश

१२. क) जयदल तिगेला खेवा

ख) हाङपल तिगेला खेवा

१२. क) जयदल तिगेला खेवाको वंश

१३. क) हर्कबहादुर तिगेला खेवा

ख) अकलबहादुर तिगेला खेवा +

ग) तिर्णबहादुर तिगेला खेवा +

१३. क) हर्कबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. क) सुकबहादुर तिगेला खेवा (बुढिमोरङ वसोवास)

ख) विर्खबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) सुकबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५. क) ....

ख) ....

ग) ....

घ) ....

१४. ख) बिर्खबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) ओमबहादुर तिगेला खेवा
ख) बुद्धकुमार तिगेला खेवा
ग) इन्द्रबहादुर तिगेला खेवा
घ) मिरकुमार तिगेला खेवा

१२. ख) मानध्वज तिगेला खेवाको वंश

१३ क) जसनरुप तिगेला खेवा
ख) मुकुन्द सिं तिगेला खेवा
ग) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवा
घ) काजबहादुर तिगेला खेवा +

१३. क) जसनरुप तिगेला खेवाको वंश

१४. क) चन्दप्रसाद तिगेला खेवा
ख) भगिश्वर तिगेला खेवा

१४. क) चन्द्रप्रसाद तिगेला खेवाको वंश

१५ क) केविन्द्र तिगेला खेवा
ख) भरत तिगेला खेवा
ग) कमल सिं तिगेला खेवा

१५.क) केविन्द्र तिगेला खेवाको वंश

१६ क) खजिन्द्र तिगेला खेवा
ख) राजेन्द्र तिगेला खेवा
ग) फुलकुमार तिगेला खेवा

१६. क) खजिन्द्र तिगेला खेवाको वंश

१७ क) ऋतु नारायण तिगेला खेवा
ख) कुमार तिगेला खेवा

१५. ख) भरत तिगेला खेवाको वंश

१६.क) यनिन्द्रराज तिगेला खेवा

ख) भुवन सिं तिगेला खेवा

१५. ग) कमल सिं तिगेला खेवाको वंश

१६.क) शिवकुमार तिगेला खेवा

ख) सुवास तिगेला खेवा

१४. ख) भगिश्वर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) देशमान तिगेला खेवा

ख) दुर्गाबहादुर तिगेला खेवा

ग) वुकबहादुर तिगेला खेवा

१५. क) देशमान तिगेला खेवाको वंश

१६ ....

१५. ख) दुर्गाबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६.क) ....

ख) ....

१३. ख) मुकुन्द सिं तिगेला खेवाको वंश

१४.क) डम्वरध्वज तिगेला खेवा (आसाम)

ख) नरबहादुर तिगेला खेवा +

ग) दलबहादुर तिगेला खेवा (आसाम)

१३. ग) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) सन्तबहादुर तिगेला खेवा

ख) रनबहादुर तिगेला खेवा (१ छोरीमात्र)

१४. क) सन्तबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) गौरीबहादुर तिगेला खेवा

ख) दिलबहादुर तिगेला खेवा +

१५. क) गौरीबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६.क) राजकुमार तिगेला खेवा

ख) खिरबहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) लाखमान तिगेला खेवाको वंश

१४.क) तिलोक सिं तिगेला खेवा

ख) त्रिर्खश्वर तिगेला खेवा (आसाम)

१४. क) तिलोक सिं तिगेला खेवाको वंश

१५.क) धनबहादुर तिगेला खेवा

ख) हर्क सिं तिगेला खेवा

ग) कमल सिं तिगेला खेवा

घ) मंगल सिं तिगेला खेवा

१०. ङ) धनकर्ण तिगेला खेवाको वंश :-

११.क) ज्ञानबहादुर तिगेला खेवा

ख) लाखवर तिगेला खेवा

ग) इन्द्रजित तिगेला खेवा

घ) मानबहादुर तिगेला खेवा

ङ) दलबहादुर तिगेला खेवा +

च) जयबहादुर तिगेला खेवा

११. क) ज्ञानबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१२) श्रीध्वज तिगेला खेवा

१३.क) दिलबहादुर तिगेला खेवा

ख) बमबहादुर तिगेला खेवा

ग) पदमलाल तिगेला खेवा

घ) रामबहादुर तिगेला खेवा

१३. क) दिलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) हृदयमान तिगेला खेवा

ख) ललितबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) हृदयमान तिगेला खेवाको वंश

१५.क) खगेन्द्र तिगेला खेवा

ख) हरिराज तिगेला खेवा

ग) भीमबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) ललितबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) लोकेन्द्र तिगेला खेवा

ख) शिवकुमार तिगेला खेवा

१५. क) लोकेन्द्र तिगेला खेवाको वंश

१६.क) कमलदिप तिगेला खेवा

ख) निर्मल तिगेला खेवा

ग) अनुप तिगेला खेवा

१५. ख) शिवकुमार तिगेला खेवाको वंश

१६.क) रेङ्सोहाङ् तिगेला खेवा

ख) पाङ्गोहाङ् तिगेला खेवा

१३. ख) बमबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) धनाहाङ तिगेला खेवा (आसाम)

ख) मिलबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) मिलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) टेकजंग तिगेला खेवा

ख) विश्वासदिप तिगेला खेवा

ग) थर्कदिप तिगेला खेवा

घ) दुर्गमणि तिगेला खेवा

१३. ग) पदमलाल तिगेला खेवाको वंश

१४. क) मोहनप्रसाद तिगेला खेवा (२ छोरी मात्र)
ख) चन्द्रदेव तिगेला खेवा (आसाम)

१३. घ) रामबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) नरबहादुर तिगेला खेवा
ख) तिलकबहादुर तिगेला खेवा
ग) बुद्धिबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) नरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) छत्रबहादुर तिगेला खेवा
ख) भीमबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) तिलकबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) कृष्णबहादुर तिगेला खेवा
ख) अशोककुमार तिगेला खेवा
ग) होमकुमार तिगेला खेवा

१५. क) कृष्णबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६.क) सान्तकुमार तिगेला खेवा
ख) पदमसुन्दर तिगेला खेवा

१४. ग) बुद्धिबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) नरेन्द्रकुमार तिगेला खेवा
ख) सुर्यबहादुर तिगेला खेवा

११. ख) लाखवर तिगेला खेवा वंश

१२) रबीलाल तिगेला खेवा
१३. क) डम्बरबहादुर तिगेला खेवा
ख) राजबहादुर तिगेला खेवा +

ग) गजबहादुर तिगेला खेवा

घ) रत्नबहादुर तिगेला खेवा +

१३. क) डम्बरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४) हर्कबहादुर तिगेला खेवा

१३. ग) गजबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) हर्कप्रसाद तिगेला खेवा

ख) रणबहादुर तिगेला खेवा

ग) ....

१४. क) हर्कबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) हिमबहादुर तिगेला खेवा

ख) ....

११. ग) इन्द्रजित तिगेला खेवाको वंश

१२.क) पहलमान तिगेला खेवा

१३.क) खड्गबहादुर तिगेला खेवा

ख) काजिमान तिगेला खेवा

ग) शेरबहादुर तिगेला खेवा

घ) भक्तबहादुर तिगेला खेवा (आसाम)

ङ) टीकाबहादुर तिगेला खेवा

१३. क) खड्गबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) चकबहादुर तिगेला खेवा

ख) खगेन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) खगेन्द्रबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) केरबहादुर तिगेला खेवा

ख) इमाल सिं तिगेला खेवा

१३. ख) काजिमान तिगेला खेवाको वंश

१४ क) रत्नबहादुर तिगेला खेवा
ख) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा
ग) डम्बरबहादुर तिगेला खेवा
घ) प्रेमबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) रत्नबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) राजेन्द्र तिगेला खेवा
ख) सूर्यबहादुर तिगेला खेवा

१३. ग) शेरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) बलबहादुर तिगेला खेवा
ख) नरबहादुर तिगेला खेवा
ग) प्रेमबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) बलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५. तोर्णबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) नरबहादुर तिगेला खेचाको वंश

१५.क) सुरेन्द्र तिगेला खेवा
ख) ज्ञानेन्द्र तिगेला खेवा
ग) दिलकुमार तिगेला खेवा
घ) भीमबहादुर तिगेला खेवा

१३. ङ) टीकाबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) जगतबहादुर तिगेला खेवा
ख) लालबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) जगतबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) गिरिराज तिगेला खेवा

ख) सुराज तिगेला खेवा

११. घ) मानबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१२ क) बाहबीर तिगेला खेवा (२ छोरी मात्र)

ख) हरिलाल तिगेला खेवा

१२. ख) हरिलाल तिगेला खेवाको वंश

१३ क) तेजबहादुर तिगेला खेवा +

ख) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

ग) बमबहादुर तिगेला खेवा

१३. ख) चन्दबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४) रनबहादुर तिगेला खेवा

१५ क) भीमबहादुर तिगेला खेवा

ख) टिकाराम तिगेला खेवा

ग) दुर्गाबहादुर तिगेला खेवा

१३. ग) बमबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) बीरबहादुर तिगेला खेवा

ख) फनबहादुर तिगेला खेवा (२ छोरी मात्र)

ग) चक्रबहादुर तिगेला खेवा (२ छोरी मात्र)

घ) हेमबहादुर तिगेला खेवा

ङ) मानबहादुर तिगेला खेवा

च) नरबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) बीरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) रामबहादुर तिगेला खेवा

ख) घनश्याम तिगेला खेवा

ग) राजन तिगेला खेवा

१४. घ) हेमबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) प्रकाश तिगेला खेवा

ख) धिरेन्द्र तिगेला खेवा

१४. ङ) मानबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५. राजु तिगेला खेवा

१४. च) नरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) जितबहादुर तिगेला खेवा

ख) दलबहादुर तिगेला खेवा

ग) सन्तवीर तिगेला खेवा

११. च) जयबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१२ क) इन्द्रध्वज तिगेला खेवा

ख) तुलबहादुर तिगेला खेवा (आसाम)

१२. क) इन्द्रध्वज तिगेला खेवाको वंश

१३) नारायणध्वज तिगेला खेवा

१४ क) भक्तबहादुर तिगेला खेवा

ख) लालबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) भक्तबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) सुकबहादुर तिगेला खेवा

ख) राजु तिगेला खेवा

१४. ख) लालबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५) ....

१०. च) जसवाज तिगेला खेवाको वंश

११) वसन्तध्वज तिगेला खेवा

१२) मुलुका तिगेला खेवा

१३.क) श्यामबहादुर तिगेला खेवा

ख) नरबहादुर तिगेला खेवा

१३.क) श्यामबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. धनबहादुर तिगेला खेवा

१५. धिरेन तिगेला खेवा

१३. ख) नरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. गजेन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

१५.क) ज्ञानबहादुर तिगेला खेवा

ख) खड्गबहादुर तिगेला खेवा

ग) मोहनबहादुर तिगेला खेवा

१५. क) ज्ञानबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६. शिवकुमार तिगेला खेवा

१०. छ) बाजबीर तिगेला खेवाको वंश

११.क) जसनरुप तिगेला खेवा +

ख) मैतिदल तिगेला खेवा

११. ख) मैतिदल तिगेला खेवाको वंश

१२) नरध्वज तिगेला खेवा

१३) सम्पूर्ण तिगेला खेवा

१४) देसबहादुर तिगेला खेवा

१५.क) तोर्णबहादुर तिगेला खेवा

ख) रुपबहादुर तिगेला खेवा

ग) सोमराज तिगेला खेवा

–११. घ' का पूर्खा मानबहादुर तिगेला खेवा नेपाल फौजका कप्तान भएका थिए। निजले काठमाण्डौको पशुपतिनाथ मन्दिरको अगाडीरहेको सानो वसाहाको मुर्ति चढाएका थिए। सो वसाहको मुर्ति वर्तमानअवस्थामा

पनि रहिरहेकै छ। त्यहि वसाहको मुर्ति चढाएको अभियोगमा राणाकालका शासकहरुले वि.स. १९४२ को कोतपर्व कै समयमा काठमाण्डौमा काटि फांसी दिएका थिए।

६. ग) हाङसेप्मा तिगेला खेवाको वंश

७ क) हाङवामा तिगेला खेवा
ख) नाम्ना तिगेला खेवा

७. क) हाङवामा तिगेला खेवाको वंश

८) वानजिते तिगेला खेवा
९. क) श्रीजिता तिगेला खेवा
ख) राजवीर तिगेला खेवा

९. क) श्रीजिता तिगेला खेवाको वंश

१०.क) विघटे तिगेला खेवा +
ख) रुपदल तिगेला खेवा
ग) कुम्भकर्ण तिगेला खेवा +

१०. ख) रुपदल तिगेला खेवाको वंश

११) बलनध्वज तिगेला खेवा
१२.क) कृष्णध्वज तिगेला खेवा
ख) डिल्लिस्वर तिगेला खेवा

१२. क) कृष्णध्वज तिगेला खेवाको वंश

१३) जगिश्वर तिगेला खेवा
१४.क) भगिश्वर तिगेला खेवा
ख) रामध्वज तिगेला खेवा

१४. ख) रामध्वज तिगेला खेवाको वंश

१५ क) डेलकुमार तिगेला खेवा

ख) दिलकुमार तिगेला खेवा

१२. ख) डिल्लिश्वर तिगेला खेवाको वंश

१३.क) धनमान तिगेला खेवा

ख) काजिमान तिगेला खेवा

१३. क) धनमान तिगेला खेवाको वंश

१४. भैरवबहादुर तिगेला खेवा

१५. नवराज तिगेला खेवा

१३. ख) काजिमान तिगेला खेवाको वंश

१४.क) धनसोर तिगेला खेवा

ख) लालबहादुर तिगेला खेवा +

१४. क) धनसोरा तिगेला खेवाको वंश

१५.क) मोहनसिं तिगेला खेवा

ख) टेकबहादुर तिगेला खेवा

९. ख) राजबीर सिं तिगेला खेवाको वंश

१०.क) काहन सिं तिगेला खेवा

ख) गजुर सिं तिगेला खेवा

ग) हस्तमान तिगेला खेवा

१०. क) काहन सिं तिगेला खेवाको वंश

११.क) दलरुप तिगेला खेवा

ख) छत्रमान तिगेला खेवा

११. क) दलरुप तिगेला खेवाको वंश

१२. मोतिलाल तिगेला खेवा

१३. कालबहादुर तिगेला खेवा

१४.क) पदमबहादुर तिगेला खेवा

ख) यामबहादुर तिगेला खेवा
ग) मानबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) पदमबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) कृष्णबहादुर तिगेला खेवा
ख) श्रीप्रसाद तिगेला खेवा

११. ख) छत्रमान तिगेला खेवाको वंश

१२) दलवीर तिगेला खेवा
१३) जयराज तिगेला खेवा
१४.क) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवा
ख) रिमिनध्वज तिगेला खेवा
ग) वेदबहादुर तिगेला खेवा (१ छोरी मात्र)
घ) डम्बरबहादुर तिगेला खेवा
ङ) दलबहादुर तिगेला खेवा
च) टेकबहादुर तिगेला खेवा

१४. क) चन्द्रबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) भरतबहादुर तिगेला खेवा
ख) लक्ष्मण तिगेला खेवा
ग) भक्तबहादुर तिगेला खेवा

१४. ख) रिमिनध्वज तिगेला खेवाको वंश

१५.क) तुलबहादुर तिगेला खेवा
ख) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा
ग) पितमबहादुर तिगेला खेवा

१४. घ) डम्बरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) गोविन्दबहादुर तिगेला खेवा

ख) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा

ग) कालाबहादुर तिगेला खेवा

१४. ङ) दलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) ....

ख) ....

ग) ....

१४. च) टेकबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) यमबहादुर तिगेला खेवा

ख) ....

ग) ....

१०. ख) गजुरसिं तिगेला खेवाको वंश

११.क) रहनपीर तिगेला खेवा

ख) तीलनपीर तिगेला खेवा

ग) रुपलाल तिगेला खेवा

घ) नकलध्वज तिगेला खेवा

११. क) रहनपीर तिगेला खेवाको वंश

१२.क) बोलीहाङ तिगेला खेवा

ख) दलबहादुर तिगेला खेवा

१२. क) बोलीहाङ तिगेला खेवाको वंश

१३. पुन्दु तिगेला खेवा

१४. धनबहादुर तिगेला खेवा

१५.क) ....

ख) ....

ग) ....

११. ग) रुपलाल तिगेला खेवाको वंश

१२. अजम्बर तिगेला खेवा

१३ क) मानबहादुर तिगेला खेवा

ख) लालबहादुर तिगेला खेवा

१३. क) मानबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) गंगबहादुर तिगेला खेवा (तराई बसोवास)

ख) छविलाल तिगेला खेवा

ग) शिवलाल तिगेला खेवा

घ) चन्दिलाल तिगेला खेवा

११. घ) नक्कलध्वज तिगेला खेवाको वंश

१२.क) पुनाहाङ तिगेला खेवा

ख) पिनबहादुर तिगेला खेवा

१२. क) पुनाहाङ तिगेला खेवाको वंश

१३.क) जितबहादुर तिगेला खेवा

ख) लाखमान तिगेला खेवा

१३. क) जितबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. फिपाहाङ तिगेला खेवा

१५. जितमान तिगेला खेवा

१२. क) पिनबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१३.क) रबिलाल तिगेला खेवा

ख) हर्कबहादुर तिगेला खेवा

१३. क) रबिलाल तिगेला खेवाको वंश

१४) गगाहाङ तिगेला खेवा

१५.क) ....

ख) ....

१३. ख) हर्कबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४. क) जयकृष्ण तिगेला खेवा
ख) श्रीकृष्ण तिगेला खेवा
ग) गोपालराज तिगेला खेवा
घ) राधा कृष्ण तिगेला खेवा

१४. क) जयकृष्ण तिगेला खेवाको वंश

१५ क) ....
ख) ....

१३. ख) लालबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४ क) दिलबहादुर तिगेला खेवा +
ख) आइतबहादुर तिगेला खेवा (तराई बसोबास)
ग) खिरबहादुर तिगेला खेवा
घ) मेखबहादुर तिगेला खेवा

१४. ग) खिरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५ क) सुकबहादुर तिगेला खेवा
ख) रुपनध्वज तिगेला खेवा
ग) ख्यामबहादुर तिगेला खेवा
घ) ....(ब्यारेक)

१०. ग) हस्तमान तिगेला खेवाको वंश

११ क) तुमाहाङ तिगेला खेवा
ख) भालुके तिगेला खेवा +
ग) चुचे तिगेला खेवा +

११. क) तुमाहाङ तिगेला खेवाको वंश................

७. ख) नाम्ना तिगेला खेवाको वंश

८) शिङ्गपाल तिगेला खेवा
९) चुहानजित तिगेला खेवा
१०) अर्थजित तिगेला खेवा
११ क) जाहानपीर तिगेला खेवा
ख) अटलमान तिगेला खेवा
ग) जसप्रताम तिगेला खेवा
घ) चोक्लुङ तिगेला खेवा

११. क) जाहानपीर तिगेला खेवाको वंश

१२ क) श्रीनाथ तिगेला खेवा +
ख) टेकविर तिगेला खेवा

१२. ख) टेकविर तिगेला खेवाको वंश

१३ क) चक्कबहादुर तिगेला खेवा +
ख) किपटसिं तिगेला खेवा

१३. ख) किपट सिं तिगेला खेवाको वंश

१४ जयबहादुर तिगेला खेवा
१५ क) ज्ञानबहादुर तिगेला खेवा
ख) मंगलबहादुर तिगेला खेवा

११. ख) अटलमान तिगेला खेवाको वंश

१२ क) भोजवीर तिगेला खेवा +
ख) गोरेबहादुर तिगेला खेवा
ग) कर्णपाल तिगेला खेवा +
घ) जसवली तिगेला खेवा +

१२. ख) गोरेबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१३. क) रहनध्वज तिगेला खेवा

ख) ईन्द्रध्वज तिगेला खेवा

१३. क) रहनध्वज तिगेला खेवाको वंश

१४. क) चङरुप तिगेला खेवा

ख) तिलरुप तिगेला खेवा

१४. क) चङरुप तिगेला खेवाको वंश

१५. क) भीमबहादुर तिगेला खेवा

ख) चोके तिगेला खेवा

ग) ठुटे तिगेला खेवा (आसाम)

१४. ख) तिलरुप तिगेला खेवाको वंश

१५. पंजाहाङ तिगेला खेवा (आसाम)

१६. ज्ञानबहादुर तिगेला खेवा (आसाम)

१३. ख) इन्द्रध्वज तिगेला खेवाको वंश

१४) चन्द्रध्वज तिगेला खेवा

१५. क) कनिन्द्र तिगेला खेवा

ख) हिकबहादुर तिगेला खेवा

ग) जितमान सिं तिगेला खेवा

घ) खड्गबहादुर तिगेला खेवा (आसाम)

१५. क) कनिन्द्र तिगेला खेवाको वंश

१६. क) तोर्णबहादुर तिगेला खेवा

ख) खीरबहादुर तिगेला खेवा

ग) मनकुमार तिगेला खेवा

१६. क) तोर्णबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१७. यानराज तिगेला खेवा

१६ ख) खीरबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१७ डम्बरबहादुर तिगेला खेवा

१६. ग) मनकुमार तिगेला खेवाको वंश

१७) दिपेन तिगेला खेवा

१५. ख) हिकबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१६ क) इन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

ख) चन्द्र प्रसाद तिगेला खेवा

१६. ख) इन्दबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१७ क) डम्बरबहादुर तिगेला खेवा

ख) टेकवहादुर तिगेला खेवा

१६. ख) चन्द्रप्रसाद तिगेला खेवाको वंश

१७ गणेशबहादुर तिगेला खेवा

१५. ग) जितमान सिं तिगेला खेवाको वंश

१६ क) ज्ञानेन्द्र तिगेला खेवा

ख) पूर्णबहादुर तिगेला खेवा

ग) पर्शुराम तिगेला खेवा

घ) शेरबहादुर तिगेला खेवा

१६. ख) पूर्णबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१७ दिपक तिगेला खेवा

११. ग) जसप्रताप तिगेला खेवाको वंश

१२ क) माहारुपा तिगेला खेवा +

ख) थोक्तुम्वा तिगेला खेवा +

ग) जसमल तिगेला खेवा +

११. घ) चोक्लुङ तिगेला खेवाको वंश

१२.क) मुक्तिम्वा तिगेला खेवा +

ख) नारते तिगेला खेवा

१२. ख) नारते तिगेला खेवाको वंश

१३.क) वलबहादुर तिगेला खेवा

ख) मंगल सिं तिगेला खेवा +

१३. क) बलबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१४.क) कंशबहादुर तिगेला खेवा

ख) कान्छके तिगेला खेवा

१४. क) कंशबहादुर तिगेला खेवाको वंश

१५.क) चकबहादुर तिगेला खेवा (तराई बसोबास)

ख) नगेन्द्रबहादुर तिगेला खेवा

१३ ख) मंगलसिं तिगेला *(२००७ साल वि.स.) को गोलीकाण्डमा घायलभई वि.स. २०४६ सालमा परमधाम ।*

इमिवुङहाङ खेवाका १० औ पिढि पछिका हाङजिलि हाङदुम्वा खेवाका तिनभाई छोरा मध्य माइला लुम्दुङहाङ मङयाक खेवा थिए । यिनका छोरा सनातन मङयाक खेवा एकजनामात्र थिए । यिनका पनि एकजना रामाजिता मङयाक खेवा थिए र रामाजिता मङयाक खेवाका चारजना छोराहरुको जन्मभएको थियो । यी चारजना छोराहरुलाई रामाजिता मङयाक खेवाले थर विभाजन गरिदिए ।

१. लुम्दुङ्हाङ मंयाक खेवा
२. सनातन मंयाक खेवा
३. रामजिता मंयाक खेवा

४. क) जेठो :- तुम्वाहाङ तुम्वा खेवा
ख) माइलो :- पिफुङहाङ मादेन खेवा
ग) साइलो :- कंशदल मङयाक खेवा
घ) कान्छो :- ताप्रे मङयाक खेवा

पुर्खा– पिफुङहाङ मादेन खेवाको वंशावली :–

१. पिफुङहाङ मादेन खेवा
२. कुङजीनाक्ला मादेन खेवा
३. तुलुङहाङ मादेन खेवा
४. क) तायोन्द्रे मादेन खेवा
ख) मायोन्द्रे मादेन खेवा
ग) साकोन्द्रे मादेन खेवा

४. क) तायोन्द्रे मादेन खेवाको वंश

५. मनाहाङ मादेन खेवा
६. जैमल मादेन खेवा
७. क) हङसमान मादेन खेवा
ख) जंगवीर मादेन खेवा

७. क) हङ्समान मादेन खेवाको वंश

८. आँङरुप मादेन खेवा
९. क) चन्दहाङ मादेन खेवा
ख) तिर्थपति मादेन खेवा
ग) हाङपाल मादेन खेवा +
घ) तुम्वाहाङ मादेन खेवा +

९. क) चन्दहाङ मादेन खेवाको वंश

१०. पुराहाङ मादेन खेवा
११. डम्वरबहादुर मादेन खेवा

९. ख) तिर्थपति मादेन खेवाको वंश

१० रबिलाल मादेन खेवा

११ भद्रबहादुर मादेन खेवा

१२ क) पुनहाङ मादेन खेवा

ख) विष्णु बहादुर मादेन खेवा

१२. क) पुनहाङ मादेन खेवाको वंश

१३ कृष्णबहादुर मादेन खेवा

७. ख) जगंवीर मादेन खेवाको वंश

८ कमानध्वज मादेन खेवा

९ मिमाहाङ मादेन खेवा

१० क) पदमबहादुर मादेन खेवा (आसाम)

ख) भक्तबहादुर मादेन खेवा

ग) शुकबहादुर मादेन खेवा +

१०. ख) भक्तबहादुर मादेन खेवाको वंश

११ क) रुद्रबहादुर मादेन खेवा

ख) सोमबहादुर मादेन खेवा

४. ख) मायोन्द्रे मादेन खेवाको वंश

५. धनकेप्पा मादेन खेवा

६. मान्दल मादेन खेवा

७ क) बदबिर मादेन खेवा

ख) अमृत मादेन खेवा

ग) जाहारध्जव मादेन खेवा

घ) मनाहाङ्ग मादेन खेवा

७. क) बदबीर मादेन खेवाको वंश

८. क) जसुका मादेन खेवा
ख) रुदलसिं मादेन खेवा

८. क) जसुका मादेन खेवाको वंश

९. धर्मध्वज मादेन खेवा
१०. असाररसि मादेन खेवा
११. क) जोगबहादुर मादेन खेवा +
ख) कृष्ण बहादुर मादेन खेवा
ग) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा
घ) जीतबहादुर मादेन खेवा

११. ख) कृष्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. थम्वाहाङ्ग मादेन खेवा
१३. क) लोकबहादुर मादेन खेवा
ख) योगेन्द्र मादेन खेवा
ग) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा

१३. क) लोकबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. नरेश मादेन खेवा

११. ग) चन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. क) जंगबहादुर मादेन खेवा
ख) नगेन्द्र मादेन खेवा

११. घ) जितबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. डिविन्द्र मादेन खेवाको)
१३. क) भोगेन्द्र मादेन खेवा
ख) वियआर मादेन खेवा
ग) मगंलसिं मादेन खेवा

८. ख) रुदलसिं मादेन खेवाको वंश

९. क) आसरथ मादेन खेवा

ख) हंसपुर मादेन खेवा

९. क) आसरथ मादेन खेवाको वंश

१० क) जाहेरेबहादुर मादेन खेवा

ख) नरबहादुर मादेन खेवा +

ग) ....

१०. क) जाहेरेबहादुर मादेन खेवाको वंश

११. टेकबहादुर मादेन खेवा

१२. ....

१०. ग) ....को वंश

११. सुकबहादुर मादेन खेवा

१२. ....

९. ख) हंसपुर मादेन खेवाको वंश

१०. रमनध्वज मादेन खेवा +

७. ख) अमृत मादेन खेवाको वंश

८. मृथीदल मादेन खेवा

९. फानन्दे मादेन खेवा

१० आसबहादुर मादेन खेवा

११. भीमबहादुर मादेन खेवा

७. ग) जाहारध्वज मादेन खेवाको वंश

८. क) पावर सिं मादेन खेवा

ख) गोर्खबहादुर मादेन खेवा

८. क) पावर सिं मादेन खेवाको वंश

९. क) बमबहादुर मादेन खेवा +
ख) रामबहादुर मादेन खेवा

९. ख) रामबहादुर मादेन खेवाको वंश

१०. दलबादुर मादेन खेवा

७. घ) मनाहाङ मादेन खेवाको वंश

८. जयदल मादेन खेवा
९. क) अजिहाङ मादेन खेवा
ख) आसाहाङ मादेन खेवा

९. ख) अजिहाङ मादेन खेवाको वंश

१०) लाहाङ मादेन खेवा
११ क) आसिकराम मादेन खेवा
ख) शेरबहादुर मादेन खेवा

११. क) आसिकराम मादेन खेवाको वंश

१२. पहलमान मादेन खेवा
१३ क) अम्बरबहादुर मादेन खेवा
ख) इन्द्रबहादुर मादेन खेवा
ग) विष्णुबहादुर मादेन खेवा
घ) अमृतबहादुर मादेन खेवा
ङ) पुर्णबहादुर मादेख खेवा

१३. क) अमरबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. क) मंगल सिं मादेन खेवा
ख) विष्णुबहादुर मादेन खेवा

१३. ख) इन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. क) राज बहादुर मादेन खेवा

ख) राजकुमार मादेन खेवा

ग) गंगाहाङ मादेन खेवा

११. ख) शेरबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. चन्द्रबहादुर मादेन खेवा

१३ क) भक्तबहादुर मादेन खेवा

ख) जितबहादुर मादेन खेवा

ग) धनबहादुर मादेन खेवा

घ) सनबहादुर मादेन खेवा

४. ग) साकोन्द्रे मादेनको खेवाको वंश

५. क) पागोमा मादेन खेवा

ख) बाजमति मादेन खेवा

ग) पालमान मादेन खेवा

५. क) पागोमा मादेन खेवाको वंश

६. बदवीर मादेन खेवा

७. क) कचारसिं मादेन खेवा

८. क) रामचन्द्र मादेन खेवा

ख) लक्षुमान मादेन खेवा

८. क) रामचन्द्र मादेन खेवाको वंश

९. क) जितिसिं मादेन खेवा

ख) बलबहादुर मादेन खेवा

ग) बलरुप मादेन खेवा

घ) फिपिहाङ मादेन खेवा

९. क) जिति सिं मादेन खेवाको वंश

१०.क) धनपति मादेन खेवा

ख) भीमबहादुर मादेन खेवा

१०. क) धत्तपति मादेन खेवाको वंश

११. जयराज मादेन खेवा

१२. क) कमल सिं मादेन खेवा

ख) तोर्णबहादुर मादेन खेवा

ग) खड्गबहादुर मादेन खेवा

घ) कुलप्रसाद मादेन खेवा

१२. क) कमल सिं मादेन खेवाको वंश

१३. क) तिलक सिं मादेन खेवा

ख) इमान सिं मादेन खेवा

१२. ख) तोर्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. क) देवेन्द्र मादेन खेवा

ख) भेषबहादुर मादेन खेवा

ग) बलबहादुर मादेन खेवा

१२. ग) खड्गबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. अगम सिं मादेन खेवा

१०. ख) भीमबहादुर मादेन खेवाको वंश

११. क) तिलक सिं मादेन खेवा +

ख) दिलबहादुर मादेन खेवा

ग) प्रेम बहादुर मादेन खेवा

घ) रामचन्द्र मादेन खेवा

ङ) लक्ष्मण मादेन खेवा (तराई बसोबास)

१०. ख) दिल बहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. क) सूर्य बहादुर मादेन खेवा

ख) चन्द्र बहादुर मादेन खेवा

११. ग) प्रेम बहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. डम्बर बहादुर मादेन खेवा

११. घ) रामचन्द्र बहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. क) नन्दकुमार मादेन खेवा

ख) आस बहादुर मादेन खेवा

११. ङ) लक्ष्मण मादेन खेवाको वंश

१२. क) ....

ख) ....

ग) ....

८. ख) लक्षुमन मादेन खेवाको वंश

९. माहानन्द मादेन खेवा

१०. क) धनवीर मादेन खेवा

ख) जगत बहादुर मादेन खेवा

१०. क) धनवीर मादेन खेवाको वंश

११. क) माहावीर मादेन खेवा

ख) हुकुम प्रसाद मादेन खेवा

ग) हेमप्रसाद मादेन खेवा

११. क) माहावीर मादेन खेवाको वंश

१२. वुद्धिबहादुर मादेन खेवा

१३. क) ....

ख) ....

११. ख) हुकुम प्रसाद मादेन खेवाको वंश

१२. क) वागवीर मादेन खेवा

ख) ओमराज मादेन खेवा

११. ग) हेमप्रसाद मादेन खेवाको वंश

१२. क) मसिने मादेन खेवा

ख) ....

१०. ख) जगत बहादुर मादेन खेवाको वंश

११. चिनप्रसाद मादेन खेवा

१२. गोविन्दप्रसाद मादेन खेवा

९. ख) बलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१०. क) नर बहादुर मादेन खेवा

ख) टेक बहादुर मादेन खेवा

१०. क) नर बहादुर मादेन खेवाको वंश

११. क) टिका बहादुर मादेन खेवा

ख) इमान सिं मादेन खेवा

ग) लक्ष्मी मादेन (तराई वसोवास)

घ) प्रेम बहादुर मादेन खेवा (तराई वसोवास)

ङ) चन्द्र बहादुर मादेन खेवा

११. क) टिका बहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. क) राजाहाङ मादेन खेवा

ख) गजाहाङ मादेन खेवा

११. ख) इमान सिं मादेन खेवाको वंश

१२. हर्क बहादुर मादेन खेवा

११. ङ) चन्द्र बहादुर मादेन खेवा

१२. क) ....

ख) ....

१०. ख) टेकबहादुर मादेन खेवाको वंश

११. भगिमान्त मादेन खेवा

१२ क) ...

ख) ...

९. ग) बलरुप मादेन खेवाको वंश

१० क) प्रसादे मादेन खेवा

ख) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा

ग) टिकबहादुर मादेन खेवा

१०. क) प्रसादे मादेन खेवाको वंश

११ क) सर्वजित मादेन खेवा

ख) रामबहादुर मादेन खेवा

१०. ख) चन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

११ क) पूर्णबहादुर मादेन खेवा

ख) विरहाङ मादेन खेवा

५. ख) बाजमति मादेन खेवाको वंश *(मुर्तिढुङ्गा गा.वि.स. धनकुटा)*

६ क) कुन्द राय मादेन खेवा

ख) सेरप राय मादेन खेवा (सिक्किम)

६. क) कुन्द राय मादेन खेवाको वंश

७ क) भगिमान मादेन खेवा

ख) मनिलाल मादेन खेवा

ग) मादल सिं मादेन खेवा

घ) राजमान मादेन खेवा

ङ) मेगदल मादेन खेवा

च) हाङलुङ मादेन खेवा

७. क) भगिमान्त मादेन खेवाको वंश

८. क) मजाहाङ मादेन खेवा
ख) आसपति मादेन खेवा
ग) महानन्द मादेन खेवा +
घ) गजहाङ मादेन खेवा
ङ) गजवली मादेन खेवा
च) इन्द्रवली मादेन खेवा

८. क) मजाहाङ मादेन खेवाको वंश

९. क) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा
ख) दलबहादुर मादेन खेवा +

९ क) चन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

१०. क) लाखबहादुर मादेख खेवा +
ख) जयबहादुर मादेन खेवा +
ग) सुकमान मादेन खेवा
घ) दिलबहादुर मादेन खेवा +
ङ) रामकुमार मादेन खेवा

१०. ग) सुकमान मादेन खेवाको वंश

११. फिपाहाङ मादेन खेवा
१२. क) लालबहादुर मादेन खेवा
ख) नरेश मादेन खेवा
ग) लक्ष्मण मादेन खेवा
घ) हरीबहादुर मादेन खेवा
ङ) ....

१० ङ) रामकुमार मादेन खेवाको वंश

११ क) तिर्थ मादेन खेवा
ख) राजेन्द्र मादेन खेवा

८. ख) आसपति मादेन खेवाको वंश

९. क) महीध्वज मादेन खेवा +
ख) डिकबहादुर मादेन खेवा

९. ख) डिकबहादुर मादेन खेवाको वंश

१०. तिलबहादुर मादेन खेवा
११. क) रुपबहादुर मादेन खेवा
ख) तर्कबहादुर मादेन खेवा
ग) टेकबहादुर मादेन खेवा

८. घ) गजहाङ मादेन खेवाको वंश

९. क) उमेर सिं मादेन खेवा
ख) जंगीलाल मादेन खेवा

९. क) उमेर सिं मादेन खेवाको वंश

१०. ललितबहादुर मादेन खेवा
११. क) जयमान मादेन खेवा
ख) ....

९. ख) जंगीलाल मादेन खेवाको वंश

१०. श्रीध्वज मादेन खेवा
११. क) हर्कबहादुर मादेन खेवा
ख) श्यामबहादुर मादेन खेवा

७. ङ) गजवली मादेन खेवाको वंश

८. धनवीर मादेन खेवा
९. क) कुमार मादेन खेवा
ख) कृष्णबहादुर मादेन खेवा

९. क) कुमार मादेन खेवाको वंश

१० क) तिर्थ मादेन खेवा

ख) पूर्णवहादुर मादेन खेवा

ग) ....

९. ख) कृष्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१० क) मेहरमान मादेन खेवा

ख) रमेश मादेन खेवा

ग) मोहन मादेन खेवा

घ) सन्तोष मादेन खेवा

१०. च) इन्द्रवली मादेन खेवाको वंश

११. धनबहादुर मादेन खेवा

१२. क) कुवीरजंग मादेन खेवा

ख) काङकुडे मादेन खेवा

१२. क) कुवीरजंग मादेन खेवाको वंश

१३. क) खिरेन्द्र मादेन खेवा

ख) वुधराज मादेन खेवा

ग) सुजन मादेन खेवा

१२. ख) काङकुडे मादेन खेवाको वंश

१३. क) ....

ख) ....

७. ख) अर्थमान मादेन खेवाको वंश

८. क) मनाहाङ मादेन खेवा

ख) मोहन सिं मादेन खेवा (शाहादल मादेन)

८. क) मनाहाङ मादेन खेवाको वंश

९. लालाहाङ मादेन खेवा

१० क) प्रसात सि मादेन खेवा
ख) उमेर सिं मादेन खेवा
ग) माहासेर मादेन खेवा

१०. ख) उमेर सिं मादेन खेवाको वंश

११ क) लिलबहादुर मादेन खेवा
ख) देश बहादुर मादेन खेवा

११. क) लिलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२ क) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा
ख) चक्रबहादुर मादेन खेवा
ग) डम्वरवहादुर मादेन खेवा
घ) भुजराज मादेन खेवा
ङ) भोजराज मादेन खेवा
च) सानबहादुर मादेन खेवा

११. ख) देशबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२ ....

१०. ग) माहाशेर मादेन खेवको वंश

११ क) दिलबहादुर मादेन खेवा
ख) रन्नवहादुर मादेन खेवा
ग) धनबहादुर मादेन खेवा
घ) भीमबहादुर मादेन खेवा

८. ख) शाहादल मादेन खेवाको वंश

९. कनक सिं मादेन खेवा
१० दौलथमान मादेन खेवा
११ क) दिलबहादुर मादेन खेवा
ख) हस्तबहादुर मादेन खेवा

ग) डम्बर सिं मादेन खेवा

घ) डम्बरलाल मादेन खेवा

११. क) दिलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२ क) हर्कप्रसाद मादेन खेवा

ख) कृष्णकुमार मादेन खेवा

ग) नन्दकुमार मादेन खेवा

घ) धनबहादुर मादेन खेवा

१२. क) हर्कप्रसाद मादेन खेवाको वंश

१३ क) खगेन्द्र मादेन खेवा

ख) भक्तबहादुर मादेन खेवा

१२. ख) कृष्णकुमार मादेल खेवाको वंश

१३ क) रुपबहादुर मादेन खेवा

ख) लोकबहादुर मादेन खेवा

१२. ग) नन्दकुमार मादेन खेवाको वंश

१३ क) नर सिं मादेन खेवा

ख) वेदबहादुर मादेन खेवा

ग) डोर्नबहादुर मादेन खेवा

घ) तिर्थ कुमार मादेन खेवा

१२. घ) धनबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) तुलसी मादेन खेवा

ख) अमृत मादेन खेवा

ग) मोहन मादेन खेवा

१२. ख) हस्तबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२ क) रामबहादुर मादेन खेवा

ख) विद्यानाथ मादेन खेवा

ग) कुलबहादुर मादेन खेवा

घ) तेजबहादुर मादेन खेवा

१२. क) रामबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. क) अम्वर सिं मादेन खेवा

ख) वीरबहादुर मादेन खेवा

१२. ख) विद्यानाथ मादेन खेवाको वंश

१३. लायन कुमार मादेन खेवा

१२. ग) कुलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. ....

११. ग) डम्वर सिं मादेन खेवाको वंश

१२. क) टिकाहाङ मादेन खेवा

ख) इन्द्र मादेन खेवा

ग) पूर्णबहादुर मादेन खेवा

घ) थमबहादुर मादेन खेवा

ङ) वमबहादुर मादेन खेवा

च) मोहन प्रसाद मादेन खेवा

छ) उदयबहादुर मादेन खेवा

१२. क) टिकाहाङ मादेन खेवाको वंश

१३. क) झपट सिं मादेन खेवा

ख) सुनिल मादेन खेवा

ग) विक्रम मादेन खेवा

घ) शम्भु मादेन खेवा

१२. ख) इन्द्र मादेन खेवाको वंश

१३ क) झमक मादेन खेवा
ख) पुष्प मादेन खेवा
ग) राजकुमार मादेन खेवा
घ) नरेन्द्र मादेन खेवा

१२. ग) पूर्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) तोर्णबहादुर मादेन खेवा
ख) भेषबहादुर मादेन खेवा

१२. घ) थमबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ कविन्द्र मादेन खेवा

१२. छ) उदयबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. काजि मादेन खेवा

११. घ) डम्वरलाल मादेन खेवाको वंश

१२.क) रिका मादेन खेवा +
ख) दैवकेसर मादेन खेवा
ग) मनिकुमार मादेन खेवा
घ) नरकुमार मादेन खेवा
ङ) लालबहादुर मादेन खेवा
च) भोजबहादुर मादेन खेवा
छ) जगेश मादेन खेवा
ज) कान्छा सुब्बा मादेन खेवा

१२. ख) दैवकेसर मादेन खेवाको वंश

१३ क) देशकुमार मादेन खेवा
ख) बुद्धिराज मादेन खेवा
ग) रिपुहाङ मादेन खेवा

१२. ग) मनिकुमार मादेन खेवाको वंश

१३ क) दिवस मादन खेवा

ख) प्रदिप मादेन खेवा

१२. घ) नरकुमार मादेन खेवाको वंश

१३ क) कृष्ण कुमार मादेन खेवा

ख) सुर्यबहादुर मादेन खेवा

ग) तोर्णबहादुर मादेन खेवा

१२. ङ) लालबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) डिल्लि मादेन खेवा

ख) राजकुमार मादेन खेवा

७. ग) मादल सिं मादेन खेवाको वंश

८. भैरक सिं मादेन खेवा

९. काहर सिं मादेन खेवा

१०. तिलक सिं मादेन खेवा

११ क) महनलाल मादेन खेवा

ख) बमबहादुर मादेन खेवा

ग) भीमबहादुर मादेन खेवा

११. क) महनलाल मादेन खेवाको वंश

१२ क) धनलाल मादेन खेवा

ख) भक्तलाल मादेन खेवा

७. घ) राजमान मादेन खेवाको वंश

८. क) वलनध्वज मादेन खेवा

ख) भगीमान्त मादेन खेवा

८. क) वलनध्वज मादेन खेवाको वंश

९. क) काहरसिं मादेन खेवा (सिक्किम)
ख) रहनध्वज मादेन खेवा

९. ख) रहनध्वज मादेन खेवाको वंश

१०. नाम्रीहाङ मादेन खेवा
११. आसबहादुर मादेन खेवा
१२ क) झप्टबहादुर मादेन खेवा
ख) इन्द्रबहादुर मादेन खेवा
ग) विष्णु मादेन खेवा

१२. क) झप्टबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) उठान मादेन खेवा खेवा
ख) रविन्द्र मादेन खेवा
ग) कुमार मादेन खेवा
घ) नगेन्द्र मादेन खेवा
ङ) होमबहादुर मादेन खेवा
च) रमेश मादेन खेवा

१२. ख) इन्द्र मादेन खेवाको वंश

१३ क) निरकुमार मादेन खेवा
ख) नारायण मादेन खेवा
ग) जनक मादेन खेवा
घ) लिलम मादेन खेवा

८. ख) भगिमान्त मादेन खेवाको वंश

९. क) चन्द्रवीर मादेन खेवा (सिक्किम)
ख) पंचवीर मादेन खेवा
ग) राजबल मादेन खेवा खेवा (आसाम)
घ) मनवीर मादेन खेवा(आसाम)

९. ख) पंचवीर माद्देन खेवाको वंश

१० क) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा

ख) नरबहादुर मादेन खेवा

ग) भगीरथ मादेन खेवा

१०. क) चन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

११.क) लालबहादुर मादेन खेवा

ख) दलबहादुर मादेन खेवा

ग) देवबहादुर मादेन खेवा

घ) झप्टवहादुर मादेन खेवा +

ङ) मलबहादुर मादेन खेवा

११. क) लालबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२.क) प्रेमबहादुर मादेन खेवा

ख) वुइन्द्र मादेन खेवा

११. ख) दलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२.क) मुकुन्द मादेन खेवा

ख) ठगेन्द्र मादेन खेवा

११. ग) देवबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२.क) मनोज मादेन खेवा

ख) तिलास मादेन खेवा

ग) आमस मदेन खेवा

घ) आमुस मादेन खेवा

११. ङ) मलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. सन्तोष मादेन खेवा

१०. ख) नरबहादुर मादेन खेवाको वंश

११ क) पहलमान मादेन खेवा
ख) पुष्पलाल मादेन खेवा

१०. ग) भगीरथ मादेन खेवाको वंश

११ क) मानबहादुर मादेन खेवा
ख) नन्दकुमार मादेन खेवा
ग) यमबहादुर मादेन खेवा

७. ङ) मेखदल मादेन खेवाको वंश

८. वीरदल मादेन खेवा
९. अजलमान मादेन खेवा
१० क) फर्सलध्वज मादेन खेवा
ख) बहादुर मादेन खेवा
ग) लजुक मादेन खेवा
घ) रघुवीर मादेन खेवा

१०. क) फर्सलध्वज मादेन खेवाको वंश

११. जयबहादुर मादेन खेवा
१२ क) बमबहादुर मादेन खेवा
ख) पदमबहादुर मादेन खेवा
ग) दलबहादुर मादेन खेवा +
घ) टेकबहादुर मादेन खेवा

१२. क) बमबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. क) हस्तबहादुर मादेन खेवा
ख) इन्द्रबहादुर मादेन खेवा
ग) कमल मादेन खेवा

१३. क) हस्तबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. खड्गबहादुर मादेन खेवा

१५. तिलक सिं मादेन खेवा

१३. ख) इन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. लोकबहादुर मादेन खेवा

१३. ग) कमल मादेन खेवाको वंश

१४. क) रणध्वज मादेन खेवा

ख) जयबहादुर मादेन खेवा

१२. ख) पदमबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा

ख) खगेन्द्र मादेन खेवा

१२. घ) टेकबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) झप्टबहादुर मादेन खेवा

ख) डिल्लि मादेन खेवा

ग) मच्छिन्द्र मादेन खेवा

१३. क) झप्टबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४ क) कृष्णबहादुर मादेन खेवा

ख) जीवन मादेन खेवा

ग) हरी मादेन खेवा

१३. ख) डिल्लि मादेन खेवाको वंश

१४. देविन्द्र मादेन खेवा

१०. ख) बहादुर मादेन खेवाको वंश

१० क) लखिश्वर मादेन खेवा

ख) भगिश्वर मादेन खेवा

ग) तिलोक सिं मादेन खेवा

घ) रणवीर मादेन खेवा
ङ) चन्द्रबहादुर मादेन खेवा
च) लाखश्वर मादेन खेवा

११. क) लखिश्वर मादेन खेवाको वंश

१२.क) पहलमान मादेन खेवा
ख) वीरबहादुर मादेन खेवा

१२. क) पहलमान मादेन खेवाको वंश

१३.क) गणेशबहादुर मादेन खेवा
ख) मोहन सिं मादेन खेवा

११. ख) भगिश्वर मादेन खेवाका वंश

१२. मनबहादुर मादेन खेवा
१३.क) तोर्णबहादुर मादेन खेवा
ख) भीमबहादुर मादेन खेवा
ग) टेकबहादुर मादेन खेवा
घ) डिकबहादुर मादेन खेवा

१३. क) तोर्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. क) कुमार मादेन खेवा
ख) दिलबहादुर मादेन खेवा

११. ग) तिलोक सिं मादेन खेवाको वंश

१२.क) कमलबहादुर मादेन खेवा
ख) सिंगबहादुर मादेन खेवा

१२. क) कमलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३.क) दिलबहादुर मादेन खेवा
ख) पूर्णबहादुर मादेन खेवा
ग) मेगबहादुर मादेन खेवा

१२. ख) सिंगबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३ क) उदयबहादुर मादेन खेवा
ख) नरजीत मादेन खेवा
ग) डम्बर कुमार मादेन खेवा
घ) डम्बरबहादुर मादेन खेवा

११. घ) रणवीर मादेन खेवाको वंश

१२ क) लाहाङ मादेन खेवा
ख) चितवीर मादेन खेवा
ग) लालवीर मादेन खेवा
घ) ....

१२. क) लाहाङ मादेन खेवाको वंश

१३. क) प्रेमबहादुर मादेन खेवा
ख) खड्गबहादुर मादेन खेवा

१३. क) प्रेमबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. क) रुपबहादुर मादेन खेवा
ख) बोधनाथ मादेन खेवा

१४. क) रुपबहादुर मादेन खेवाको वंश

१५. क) मनबहादुर मादेन खेवा
ख) कमलबहादुर मादेन खेवा

१३. ख) खड्गबहादुर मादेन खेवाको वंश

१४. गोवीन्द मादेन खेवा

१२. ख) चितवीर मादेन खेवाको वंश

१३. क) श्रीप्रसाद मादेन खेवा
ख) कृष्णबहादुर मादेन खेवा

१२. ग) लालवीर मादेन खेवाको वंश

१३. क) सनबहादुर मादेन खेवा
ख) दलबहादुर मादेन खेवा
ग) छत्रबहादुर मादेन खेवा

११. ङ) चन्द्रबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२. क) वुराहाङ मादेन खेवा
ख) गजेन्द्र मादेन खेवा
ग) हिकमत मादेन खेवा +

१२. क) वुराहाङ मादेन खेवाको वंश

१३. क) कमान सिं मादेन खेवा
ख) दिलबहादुर मादेन खेवा
ग) योगेन्द्र मादेन खेवा

१२. ख) गजेन्द्र मादेन खेवाको वंश

१३. क) इन्द्रबहादुर मादेन खेवा
ख) ज्ञानबहादुर मादेन खेवा

११. च) लाखश्वर मादेन खेवाको वंश

१२. लालबहादुर मादेन खेवा

१०. ग) लजुके मादेन खेवाको वंश

११. क) जंगवीर मादेन खेवा
ख) उमेर सिं मादेन खेवा
ग) सुलवीर मादेन खेवा +
घ) धनवीर मादेन खेवा
ङ दलबहादुर मादेन खेवा

११. क) जंगवीर मादेन खेवाको वंश

१२ क) भीमबहादुर मादेन खेवा
ख) सिंगबहादुर मादेन खेवा
ग) श्रीप्रसाद मादेन खेवा
घ) लोकबहादुर मादेन खेवा
ङ) गाविन्द मादेन खेवा

११. ख) उमेर सिं मादेन खेवाको वंश

१२ क) नबहादुर मादेन खेवा
ख) प्रेमबहादुर मादेन खेवा

११. घ) धनवीर मादेन खेवाको वंश

१२. रुखबहादुर मादेन खेवा
१३. खड्‌कबहादुर मादेन खेवा

११. ङ) दलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२.क) पूर्णबहादुर मादेन खेवा
ख) शेरबहादुर मादेन खेवा
ग) दिलबहादुर मादेन खेवा

१२. क) पूर्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. टेकबहादुर मादेन खेवा

१०. घ) रघुवीर मादेन खेवाको वंश

११ क) पूरुन्ध्वज मादेन खेवा
ख) मानवीर मादेन खेवा
ग) जोमानध्वज मादेन खेवा

११. क) पुरन्ध्वज मादेन खेवाको वंश

१२. मानबहादुर मादेन खेवा
१३. अमलबहादुर मादेन खेवा
१४. जगतबहादुर मादेन खेवा

११. ख) मानवीर मादेन खेवाको वंश

१३. क) जंगबहादुर मादेन खेवा

ख) भक्तबहादुर मादेन खेवा

१२. क) जंगबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. खड्गबहादुर मादेन खेवा

१४. श्रीप्रसाद मादेन खेवा

१२. ख) भक्तबहादुर मादेन खेवाको वंश

१३. क) वलबहादुर मादेन खेवा

ख) हर्कबहादुर मादेन खेवा

ग) प्रेमबहादुर मादेन खेवा

११. ग) जोभानध्वज मादेन खेवाको वंश

१२. आसवीर मादेन खेवा

१३. भीम बहादुर मादेन खेवा

१४. पहलमान मादेन खेवा

७. च) हाङलुङ मादेन खेवाको वंश

८. क) कृपाश्वर मादेन खेवा +

ख) आतुवीर मादेन खेवा

८. ख) आतुवीर मादेन खेवाको वंश

९. क) कर्णबहादुर मादेन खेवा

ख) धर्मध्वज मादेन खेवा

ग) प्रीतिध्वज मादेन खेवा

९. क) कर्णबहादुर मादेन खेवाको वंश

१०. रणवीर मादेन खेवा

११. क) फौद सिं मादेन खेवा

ख) टेकप्रसाद मादेन खेवा

१०. क) फौद सिं मादेन खेवाको वंश

११ क) डम्वर बहादुर मादेन खेवा

ख) एकिन्द्र मादेन खेवा

११. क) डम्बरबहादुर मादेनको वंश

१२ क) लिलमबहादुर मादेन खेवा

ख) ठगेन्द्रबहादुर मादेन खेवा

ग) एमकुमार मादेन खेवा

घ) मानबहादुर मादेन खेवा

ङ) दिलबहादुर मादेन खेवा

११. क) टेक प्रसाद मादेन खेवाको वंश

११ क) लिलबहादुर मादेन खेवा

ख) रुद्रबहादुर मादेन खेवा

ग) तविन्द्र मादेन खेवा

११. क) लिलबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२ क) विष्णुबहादुर मादेन खेवा

ख) रामजी मादेन खेवा

९. ख) धर्मध्वज मादेन खेवाको वंश

१० क) माहानन्द मादेन खेवा

ख) नरबहादुर मादेन खेवा

ग) जसबहादुर मादेन खेवा

घ) दलबहादुर मादेन खेवा

ङ) लालवीर मादेन खेवा

१०. क) माहानन्द मादेन खेवाको वंश

११ तुवाहाङ मादेन खेवा

१२ क) दिलबहादुर मादेन खेवा

ख) शुकराज मादेन खेवा

१०. ख) नरबहादुर मादेन खेवाको वंश

११ क) साहदल मादेन खेवा

ख) बलबहादुर मादेन खेवा

ग) नरबहादुर मादेन खेवा

घ) पुर्ङ बहादुर मादेन खेवा

ङ) पुन्दुन बहादुर मादेन खेवा

१० ग) जसबहादुर मादेन खेवाको वंश

११ क) खड्ग बहादुर मादेन खेवा

ख) बिरबल मादेन खेवा

१० ख) बिरबल मादेन खेवाको वंश

१२ क) तेज बहादुर मादेन खेवा

ख) चन्द्र बहदुर मादेन खेवा

१० घ) (दल बहादुर मादेन खेवाको वंश

११ क) लाख बहादुर मादेन खेवा

ख) ....

ग) ....

११. क) लाखबहादुर मादेन खेवाको वंश

१२ क) टेकबहादुर मादेन खेवा

ख) जगीलाल मादेन खेवा

ग) कुल बहादुर मादेन खेवा

१० ङ) लालबीर मादेन खेवाको वंश

११ क) [illegible] मादेन खेवा

ख) ललित बहादुर मादेन खेवा

९. ग) प्रीतिध्वज मादेन खेवाको वंश

१०. धनबहादुर मादेन खेवा

११. क) भरत सिं मादेन खेवा

ख) अग्नी प्रसाद मादेन खेवा

११. क) भरत सिं मादेन खेवाको वंश

१२. क) छत्र बहादुर मादेन खेवा

ख) टेकबहादुर मादेन खेवा

११. ख) अग्नी प्रसाद मादेन खेवाको वंश

१२. क) ऐत बहादुर मादेन खेवा

ख) उमेर सिं मादेन खेवा

ग) सोमबहादुर मादेन खेवा

इमिवुङहाङ खेवाको दशौं पिढिका पछिका हाङजिलि हाङदुम्बा खेवाका माइला छोरा लुम्दुहाङ मंयाक खेवा थिए । यिनका पनि एकमात्र छोरा सनातन मंयाक खेवा थिए । यिनका पनि एक छोरा रामाजिता मंयाक खेवा थिए । यीनका चाँही जम्मा चारजना छेराहरुको जन्मभएको थियो । ती छोराहरुलाई विभिन्न थरमा विभाजित गरिदिए । जसम्धये जेठो तुम्बाहाङ्ग तुम्बा खेवा, माइलो पिफुहाङ्ग मादेन खेवा, साइलो कंशदल मंयाक खेवा र कान्छो ताप्रे मंयाक खेवा २ जनालाई चाँही मंयाक खेवा नै कायम गराए ।

मंयाक खेवाको वंशावली

पूर्खा –१. लुम्दुहाङ मंयाक खेवाको वंश

२. सनातन मंयाक खेवा

३. रामाजिता मंयाक खेवा

४. ग) कंशदल मंयाक खेवा

घ) ताप्रे मंयाक खेवा

४. ग) कंशदल मंयाक खेवा वंश

५. क) सिप्रे मंयाक खेवा

ख) जाहेरे मंयाक खेवा

ग) इनारे मंयाक खेवा

५. क) सिप्रे मंयाक खेवाको वंश

६. क) जसकम राय मंयाक खेवा

ख) युदिम राय मंयाक खेवा

ग) युभुम्मा राय मंयाक खेवा

६. क) जसक्रम राय मंयाक खेवाको वंश

७. जगवीर मंयाक खेवा

८. पहर सिं मंयाक खेवा

९. क) जितमान मंयाक खेवा

ख) रुमाल सिं मंयाक खेवा

ग) भेगदार मंयाक खेवा

घ) माहाशेर मंयाक खेवा

ङ) भैरुप मङयाक

९. क) जीतमान सिं मंयाक खेवाको)

१० क) कहर सिं मङयाक खेवा

ख) राजवीर मङयाक खेवा

ग) जुसवीर मङयाक खेवा

घ) रङभङ मङयाक खेवा

१०. क) कहर सिं मयांक खेवाको वंश

११. धन बहादुर मंयाक खेवा

१२ क) इन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

ख) उत्तर बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) इन्द्र बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. ....

१२. ख) उत्तर बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. दिपेन्द्र मङयाक खेव

९. ख) रुमाल सिं मंयाक खेवाको वंश

१०. दलबीर मंयाक खेवा

११ क) चेष्टहाङ्ग मंयाक खेवा

ख) ज्योतिमान मंयाक खेवा

ग) लालसोर मंयाक खेवा +

११. क) चेष्टाहाङ मंयाक खेवाको वंश

१२. गजिलाल मंयाक खेवा

१३. टुकमान मंयाक खेवा

११. ख) ज्योतिमान मंयाक खेवाको वंश

१२. सान्त कुमार मंयाक खेवा

९. ग) भेगदार मंयाक खेवाको वंश

१०. जितमान मंयाक खेवा

११. सिंग बहादुर मंयाक खेवा

१२. काजिमान मंयाक खेवा

१३ क) मान बहादुर मंयाक खेवा

ख) प्रेम कुमार मंयाक खेवा +

ग) जित बहादुर मंयाक खेवा

घ) निर बहादुर मंयाक खेवा

१३. क) मान बहादुर मंयाक खेवा वंश

१४. क) मेघ बहादुर मंयाक खेवा

ख) वम बहादुर मंयाक खेवा

ग) वीर बहादुर मंयाक खेवा

घ) केवल राम मंयाक खेवा

१३. ग) जित बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४. तिल बहादुर मंयाक खेवा

१३. घ) निर बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४ ....

९. घ) माहाशेर मंयाक खेवाको वंश

१०. खरदार सिं मंयाक खेवा

११ क) धन बहादुर मंयाक खेवा

ख) लाल बहादुर मंयाक खेवा +

११. क) धन बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) जस बहादुर मंयाक खेवा

ख) राम बहादुर मंयाक खेवा

ग) दिल बहादुर मंयाक खेवा

१२ ख) राम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३) नर बहादुर मंयाक खेवा

१२. ग) दिल बहादुर मंयाक खेवाको वंशं

१३ क) गंग बहादुर मंयाक खेवा

ख) वल बहादुर मंयाक खेवा

९. ङ) भैरुप मंयाक खेवाको वंश

१० क) भगिमान मंयाक खेवा

ख) मान बहादुर मंयाक खेवा

१०. क) भगिमान मंयाक खेवाको वंश

११ क) जंग बहादुर मंयाक खेवा

ख) टिकाराम मंयाक खेवा

ग) धन केसर मंयाक खेवा

११. क) जंग बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) खम बहादुर मंयाक खेवा

ख) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) टिकाराम मंयाक खेवाको वंश

१२ क) वुकराज मंयाक खेवा

ख) डम्वर बहादुर मंयाक खेवा

ग) अम्वर बहादुर मंयाक खेवा

घ) मछिन्द्र मंयाक खेवा

१२. क) वुकराज मंयाक खेवाको वंश

१३ क) शेन प्रकाश मंयाक खेवा

ख) भीमराज मंयाक खेवा

११. ग) धनकेसर मंयाक खेवाको वंश

१२ विर बहादुर मंयाक खेवा

१३ क) सन्तोष मंयाक खेवा

ख) ....

ग) ....

१०. ख) मान बहादुर मंयाक खेवाको वंश

११. क) धनवीर मंयाक खेवा +

ख) कर्ण बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) कर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. क) धन बहादुर मंयाक खेवा

ख) दिल बहादुर मंयाक खेवा

१०. ख) राजवीर मंयाक खेवाको वंश

११. धनरथ मंयाक खेवा

१२. आस बहादुर मंयाक खेवा +

१०. ग) जसवीर मंयाक खेवाको वंश

११. जगतमान मंयाक खेवा

१२. क) हाकिम बहादुर मंयाक खेवा

ख) सान्त बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) हाकिम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) चिन प्रसाद मंयाक खेवा

ख) बुद्धि प्रसाद मंयाक खेवा

१२. ख) सान्त बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) नन्द प्रसाद मंयाक खेवा

ख) डिल्लि मंयाक खेवा

१०. घ) रङभङ मंयाक खेवाको वंश

११. धनध्वज मंयाक खेवा

१२. क) धनहाङ्ग मंयाक खेवा

ख) वुद्धिमान मंयाक खेवा

ग) जित बहादुर मयाक खेवा

घ) पृथी वहादुर मंयाक खेवा

१२. क) धनहाङ मंयाक खेवाको वंश

१३ क) धनमान मंयाक खेवा

ख) मान बहादुर मंयाक खेवा (तराइ वसोबास)

१३. क) धनमान मंयाक खेवाको वंश

१४. लोक बहादुर मंयाक खेवा

१५ क) .... मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

१२. ख) वुद्धिमान मंयाक खेवाको वंश

१३. फीपराज मंयाक खेवा

१४.क) रामकुमार मंयाक खेवा

ख) सन्त कुमार मंयाक खेवा

ग) टिका बहादुर मंयाक खेवा

१२. ग) जित बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. वल बहादुर मंयाक खेवा

१२. घ) पृथी बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३.क) दल वहादुर मंयाक खेवा

ख) जय बहादुर मंयाक खेवा

ग) खीर बहादुर मंयाक खेवा

१३. क) दल बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४.क) .... मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

१३. ग) खीरबहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४ क) प्रेम कुमार मंयाक खेवा

ख) यम कुमार मंयाक खेवा

७. ख) भैमान सिं मंयाक खेवाको वंश

८. फर्स्याल सि मंयाक खेवा

९. रनहाङ मंयाक खेवा

१०. हर्कदल मंयाक खेवा

११. कृष्णबहादुर मयाक खेवा

१२. हंशराज मंयाक खेवा

१३ क) प्रेमकुमार मंयाक खेवा

ख) हर्कबहादुर मंयाक खेवा

१३. क) प्रेमकुमार मंयाक खेवाको वंश

१४. ज्ञानेन्द्र मंयाक खेवा

१३. ख) हर्कबहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४ क) हर्कमान मंयाक खेवा

ख) विरहाङ मंयाक खेवा

६. ख) युदिम राय मंयाक खेवाको वंश

७. धनवीर मंयाक खेवा

८. क) जस्वीर मंयाक खेवा +

ख) मानवीर मंयाक खेवा

८. ख) मानवीर मंयाक खेवाको वंश

९. नरध्वज मंयाक खेवा

१०. क) जीन्दलाल मंयाक खेवा

ख) चन्दिलाल मंयाक खेवा

१०. क) वन्दिलाल मंयाक खेवाको वंश

१९ क) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवा

ख) डम्बर सिं मंयाक खेवा

११. क) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. माहादव मंयाक खेवा

१३ क) .... मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

११. ख) डम्बर सिं मंयाक खेवाको वंश

१२ क) ख्याम बहादुर मंयाक खेवा

ख) ज्ञान बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) ख्याम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) दुर्ग बहादुर मंयाक खेवा

ख) वसन्त कुमार मङ्याक खेवा

१२. ख) ज्ञान बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) शंखर मंयाक खेवा

ख) सुवास मंयाक खेवा

१०. ख) चन्दिलाल मंयाक खेवाको वंश

११ क) धनवीर मंयाक खेवा

ख) भर्त बहादुर मंयाक खेवा

११. क) धनवीर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) तुल बहादुर मंयाक खेवा

ख) विष्णु बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) भर्त बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. क) धनेन्द्र मंयाक खेवा

ख) जय बहादुर मंयाक खेवा

६. ग) युभूम्मा राय मंयाक खेवाको वंश

७. क) कृतिहाङ मंयाक खेवा

ख) पानुहाङ मयाक खेवा (सुदाप गएको)

७. क) कृतिहाङ मंयाक खेवाको वंश

८. आसपति मंयाक खेवा

९. क) जसपति मंयाक खेवा

ख) जसकम मयाक खेवा +

ग) चन्द्रध्वज मंयाक खेवा

९. क) जसपति मंयाक खेवाको वंश

१०. क) पञ्चमान मंयाक खेवा

ख) कृतिमान मंयाक खेवा

१०. क) पञ्चमान मंयाक खेवाको वंश

११. राजाहाङ मंयाक खेवा

१२. श्रीमान मंयाक खेवा

१३. क) हर्क बहादुर मंयाक

ख) वालकृष्ण मंयाक

१३. क) हर्क बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४. क) शुभकर्ण मंयाक खेवा

ख) पूर्णमान मंयाक खेवा

१०. ख) कृतिमान मंयाक खेवाको वंश

११. उदय बहादुर मंयाक खेवा

१२. निर बहादुर मंयाक खेवा

९. ग) चन्द्रध्वज मंयाक खेवाको वंश

१० क) श्रीप्रसाद मंयाक खेवा +

ख) धन बहादुर मंयाक खेवा

१०. ख) धन बहादुर मंयाक खेवाको वंश

११ क) चन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

ख) पदम बहादुर मंयाक खेवा

ग) कृष्ण बहादुर मंयाक खेवा

११. क) चन्द्र बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) विरहाङ मंयाक खेवा

ख) मंगल सिं मंयाक खेवा

१२. क) विरहाङ मंयाक खेवाको वंश

१३ क) दिल बहादुर मंयाक खेवा

ख) अभिमान मंयाक खेवा

११. ख) पदम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) दिल बहादुर मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

१२. क) दिल बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ क) .... मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

ग) .... मंयाक खेवा

घ) .... मंयाक खेवा

१२. ख) .... मंयाक खेवाको वंश

११. ग) कृष्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) ख्याम बहादुर मंयाक खेवा

ख) वम बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) ख्याम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. .... खेवा

५. ख) जाहेरे मंयाक खेवाको वंश

६) पाण्डमुखि मंयाक खेवा

७. क) शुभमान मंयाक खेवा

ख) शुभजित मंयाक खेवा

ग) शुभवीर मंयाक खेवा

७. क) शुभमान मंयाक खेवाको वंश

८. मोहलाल मंयाक खेवा

९. क) दन्तवीर मंयाक खेवा

ख) दिलवीर मंयाक खेवा

ग) भगिमान मंयाक खेवा

९. क) दन्तवीर मंयाक खेवाको वंश

१०) हर्कवीर मंयाक खेवा

९. ख) दिलवीर मंयाक खेवाको वंश

१०. क) शेर बहादुर मंयाक खेवा

ख) रणबहादुर मंयाक खेवा

१०. क) शेर बहादुर मंयाक खेवाको वंश

११ क) .... मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

१०. ख) रणबहादुर मंयाक खेवाको वंश

११. चन्द्र बहादुर मंयाक

९. ग) भगिमान मङयाक खेवाको वंश

१०. प्रेम बहादुर मंयाक खेवा

११. क) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवा
ख) काजीमान मंयाक खेवा
ग) राम बहादुर मंयाक खेवा

७. ख) शुभजित मंयाक खेवाको वंश

८. .... मंयाक खेवा
९. गर्भे मंयाक खेवा
१०. क) कागिमा मंयाक खेवा
ख) देशमल मंयाक खेवा

१०. क) कागिमा मंयाक खेवाको वंश

११. दल बहादुर मंयाक खेवा
१२. .... मंयाक खेवा

१०. ख) देशम्मल मंयाक खेवाको वंश

११. क) मान बहादुर मंयाक खेवा
ख) .... मंयाक खेवा

११. क) मान बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. क) .... मंयाक खेवा
ख) .... मंयाक खेवा

७. ग) शुभवीर मंयाक खेवाको वंश

८. नलमी मंयाक खेवा
९. बुद्धिमान मंयाक खेवा
१०. नर बहादुर मंयाक खेवा
११. क) गुरु प्रसाद मंयाक खेवा
ख) धन बहादुर मंयाक खेवा
ग) चक बहादुर मंयाक खेवा
घ) निर बहादुर मंयाक खेवा

११. क) गुरु प्रसाद मंयाक खेवाको वंश

१२ क) वेद बहादुर मंयाक खेवा

ख) छत्र बहादुर मंयाक खेवा

ग) .... मंयाक खेवा

१०. ख) धन बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) पेन कुमार मंयाक खेवा

ख) सुमन मंयाक खेवा

११. ग) चक बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. .... मंयाक खेवा

११. घ) निर बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. सोमराज मंयाक खेवा

५. ग) इनारे मंयाक खेवाको वंश

६. क) पिरिहाङ मंयाक खेवा

ख) नामोसिद्धि मंयाक खेवा

६. क) पिरिहाङ मंयाक खेवाको वंश

७. क) भैमान मंयाक खेवा खेवा +

ख) जै बहादुर मंयाक खेवा खेवा +

ग) शुभाजित मंयाक खेवा खेवा

घ) पगवीर मंयाक खेवा खेवा

७. ग) शुभोजित मंयाक खेवाको वंश

८. क) हर्क वोली मंयाक खेवा

ख) जगवोली मंयाक खेवा

ग) माहावोली मंयाक खेवा (सिक्किम)

घ) इन्द्र वोली मंयाक खेवा

८. क) हर्क बोली मंयाक खेवाको वंश

९. शुभ नन्द मंयाक खेवा

१०. मोहन सिं मयाक खेवा

११. क) प्रेम बहादुर मंयाक खेवा

ख) टंक बहादुर मंयाक खेवा

११. क) प्रेम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. क) ज्ञान बहादुर मंयाक खेवा

ख) लाख बहादुर मयाक खेवा

ग) खदोलमान मंयाक खेवा

१२. क) ज्ञान बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. अमर बहादुर मंयाक खेवा

१२. ख) लाख बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) राम बहादुर मंयाक खेवा

ख) लाल बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) टंक बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. नगेन्द्र मंयाक खेवा

१३. क) मदन कुमार मंयाक खेवा

ख) डम्बर बहादुर मंयाक खेवा

ग) राजेन्द्र मंयाक खेवा

८. ख) जगबोली मंयाक खेवाको वंश

९. क) जगमान मंयाक खेवा

ख) जयमान मंयाक खेवा

ग) वृद्धिमान मंयाक खेवा

घ) इन्द्रमान मंयाक खेवा

९. ख) जयमान मंयाक खेवाको वंश

१० फत्त बहादुर मंयाक खेवा

११ क) चुम्बक बहादुर मंयाक खेवा

ख) लाख बहादुर मंयाक खेवा

११. क) चुम्बक बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) नर बहादुर मयाक खेवा

ख) रुद्र बहादुर मयाक खेवा

ग) निर बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) लाख बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ .... मयाक खेवा

९. घ) इन्द्रमान मंयाक खेवाको वंश

१० रतन बहादुर मंयाक खेवा

११ क) फत्त बहादुर मयाक खेवा

ख) गग बहादुर मंयाक खेवा

११. क) फत्त बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. ज्ञानेन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) गंग बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) सुक बहादुर मंयाक खेवा

ख) शेर बहादुर मंयाक खेवा

९. क) जगमान मंयाक खेवाको वंश

१० उदय बहादुर मंयाक खेवा

११. चित्र बहादुर मंयाक खेवा +

९. ग) बुद्धिमान मंयाक खेवाको वंश

१० क) पञ्चवीर मयाक खेवा

ख) सूर्य बहादुर मयाक खेवा

१०. क) पञ्चवीर मंयाक खेवाको वंश

११. लोक बहादुर मंयाक खेवा

१०. ख) सूर्य बहादुर मंयाक खेवाको बंश

११ क) दुर्गा बहादुर मयाक खेवा

ख) डम्बर बहादुर मंयाक खेबा

८. घ) इन्द्रवोली मंयाक खेवाको वंश

९. क) लिखिध्वज मंयाक खेवा

ख) खवान सिं मंयाक खेवा

९. क) लिखिध्वज मंयाक खेवाको वंश

१०. मैत बहादुर मंयाक खेवा

११. कृष्ण बहादुर मंयाक खेवा

१० क). राजमान मंयाक

ख) काजिमान मंयाक खेवा

ग) जगत बहादुर मंयाक खेवा

१०. क) राजमान मंयाक खेवाको वंश

११. हर्क बहादुर मंयाक खेवा

१२. ऐतराज मंयाक खेवा (आसाम)

१०. ख) काजिमान मंयाक खेवाको वंश

११. हर्क बहादुर मंयाक खेवा

१२.क) पदम बहादुर मँयाक खेवा

ख) रुद्र बहादुर मंयाक खेवा

१०. ग) जगत बहादुर मंयाक खेवाको वंश

११ क) ढक बहादुर मंयाक खेवा

ख) खैरे मयाक खेवा

११.क) ढक बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. गजेन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

७. घ) पगवीर मंयाक खेवाको वंश

८. क) धनमान मयाक खेवा

ख) उज्यालमान मंयाक खेवा

ग) रुपनवीर मंयाक खेवा

घ) भक्तिमान मंयाक खेवा

८. क) धनमान मंयाक खेवाको वंश

९. जयराज मंयाक खेवा

१०. क) रन बहादुर मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

१०. क) रन बहादुर मंयाक खेवाको वंश

११ क) चन्द्रध्वज मंयाक खेवा खेवा

ख) उदय बहादुर मंयाक खेवा

ग) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवा

११. ग) चन्द्रध्वज मंयाक खेवाको वंश

१२. दिलप्रसाद मंयाक खेवा

१३. पुरनध्वज मंयाक खेवा

११. ख) उदय बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. दल बहादुर मंयाक खेवा

१३. पूर्णहाङ मंयाक खेवा

११. ग) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. भक्तमान मंयाक खेवा

८. ख) उज्यालमान मंयाक खेवाको वंश

९. कृतिहाङ मंयाक खेवा

१०. मानवीर मंयाक खेवा

११ क) चन्द्र बहादुर मयाक खेवा +

ख) कृष्ण बहादुर मंयाक खेवा

ग) भक्त बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) कृष्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) खेम कुमार मंयाक खेवा

ख) चित्र बहादुर मंयाक खेवा

ग) खड्ग बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) खेम कुमार मंयाक खेवाको वंश

१३ क) गोविन्द मंयाक खेवा

ख) भरत बहादुर मंयाक खेवा

१२. ख) चित्र बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ क) गोर्ख बहादुर मंयाक खेवा

ख) ओम बहादुर मंयाक खेवा

ग) रुप बहादुर मंयाक खेवा

१२. ग) खड्ग बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ क) सुरेन्द्र मंयाक खेवा

ख) ज्ञानेन्द्र मंयाक खेवा

ग) छत्रकुमार मंयाक खेवा

घ) हरीकुमार मंयाक खेवा

११. ग) भक्त बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) गौतम मयाक खेवा (दार्जिलिङ)

ख) लड्डु मंयाक खेबा

ग) फत्त बहादुर मयाक खेवा

घ) सुवास मयाक खेवा

८. ग) रुपनवीर मंयाक खेवाको वंश

९. वागवीर मंयाक खेवा

१०. नन्दिलाल मंयाक खेवा

११. क) अगम बहादुर मयाक खेवा

ख) शेर बहादुर मयाक खेवा

ग) दिल बहादुर मयाक खेवा

११. क) अगम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. रुद्र बहादुर मयाक खेवा

१३. क) ओम बहादुर मंयाक खेवा

ख) लोक बहादुर मंयाक खेवा

ग) भीम वहादुर मंयाक खेवा

११. ख) शेर बहादुर मंयाक मंयाक खेवाको वंश

१२. क) खड्गे बहादुर मंयाक खेवा

ख) हश बहादुर मयाक

१२. क) खड्ग बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ .... मंयाक खेवा

१२. ख) हंश बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) .... मयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

ग) .... मंयाक खेवा

११. ग) दिल बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२.क) डम्बर बहादुर मंयाक खेवा +
ख) पदम बहादुर मंयाक खेवा
ग) यम बहादुर मंयाक खेवा

१२. ख) पदम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३.क) निम बहादुर मंयाक खेवा
ख) ख्याम बहादुर मंयाक खेवा
ग) खीम बहादुर मंयाक खेवा

१२. ग) यम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ क) सानु मंयाक खेवा
ख) नविन्द्र मंयाक खेवा
ग) ज्ञान बहादुर मंयाक खेवा

८. घ) भक्तिमान मंयाक खेवाको वंश

९. क) .... मंयाक खेवा
ख) जसपुता मंयाक खेवा

९. क) .... मंयाक खेवाको वंश

१०.क) ....
ख) ....

९. ख) जसपुता मंयाक खेवाको वंश

१०.क) भगीश्वर मंयाक खेवा
ख) लालकान्छा मंयाक खेवा

१०. क) भगीश्वर मंयाक खेवाको वंश

११. जसबहादुर मंयाक खेवा
१२. पृथीबहादुर मंयाक खेवा
१३.क) दलबहादुर मंयाक खेवा (आसाम)

ख) जयबहादुर मंयाक खेवा

ग) खीरवहादुर मंयाक खेवा

१०. ख) लालकान्छा मंयाक खेवाको वंश

११. क) जीतबहादुर मंयाक खेवा

ख) कर्णबहादुर मंयाक खेवा

११. क) जीतबहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. डम्वर बहादुर मंयाक खेवा

६. ख) नावो सिद्धि मंयाक खेवाको वंश

७. जितिहाङ मंयाक खेवा

८. क) रुपिहाङ मंयाक

ख) सात बहादुर मंयाक

८. क) रुपिहाङ मंयाक खेवाको वंश

९. क) कर्ण बहादुर मंयाक खेवा +

ख) जर्सं बहादुर मंयाक खेवा +

ग) मंचपिर मंयाक खेवा +

घ) श्री काइला मंयाक खेवा

ङ) राम गंज मंयाक खेवा+

९. क) कर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१०. जय बहादुर मंयाक खेवा

११. चतुरलाल मंयाक खेवा

१२.क) मिनाहाङ मंयाक खेवा

ख) पुनाहाङ मंयाक खेवा

१२. क) मिनाहाङ मंयाक खेवाको वंश

१३.क) रनमान मंयाक खेवा

ख) धनरुप मंयाक खेवा

१३.क) रनमान मंयाक खेवाको वंश

१४. रवीलाल मंयाक खेवा

१३. ख) धनरुप मंयाक खेवाको वंश

१४.क) हर्क बहादुर मंयाक खेवा

ख) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवा

ग) भीम बहादुर मंयाक खेवा

घ) भर्त बहादुर मंयाक खेवा

ङ) टोम प्रसाद मंयाक खेवा

च) मंगल बहादुर मंयाक खेवा

१४. क) हर्क बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१५. खुमान सिं मंयाक खेवा खेवा

१४. ख) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१५.क) नहिन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

खं) इन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

ग) ज्ञानेन्द्र मंयाक खेवा

१४. ग) भीम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१५.क) पृथी बहादुर मंयाक खेवा

ख) थर्क बहादुर मंयाक खेवा

९. घ) श्रीकाइला मंयाक खेवाको वंश

१०.क) ध्यानसिं मंयाक खेवा

ख) गौरिमान मंयाक खेवा

१०.क) ध्यानसिं मंयाक खेवाको वंश

११. धर्मध्वज मंयाक खेवा +

१० क) गौरिमान मंयाक खेवाको वंश

११ क) रनवीर मयाक खेवा

ख) सूर्य बहादुर मंयाक खेवा

११. क) रनवीर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) नर सिं मंयाक खेवा

ख) गजेन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

ग) खेमराज मंयाक खेवा

घ) तिलक बहादुर मंयाक खेवा

ङ) टंक बहादुर मंयाक खेवा

च) धन बहादुर मंयाक खेवा

१२ क) नर सिं मंयाक खेवाको वंश

१३ क) अर्जुन मंयाक खेवा

ख) .... मंयाक खेवा

ग) .... मयाक खेवा

१२ ख) गजेन्द्र बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ आनन्द बहादुर मंयाक खेवा

१२ ग) खेमराज मंयाक खेवाको वंश

१३ क) शिवकुमार मंयाक खेवा

ख) जय बहादुर मंयाक खेवा

१२ घ) तिलक बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ सुवास मंयाक खेवा

११. ख) सूर्य बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२ क) ओम बहादुर मंयाक खेवा

ख) डम्बर बहादुर मयाक खेवा

ग) यम बहादुर मंयाक खेवा
घ) चन्द्र बहादुर मंयाक
ङ) चुडामान मंयाक खेवा

१२. क) ओम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) नेत्र बहादुर मंयाक खेवा
ख) लेख बहादुर मंयाक खेवा
ग) मंगल बहादुर मंयाक खेवा
घ) हर्क बहादुर मंयाक खेवा

८. ख) सात बहादुर मंयाक खेवाको वंश

९. फौद सिं मंयाक खेवा
१०.क) धन बहादुर मंयाक
ख) नरवीर मंयाक खेवा खेवा

१०. क) धन बहादुर मंयाक खेवाको वंश

११. क) भुवन सिं मंयाक खेवा
ख) चन्द्र बहादुर मंयाक खेवा

११. क) भुवन सिं मंयाक खेवाको वंश

१२. रुपध्वज मंयाक खेवा
१३. मंगल सिं मंयाक खेवा
१४.क) आसिस मंयाक खेवा
ख) वेद बहादुर मंयाक खेवा

११. ख) चन्द्र बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. सेर बहादुर मंयाक खेवा
१३. विजय मंयाक खेवा

१०. ख) नरवीर मंयाक खेवाको वंश

११ क) गौरि बहादुर मंयाक खेवा
ख) रविलाल मंयाक खेवा
ग) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवा

११. क) गौरि बहादुर मंयाक खेवाको बंश

१२ क) शहरमान मंयाक खेवा
ख) फिपराज मंयाक खेवा
ग) वुधराज मंयाक खेवा

१२. ख) फिपराज मंयाक खेवाको वंश

१३ क) शेर बहादुर मंयाक खेवा
ख) फुल कुमार मंयाक खेवा
ग) दिल कुमार मंयाक खेवा

११. ख) रबिलाल मंयाक खेवाको वंश

१२ क) सूर्य बहादुर मंयाक खेवा
ख) राम प्रसाद मंयाक खेवा

१२. क) सूर्य बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३ क) दिल कुमार मंयाक खेवा
ख) .... खेवा

११. ग) पूर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२.क) मंगल बहादुर मंयाक खेवा
ख) राम बहादुर मंयाक खेवा

४. घ) ताप्रे मंयाक खेवाको वंश

५ क) केशर मंयाक खेवा
ख) नामशब्द मंयाक खेवा

५. क) केशर मंयाक खेवाको वंश

६. शिल्लेगे मयाक खेवा
७. तेइसतिम्रे मंयाक खेवा
८. कमानपिर मंयाक खेवा
९. रमनपिर मंयाक खेवा
१० क) चित्रराज मंयाक खेवा
ख) थमते मंयाक खेवा

१०. क) चित्रराज मंयाक खेवाको वंश

११. क) मान बहादुर मंयाक खेवा
ख) वल बहादुर मंयाक खेवा

११. क) मान बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. क) दल बहादुर मंयाक खेवा
ख) टिका बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) दल बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. नगेन्द्र मंयाक खेवा
१४. छत्र बहादुर मंयाक खेवा

१२. ख) टिका बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) डिल्लि मंयाक खेवा
ख) जैसुमान मंयाक खेवा

११. ख) वल बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१२. क) चन्द्र प्रसाद मंयाक खेवा
ख) गोपाल बहादुर मंयाक खेवा
ग) कर्ण बहादुर मंयाक खेवा
घ) प्रतिमान मंयाक खेवा

१२. क) चन्द्र प्रसाद मंयाक खेवाको वंश

१३ क) लालबहादुर मंयाक खेवा
ख) फेडे मंयाक खेवा

१३.क) लालबहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४ .... मंयाक खेवा

१३. ख) फेडे मंयाक खेवाको वंश

१४ .... मंयाक खेवा

१२. ग) कर्ण बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३.क) .... मंयाक खेवा
ख) .... मंयाक खेवा
ग) .... मंयाक खेवा

१२. घ) प्रतिमान मंयाक खेवाको वंश

१३ .... मंयाक खेवा

१०. ख) थमते मंयाक खेवाको वंश

११ पुरनध्वज मंयाक खेवा
१२.क) सोर बहादुर मंयाक खेवा
ख) .... खेवा
ग) चन्द्र बहादुर मंयाक खेवा
घ) रत्न बहादुर मंयाक खेवा

१२. क) सोर बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३.क) पदम बहादुर मंयाक खेवा
ख) ललित बहादुर मंयाक खेवा
ग) निर बहादुर मंयाक खेवा
घ) लोक बहादुर मंयाक खेवा
ङ) दिल बहादुर मंयाक खेवा
च) गोपाल मंयाक खेवा

१३. क) पदम बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१४ .... मंयाक खेवा

१२. ग) चन्द्र बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. लोक बहादुर मंयाक खेवा
१४. क) लिलाहाङ मंयाक खेवा
ख) राज बहादुर मंयाक खेवा
ग) रेवत बहादुर मंयाक खेवा

१२. घ) रत्न बहादुर मंयाक खेवाको वंश

१३. क) शेर बहादुर मंयाक खेवा
ख) थर्क बहादुर मंयाक खेवा
ग) कुल बहादुर मंयाक खेवा

इमेंवुङहाङ खेवाका दँशौ पिढि पछिका हाङजिलि हाङदुम्बा खेवाको तीन छोरा मध्य माइला लुम्दुम्हाङ मङयाक खेवाका नाती राजिता मङयाक खेवाका जम्मा चारजना छोराहरुको जन्म भएको थियो। जसमधये जेठा छोरालाई रामाजिताले तुम्वा थरले विभुषित गरि दिंए। यिनै तुम्वा खेवाको वंशावली तल उल्लेख गरिएको छ।

१. लुम्दुङ हाङ मङयाक खेवा
२. सनातन मङयाक खेवा
३. रामाजिता मङयाक खेवा
४. क) तुम्वाहाङ तुम्वा खेवा
ख) पिफुङ मादेन खेवा
ग) कंशदल मङयाक खेवा
घ) ताप्रे मङयाक खेवा

१. क) तुम्वाहाङ तुम्वा खेवाको वंशावली(सुदाप डुम्रे)

२. सुताहाङ तुम्वा खेवा

३. क) साङदु राय तुम्वा खेवा

ख) हाङदु राय तुम्वा खेवा

३. क) साङ्दु राय तुम्वा खेवाको वंश

४. चन्दु राय तुम्वा खेवा

५. काहानपीर तुम्वा खेवा

६. श्यामकर्ण तुम्वा (डुम्रे पासिङ)

७. क) गुवाहाङ तुम्वा खेवा

ख) दलजीत तुम्वा खेवा

ग) इन्द्र बहादुर तुम्वा खेवा

घ) फोकाहाङ तुम्वा खेवा

७. क) गुवाहाङ तुम्वा खेवाको वंश

८. पिराहाङ तुम्वा खेवा

९. दल बहादुर तुम्वा खेवा

१०.क) नर बहादुर तुम्वा खेवा

ख) खड्ग बहादुर तुम्वा खेवा

ग) प्रेम बहादुर तुम्वा खेवा

१०. क) नर बहादुर तुम्वा खेवाको वंश

११.क) मछिन्द्र तुम्वा खेवा

ख) मन बहादुर तुम्वा खेवा

ग) गोविन्द तुम्वा खेवा

घ) खगेन्द्र तुम्वा खेवा

१०. ग) प्रेमबहादुर तुम्वा खेवाको वंश

११ क) लालमान तुम्वा खेवा
ख) वौदमान तुम्वा खेवा
ग) नन्द प्रसाद तुम्वा खेवा

७. ख) दलजीत तुम्वा खेवाको वंश

८. क) सर्दार तुम्वा खेवा +
ख) जयमूखि तुम्वा खेवा
ग) हाङजीने तुम्वा खेवा
घ) नन्दु तुम्वा खेवा

८. ख) जयमुखि तुम्वा खेवाको वंश

९. क) कचार सिं तुम्वा खेवा +
ख) वीरदल तुम्वा खेवा

९. ख) बीरदल तुम्वा खेवाको वंश

१०. कमान सिं तुम्वा खेवा –

८. ग) हाङजिने तुम्वा खेवाको वंश

९. चन्द्र बहादुर तुम्वा खेवा
१०. मन बहादुर तुम्वा खेवा
११. क) मेघराज तुम्वा खेवा
ख) जीतराज तुम्वा खेवा
ग) रनजीत तुम्वा खेवा

८. घ) नन्दु तुम्वा खेवाको वंश

९. कृष्ण बहादुर तुम्वा खेवा
१०. क) भुवन सिं तुम्वा खेवा (आसाम)
ख) पूर्ण बहादुर तुम्वा खेवा

१०. ख) पूर्ण बहादुर तुम्वा खेवाको वंश

११ क) ....तुम्बा खेवा

ख) .... तुम्बा खेवा

७. ग) इन्द्र बहादुर तुम्वा खेवाको वंश

८. क) माने तुम्वा खेवा

ख) मान बहादुर तुम्वा (आसाम)

ग) लाल बहादुर तुम्वा खेवा

८. क) माने तुम्वा खेवाको वंश

९ ध्वजमान तुम्वा खेवा खेवा +

८. ग) लाल बहादुर तुम्वा खेवाको वंश

९. क) खड्ग बहादुर तुम्वा खेवा (आसाम)

ख) धन बहादुर तुम्वा खेवा

९. ख) धन बहादुर तुम्वा खेवाको वंश

१० क) टिकाराम तुम्वा खेवा

ख) .... तुम्वा खेवा

ग) .... तुम्वा खेवा

किरातको नालीवेली

किरात समुदायको नेपाल आगमन र जाति विभाजन सम्बन्धि उल्लेखगर्न त्यति सहज नभए पनि खोज अनुसन्धानबाट किरात कस्तो र के भएको छ ? भन्ने प्रसंगलाई छर्लङ्ग पार्न "विजयपुरको सेन वंशीराजाहरुसंग खेवा लिम्बुहरुको सम्बन्ध" यस पुस्तकमा प्रस्तुत गर्ने जमर्को भएको छ ।

वर्तमान अवस्थामा किरात मुलका जातिहरु विभिन्न राष्ट्रहरुमा वसोवास गरेको पाईन्छ । यसरी विभिन्न राष्ट्रहरुमा वसोवास गरेको कारण किरात मुलका जातिहरु त्यहि राष्ट्रको धर्म, भाषा, संस्कार र संस्कृति पालनगरी विभाजन भई आएको कुरा स्पष्ट छ । नेपालमा किरात मुलका किरातीहरुले ३२ औ पिंढिसमम राज्य शासन चलाई लगभग ३००० वर्ष समयअवधी शासन भोग गरेको कुरा इतिहाँसले छर्लङ्ग पारेकोछ । भने यस मुलुकमा आर्यवंशी शासकहरुले शासन समालेको २०५४ वर्ष मात्र पुरा गरिसकेको छ भने किराँत वर्ष (यलेतडवे) ५०५८ वर्ष पुगीसकेको छ । यस अवधि भित्र किराँत वंशहरुले यस मुलुकमा तीनहजार वर्ष जति समय शासन गरेको भए तापनि आर्य वंशको शासनकाल शुरु भय पश्चात किराँत मुलका वंशजहरुलाई हिन्दु शासकहरुवाट हिन्दुधर्म, संस्कार, भाषा, लिपिको जवरजस्ती लागु गरी किराँत वंशका जातिहरुको धर्म, संस्कार,लिपि जस्ता संवेदनशिल जातिय अस्थित्वको अस्मितालाई विभिन्न षडयन्त्रकासाथ लोप गराई किरात वंशको इतिहासलाइ पूर्णरुपमा लोप गराउने दुष्प्रयास गरेको पाइन्छ । जस्तैः- नेपालमा वसोवास गर्ने किरात मुलका जातिहरु मध्ये मगर, गुरुङ, नेवार, थकाली, तामाङ आदी हिन्दुवादी शोषित जातिहरु हुन् । यसरी हिन्दुहरुको बर्चस्व रहेको समय अवधि २०५४ वर्ष सम्ममा पनि

अन्य जातिहरु अपमानित भई आफ्नो धर्म, संस्कार, संस्कृति, भाषा, लिपिलाई विर्सन वाध्यभई हिन्दु धार्मिक नागरिक वन्नपुगि अन्ततः आफ्नो इतिहासलाई नै विर्सिएको छ। वि.स. २०४६ सालको प्रजातन्त्रको पुर्नस्थापना पश्चात यि विभिन्न जनजतिहरुले आ-आफ्नो धर्म, संस्कार, संस्कृति, भाषा, लिपि आदी जातिय अस्थित्वको अस्मितालाई खोज अनुसन्धान तथा धर्म पालनगर्ने सामान्य अधिकार प्राप्त भएको हुँदा विभिन्न जातिहरु मध्ये पूर्व किरातहरु मगर, गुरुङ, थकाली, नेवार, सुनुवार आदीले आफ्ना किरात धर्मलाई चटक्क विर्सिए आजभन्दा लगभग २५०० वर्ष अगाडीका राजा शुद्धोधनका छोरा सिदार्थ गौतम वुद्धले प्रतिपादन गरेको वौद्ध धर्मलाई पालनगर्न पुगेका छन् भने राई र लिम्बुले मात्र 'किरात धर्म' पालन गरेका छन्।

किरात वंशले यस नेपाल भूमिमा राज्य शासनगरेको समयबाट गणना लगभग तीन हजार वर्षको समयाधी भित्र किरातहरुको संख्या अधिकतम रुपमा फैलिई पूर्व, पश्चिम प्रान्तिय राजा रज्यौटा भई राज्य शासनगरे। राई, लिम्बु, याखा, धिमाल आदी जातिहरु नेपालीको पश्चिमि भागबाट पूर्वि क्षेत्र तिर वसाई सराई गर्दै जाँदा वसोवास गरेको स्थानहरु आफ्नो भाषाबाट नै ठाउँको नामहरु राख्दै गए। आजसम्म पनि यि जातिहरुको भाषाबाट राखिएको ठाउँहरुको नाम केहि यथार्थ नै छन्भने कतिपय ठाउँहरुको नाम अप्रभंश भईसकेको पनि देखिन्छ। जस्तैः- काठमाण्डौ उपत्यका भित्र रहेको ठाउँ 'पाटन' जसलाई किरात कालिन समयमा लिम्बु भाषाबाट नामाकरण गरिएको ठाउँ हो। तर यो पाटन नभइ 'पातेन' हो। पतेनको अर्थ हो लिम्बु भाषामा यथार्थ शब्दार्थ बनाउनु पर्दा भाषण गर्ने ठाउँ भन्ने वुझाउँछ। किराँत कालको अन्त भएपछि नेपालमा हिन्दुहरुको वर्चश्व कायम भएपछि 'पातेन' को अप्रभंश 'पातेन' पाटन हुन पुग्यो।

वर्तमान अवस्थामा नेपालको पूर्वि क्षेत्रमा वसोवास गर्ने राई, लिम्बहरु मध्ये सेन वंशी पनि एक हुन् । जसले नेपालको पूर्वि क्षेत्र अन्तर्गत विजयपुरमा शासन गरे । त्यसै समय कालमा आएर यि किरातीहरुले अरुण नदिलाई सिमाना राखि, प्रान्त विभाजन गरे । पूर्व क्षेत्र लिम्बुवान प्रान्त, माझ किरात क्षेत्र खम्बुवान प्रान्त भनि घोषणगरि शासन चलाउदै आए र त्यस प्रान्त भित्र पनि थुम थुममा शासन गरेको पाईन्छ । यिनै थुम थुममा रहेका शासकहरु संग विजयपुरमा शासनगर्न पुगेका सेनहरुले पहाड थुमका किरात राजाहरुसंग सम्झौता गरि किरात मुल राजधानीलाइ केन्द्र मानी विभिन्न थुमका किरात रज्यौटाहरुसग रायलिइ सेन राजाहरुले राज्य संचालन गरेको पाईन्छ । यिनै सेनवंशी प्रान्तिय राजाहरुको कार्यकालमा लिम्बुहरुलाई 'राय' को उपाधी दिएको सेनवंशीहरुले लिम्बुहरुलाई दिएको लालमोहरबाट स्पष्ट प्रमाणित हुन्छ। त्यसै समयबाट किरात वंश (लिम्बु) हरुको नामको पछाडी जात वा थर उल्लेख नगरी उपाधी 'राय' लेख्ने प्रचल भएको हो भने माझ किरात अन्तर्गत वसोवासगर्ने राईहरुले जंगल फँडानी गरी उजाडगरी वसोवास गरेको हुनाले उनिहरुले आफ्नै भाषाबाट सो क्षेत्रलाई खम्बुवान भनि नामाकारण गरे । यसको अर्थहुन्छ, खाम भनेको माटो र वुवान भनेको फाँडने वा फँडानी गरीएको जग्गा, यसरी नै माझ किरात खम्बुवान प्रान्तमा विभाजन भएको हो। यसरी नै लिम्बुवानकोसम्बधंमा लिम्बुहरुको भाषाबाट नैं लिम्बुवान क्षेत्र नामाकरण भएको देखिन्छ । जसमा 'लि' भनेको 'धनु' र 'वु' को अर्थ 'हान्नु' हुन्छ । मुख्यतया यि वंशजहरुको पेशानै शिकार गर्नु भएको हुँदा लिबङ भनिन लागे केहि समयपछी सोहि शब्द नै अप्रंश हुदै विकसित रुप 'लिम्बु' लेखिन थालियो । यसरी लिम्बुहरुको जनघनत्व रहेको स्थानलाई लिम्बुवानप्रान्त भनि घोषित गरिएको हो । तर हिन्दुवादी शासकहरुको कार्यकालमा लिम्बुहरुलाई आफ्नाने जात

लेख्न वञ्चित गरायो । जसस्थानमा उपाधि लेखिनु पर्ने वाध्य थियो । हिन्दुवादी शासकहरुको शासन क्रमिक रुपमा विस्तार हुँदै नेपालको पूर्वी क्षेत्र लिम्बुवान प्रान्त र खम्बुवान प्रान्तमा समेत असर पऱ्यो जसको फलस्वरुप आफ्नो पूर्व अस्थित्व वोकेको किरात वंशका जातीहरुको जातिय अस्थित्ववाट वञ्चित गराई हिन्दु राज्यमा घोषणा गरे । यसरी पूर्ण रुपमा यि प्रान्तहरु हिन्दु राज्य भईसकेपछि 'राय' उपाधी लिएका माझ किरात र पूर्वी किरात दुवै वंशका समुदायले लेखपढ गर्दा 'राय' उल्लेख गर्ने गरेको प्रचलन भएको देखिन्छ ।

लिम्बुवान क्षेत्रमा हिन्दु शासकहरुले त्यती ठुलो संघर्ष नगरी लिम्बुवान क्षेत्र कब्जागर्न सफल भएको देखिन्छ । लिम्बुहलाई विभिन्न लोभ, लालच देखाई सर्काइ फुकाइगरी 'तिमिहरु लिम्बु भनेका नौ लाखे किरात हौ तिमिहरु मास्ता नमासिने भएको हुदा मेरो भाई सरह मान्यता गरी राख्ने छु" भनि शाह वंशीय राजा पृथ्वीनारायणले भनेका हुन र लालमोहरमा समेत उल्लेख गरि हस्तान्तरण गरेको छ । त्यति मात्र नभई नेपालको पूर्वि क्षेत्र 'किपटिया सुव्वा' भएर भोगगरी खानु भनि लिम्बुवाट माटो मुरी ६० राजा समक्ष शिर्तोक चढाउनेलाई सुव्वा पददिने व्यवस्था गरे । सुव्वालाई भोग गरी खान दिएको जग्गालाई 'किपट' नामाकरण गरीदिए र सो जग्गामा रैति वसाली राख्न पाउने भनि हिन्दु शासकले नियम बनाई लिम्बुवान समाजमा विना रक्तपात विहिन क्रान्ति गरी पूर्वि किरात प्रान्तहरुमा अधिकार जमाउन सफल भए ।

हिन्दु शासकको नियमानुसार ६० मुरी माटो वा ५२ रुपैया शिर्तोक स्वरुप राजासमक्ष चढाएमा त्यस्ता लिम्बुहरु जो कोही पनि सुब्बा हुन पाउने र २६ रुपैया शिर्तोक चढाउनेलाई ठिङ्गे सुब्बा र त्यसरी शिर्तोक चढाउन नसक्ने लिम्बुहरु डोके भाईको रुपमा रहने भनि लिम्बु सुब्बाको

प्रथा चलेको देखिन्छ । लिम्बुलाई सुब्बाको पद दिएर सुब्बाको किपट जग्गाहरु विभिन्न निति नीयम वनाइ हिन्दु शासकहरुले सो जग्गाहरु रैकरमा परिणत गरी लिम्बुवान क्षेत्र हिन्दु शासकको पंजामा फसेको पाइन्छ। त्यस अवस्थामा हिन्दु शासकहरुवाट प्रदान गरिएको लालमोहर तथा ताम्रपत्रमा उल्लेख गरिएका बुँदा टिपोट यस प्रकार छ– 'तिमि सुब्बाहरु जगर वगरका धनि, खोलाको तिते माछा, भीर मौरी, अरिङ्गाल, बच्छिउ, भीरबावट लडेका भैसीको टाउको, दायाँ पट्टिको साँप्रो तिमिहरुको हक अधिकार रहने छ त्यसका अरु कसैले नियम उलंघन गरे सुब्बाले जरिवाना गरी लिन सक्नेछ' भनि सो लालमोहर/ताम्रपत्रमा उल्लेख गरेको छ । यसरीलिम्बुवान समाजमा सुब्बा हुने प्रलोभनमा दाजु भाई एक आपसमा सुब्बा हुने दाउपेच गर्दै किपट जग्गामा रैती वसाली रैकर वनाउन अग्रसर भए। यसको साथ साथै हिन्दु शासकहरुवाट सुब्बाहरुलाई देवि भगवतिको नाममा नगरा निसाना दिएर अव उप्रान्त तिमिहरुले हिन्दु धर्म पालन गर्ने र विजया दँशमीको खुशीयालीमा नव दुर्गे भवानीको नाममा वलि पूजा गर्ने र दँशमीका दिन रातोटिका लगाउने भनि हिन्दु धर्मका संस्कार किरातं, लिम्बु समाजमा शुरुआत गरियो ।

हिन्दु धर्मि शासकहरुले नौदुर्गे भवानीको नाममा वलि दिएको पशुहरुको दाहिने साँप्रो लिएर गई सुब्बासमक्ष कोसेलीको रुपमा अनिवार्य लगि विजयादशमीको टीका लगाउने परम्पराको थालनी गराएको पाइन्छ । त्यस समयभन्दा अगाडी किरात समाजमा दँशै मान्ने चलन नभएको किरात इतिहासमा देखिन्छ ।

यस समय सम्म नेपालका आदिवासी/जनजातिहरु आफ्नै मातृ भाषाको मात्र वढि प्रयोग गर्दथे । जसले गर्दा ब्यवहारीक भाषा वा आर्यन भाषा वोल्न ज्यादै कठिन पर्दथ्यो। किरात समाजमा आफ्नै भाषा, लिपिको प्रयोग गर्ने चलन हुंदा हुँदै पनि दोश्रो जातिको संपर्कमा वोल्नुपर्दा

आर्य (खस) भाषा नै वोल्नुपर्ने वाध्यता थियो । यसरी आफ्नो मातृभाषा मात्र वोल्ने किरात वंशका मानिसहरुलाई आर्यन (खस) (सम्पर्क) भाषा वोल्न कठिनाई वा असजिलोको कारण शुद्धता र स्पष्टता त अवश्य नै हुदैन थियो । यसरी आर्यन (खस) भाषा स्पष्ट वोल्न नसक्ने भाषिकाहरु वा गैर आर्यनहरु आर्यनहरुको निमित्त 'असभ्य र अशिक्षित' भई अपहेलित हुनुपर्‍यो ।

किरात वंश विश्वको मानव ज़ातिहरु मध्ये एक छुट्टै मौलिकता भएको जातिहो । यिनिहरुको भेष भुषा, रहन सहन, संस्कार, संस्कृति, धर्म, भाषा आफ्नैप्रकारको छ जो अरुजाति (आर्यन) हरु संग पटक्कै मिल्दैन । वर्तमान अवस्थामा विश्वमा विभिन्न मुलुकमा किरातका वंशजका (मुल) मानिसहरु वसोवास गरेको पाइन्छ । जस्तै:- चिन, जापान, मंगोलिया, फिलिपिन्स, तिब्वत र केहि अंशमा भारतमा पनि यी मुलका मानीसहरु वसोवास गरेका छन् । जुनसुकै देशमा वसोवास गरेको भएता पनि प्राचिन कालमा एउटै किरातक वंशजहरु हुन् । विभिन्न देशमा वसोवासगरीं वसेका कारणले त्यहि देशको सामाजिक रहन सहन, राजनैतिक कारण, धर्म संस्कारको प्रभावबाट संस्कार, संस्कृति, धर्म, भाषा, फरक भएता पनि यी सवै मुलुकका मानिसहरुसंग नेपालको किरात वंशका मानिसहरुको शारिरीक वनावट रुप रंग वर्ण अदि मिल्दा जुल्दा छन् तर आर्यन वंशी र अन्य मुलुकका गोरा जाति, कालाजाति, हब्सी आदि वंशजहरु संग कुनै कुरामा पनि मिल्ने आधारहरु छैनन् ।

नेपालका किरात समुदायका जातिहरु मगर, गरुङ, सुनुवार, तामाङ, थकाली, धिमाल, थारु, नेवार, राई, लिम्बु समुदायमा वर्तमान अवस्थामा हिन्दुहरुबाट सृजना गरिएको जतिय भेद भावको कारण यहि समुदाय भित्र पनि असरपरेको देखिन्दछ । मानव अधिकार हननगरि जातिय अस्थित्व गुमाईदिएको कारणले गर्दा यो मुलुकमा एउटै किरात वंशज

भित्र पनि छुवाछुतको भावना वढेको छ र एक अर्कामा सानो ठुलो जातिको रुपमा वर्गिकरण गरी यस समाजमा विकृति फैलिएको छ । जसको कारक तत्व चाँही हिन्दु शासकहरुबाट लादिएको हिन्दु धर्म नै हो ।

आज भन्दा किरात वर्ष (यले सम्वत) ५०५८ वर्ष अगाडीको समयमा यस नेपाल भुमिमा प्रवेश गरेका मंगोलियन 'किरात समुदायले सामाजिक ब्यवहारमा आवस्यक सम्पूर्ण वस्तुहरु जस्तैः- लिपि, मुन्धुम (वेद), भाषा, धर्म संस्कृति आदि यस मुलुकमा आगमनको साथसाथै राष्ट्रिय स्तरमा नेपालमा वसोवास गर्ने सम्पुर्ण जातिहरुमा प्रयोग गरी गराई राष्ट्र भाषाको रुपमा किरात भाषा र राष्ट्र धर्मको रुपमा किरात धर्म नै लागु भएको दखिन्छ । तर केहि शताब्दिको समयपछि जनघनत्वको बृद्धिको कारण यी जातिहरु यस मुलुकको विभिन्न ठाउँमा फैलिदै गए पश्चात किरात वंशज भित्र जातिको विभाजन र जाति अनुसार भाषाको फरक हुदै गएपछि वर्तमान अवस्थामा आएर आ-आफ्नै भाषाको विकाश कमले गर्दा किरात वंशज भित्रका जातिहरुको भाषामा केहि नगण्य अंशमा मात्र मिल्ने पाइन्छ । जस्तैः- घाम, आगो, दाउरा, आदी । राई र लिम्बु जाति धेरै समयपछि सम्म संगोल रहि आएको हुँदा वर्तमान अवस्थामा यिनै दुईजाति मात्र यथार्थ किरात हुन भन्ने गरेका छन् । धर्म, संस्कार, संस्कृति, लिपि, भाषा, वेद पूर्ण मात्रमा नमिले ता पनि केहि अंशमा मिल्ने गरेको पाइन्छ । विभिन्न संस्कार कर्मकाण्ड जस्तै :- विवाह, मृत्यु आदीमा राई र लिम्बुमध्ये जुन जातिकोवढि जनघनत्व छ उसले त्यहि जातिको संस्कार अनुरुप कर्मकाण्ड गर्ने चलन पनि छदैछ । तर आज यस परि प्रेक्ष्यमा यस मुलुकको धर्म, सनातन, हिन्दु धर्म वा राष्ट्र धर्म हो भनि संविधानमा नै उल्लेख गरी जवरजस्ति आर्यन मुलका व्राम्हण वादीको एकतन्त्री कानुनको प्रभावबाट अन्य धर्म संस्कारमा ठुलो असर

पारि विखण्डन पैदाभई अन्योलको कारण आफ्नो धर्मसंस्कार यकिन रुपमा पालनगर्न नसक्ने भएको देखिन्छ । त्यतीमात्र नभएर नेपालमा राणाकालवाट नै शुरुआत भएको आर्यन शासकहरुवाट बिभिन्न जनजातिहरु मध्ये मुख्यतया लिम्बु र राई जातिहरुको वेद र लिपि समेतमा शोषण गरी उनीहरुलाई आफ्नो लिपि र वेद किरात लिपिमा लिखित वेद (मुन्धुम) शास्त्रहरु लेख्न, पढ्न नपाउने गरी जवरजस्ति प्रतिवन्ध लगायो ।

किरात लिपिमा लेखिएको कुनै पनि पुस्तकहरु भेटिएमा जवरजस्ति अपहरण गर्ने र नदिएमा त्यस्ता ब्यक्ति उपर कडा कारवाही गरी त्यस्ता पुस्तकहरु संकलन गरी जलाई दिने प्रवृति आर्य मुलको हिन्दु शासकहरुलेगर्न पछि परेनन् । त्यस अवस्थामा आफु र आफ्नो लिपिमा लिखित वेद शास्त्र वा पुस्तकहरु वचाउनको विमित्त नेपाल छोडी भारतको विभिन्न प्रान्तमा गई वसोवासगरी वस्नु पर्ने वध्यता भयो । जसले गर्दा किरात मुलका यि जातिहरु विदेशिनुपरि आजसम्म भारतको दार्जिलिङ, सिक्किम, कालेम्पोङ आदी प्रान्तमा वसोवास गरी सोहि देशको नागरिक भई जिउन वाध्य छन् ।

धर्मग्रन्थ अनुसार किरातहरुको सृष्टि किरातेश्वर माहादेवबाट भएको हो भन्ने कुरामा विश्वास गरिन्छ । किरात वंशीले शिव र पार्वतीलाई युमा रा थेवा अथवा पोरक्मी यम्फामिमाङ भनि विभिन्न नामले घरको कुल मान्ने चलन छदैछ र गणेशको पनि यो किरात वंशमा मान्ने चलन छ जसलाई किरात भाषा (लिम्बु) मा 'मेसेक' भनिन्छ । किरात समुदाय (राई, लिम्बु) मा युमा थेवाको प्रार्थना (पूजा आरधाना) वार्ली नाली लाउदा उठाउँदा, विरामी हुँदा देखि लिएर शुभ साइत लिई कुनै ठाउमा भ्रमण गर्नुपर्दा समेत गरिने प्रचलन यस समाजमा छँदैछ र गरिरहेकै छ । किरात समाजमा विश्वास गरिन्छ कि यिनै शिवजीले कुनै कालमा

किरातेश्वर माहादेवको रुप धारणगरी महान योग्य (अग्नी कुण्ड) गरी आफ्नो शाखा सन्तान किरात वंशीलाई वेद विधान पालन गर्न लगाए अनुसार सत्य, त्रेता, द्वापर युगमा पूर्ण वेदविधान अनुसार कर्मकाण्ड गरिन्थ्यो भन्ने विश्वास गरिन्छ भने कलियुगको पूर्व सन्ध्यामा किरात भाषा र लिपिमा लेखिएका किारात वेद (मुन्धुम शास्त्र) बाट किरातहरुको संस्कार कर्मकाण्ड सम्पन्न गरिने परम्परा किरात शासनकाल सम्म रहिआएको तर किरात शासनपछि नेपालमा अन्य शासकहरुको शासन शरु भए यता कमिक रुपमा किरात मुन्धुम शास्त्र अन्य शासकहरु तथा धर्म संस्कारको दवाववाट यो धर्म शोषित भई हिन्दु धर्मको बर्चस्व कायम भएपछि किरात धर्म तथा किरात लिपिबाट लिखित मुन्धुम शास्त्र लगायत सम्पुर्ण धार्मिक पुस्तकहरु अन्त्य भई किरातहरुको धर्म, बेद विधान शुन्य भई अन्तमा अन्धकार अवस्थामा पुगेपछि हिन्दुधर्म पालन गरी हिन्दुहरुको वेदवाट विभिन्न कर्मकाण्डहरु सम्पन्नगर्न गराउनको लागी सर्व श्रेष्ठ मानिने व्राम्हण जातिलाई सेवागर्न किरात जाति वाध्य हुनु पऱ्यो ।

किरात याक्थुङ (लिम्बु) जातिहरुमा युमा सामको अद्भुत चमत्कार परापुर्व कालदेखि घट्दै आएको देखिन्छ। युमा सामको कथामा जोडिएका अवशेषहरु पनि पूर्व किरात प्रदेश लिम्बुवान क्षेत्रमा यदाकदा प्रसस्त पाइन्छन । जसमा मोरङ्ग जिल्लाको वाराङ्गी स्थान 'पित्लुङवा', धनकुटा जिल्ला वो़धे -४ को थाक्चोलुङ कुर्सि ढुङ्गा, तेह्रथुमको थाक्चोके फुक्कु, ताप्लेजोङको फङफन्देन, पान्थर फाक्तेप-२, गौडेनीको जैजिते र खलवलेले वनाएको युमा खाट प्रमाणकै रुपमा रहेका छन् ।

किरात लिम्बु जातिमा फूको पूजा र वलि पूजा (फगियानु मक्खीया) मा हाल चल्दैआएको संस्कारहरुवीच अर्न्तद्वन्द भएको देखिन्छ । विसौं शताब्दीमा मक्खीया (वलि) पूजा लिम्बु समाजमा चरम चुलीमा पुगेर

एक्काइसौ शताब्दिमा ओर्लिएको देखिन्छ। केहि तथ्यहरु खोज्ने क्रममाजाँदा युमा सामकै कथामा (वलि पूजाको शुरुआत भएको पाइन्छ।

"वि.स. १८०० सालमा पान्थरको फाक्तेप गाउँमा युमा साम रा जैजिते, खलवले नामका चम्जोङ्ग लिम्बु विच घटेको घटनाले लिम्बु समाजमा वलि पूजाको प्रारम्भ भएको देखिन्छ। युमा साम मानव सुन्दरीको रुपमा देखापरेको, जैजिते र खलवलेलाई थाहा नभई सुन्दरी कन्यामाथी लोभीनुले जवरजस्ती वोकेर लगि विवाह गरेपछि अल्पेको र पुनः शिकार गर्ने शिलशिलामा माछा मार्दै जादा निभु खोलामा माछाले चिन्न (संकेत) दिए। जैजिते र खलवलेलाई संकेत दिए पश्चात तिमी त युमा साम्पाङ पो रहेछौ भनि माफ मागे। युमा युवतिले भनिन वल्ल चिन्यौ मलाइ, अव के वर माग्छौ ? भन्दा जैजिते र खलवलेले भने, हामी दुनियाको उपकार गर्छौं तर केहि उपलब्धी छैन त्यसैले युमा थेवा लगायत जेपुजा गर्दापनि थक्सागेन कुपु नालीगेन कुजेन हामी माङदेम्वा (देवारीहरुले) पाउनु पर्छभनि वर मागेका थिए। उनिहरुले यस्तो प्रकारको वर मागेकोले गर्दा युमा साम अति नै रिसाइन र वर दिनुको सट्टा सरापमात्र दिइन्। तिमिहरु सदा फाक्सोप्पा सुम्दाङ्गेन लामेफाक चढाउनु, पूजा मात्र गरीखानु भनेर युमाले भनेको भनाई पाइन्छ। यसै अनुरुप जैजिते र खलवलेको पालाबाट वलीपूजाको सुरुआत भएको पाइन्छ।

जैजिते र खलवलेले युमा साम (तरुणी) लाई थाक्पेलुङबाट वोकेर सदामबगर, हाङ्सेम्लुङ, नावाखोला, लोखुवा खोला, साङवा खोला हुदै यासक कुम्मायक डाँडामा पुऱ्याएर विसाए। अन्तमा युमा सामलाई उनिहरुले घर पुऱ्याएरै छोडे। घरमा पुग्नासाथ जैजिते र खलवलेको जेठी श्रीमती सेर्मानी र युमा सामको झगडा भयो। जैजिते र खलवलले सुन्दरी तरुणी (युमा) लाई सुताउने खाट वनाएका थिए। जुन खाटमा ती सुन्दरीको पहिलो रातमा केहि समय मात्र सुतेको र त्यो ओछ्यानको

सिरानीमा एकमान जति चानचुने पैसा छोडि त्यहि ओछ्यानबाट नै अल्पिए। त्यसवेला जैजिते र खलवले मुर्छा अवस्थामा थिए। उनिहरुलाई थाहा भएन । केहि समयपछि विउँझदा तरुणी (युमा) ओछ्यानमा नभएको ओछ्यानमा एउटा रुमालमा बाधिउको पैसा मात्र भएको पाए । उनीहरुले चलाए र अन्य जातिहरु क्षेत्री, ब्राम्हण, राई, मगर, तामाङ्ग, दमाई, कामी, आदी जातिलाई पनि त्योपैसा चलाउदै (विनिमयको कममा) जाँदा अनिहरुको हातमा परेको थियो । यसरि विभिन्न जातिको मानिहरुको हातमा यो पैसा पुगेकोकारण उनिहरु काम्न थाले र लिम्बु भाषाबाट वक्न थाले र लिम्बु समुदायमा त्यो पैसा ज-जसले चलाए । तिनीहरु सवै देवारी निस्कदै वक्नथाले। यसरी यिनै जैजिते र खलवलेको समयवाट शुरुभएको देवारी, धामी, झाकी, वुढि वज्यु भएको र वलि पूजाको प्रचलन समेत यसै समयवाट भएकोले त्योसमय भन्दा अगाडि वलिपुजाको चलन नभएको प्रमणित हुन्छ । यसरी किरात समाजमा भोग वलिको परम्परा वसेपछि किरात वंश हरेक पक्षमा कमजोर हुदै गएको र सहि धर्म पालना समेत नगरी रक्त कुण्डमा डुवेको सहन नसकि उत्थान कार्यको लागी युमा (तागेरा निङवाभूमाङ) पान्थर चुक्चिनाम्वा निवासी माहा गुरु फाल्गुनन्द लिङदेन (लिम्बु) को आत्मामा उनै युमाले वासगरिन्। फलस्रुप फाल्गुनन्द गुरुवाट लोप भई सकेको किरात मुन्धुम, भाषा, लिपि र धर्मको पुनरुत्थान कार्य शुभारम्भ र सु-संगठित गर्दै भोग वली पूजाको अन्त्य गरी कोरा पूजा र लिखित मुन्धुम (वेद) को माध्यमबाट किराती संस्कार अन्तर्गत पर्ने सम्पुर्ण कर्मकाण्ड सम्पन्न गर्ने कर्यमा दिन प्रतिदिन किरात वंश (लिम्बुहरु) को संख्यात्मक बृद्धि हुदै गएको छ ।

लेखक- लोकेन्द्र बहादुर तिगेला

धनकुटा- हात्तिखर्क-२

छथरमा बसोवास गर्ने लिम्बूहरु निम्न प्रकार रहेका छन्

खेंवालिम्बु थर	*गा.वि.स जिल्ला*	*यक (गढि)*
१ तिगेला	ओखे, हातिखर्का/ तेह्रथुम, धन्कुटा	थाकलुङ र पमेजङ
२ चोङवाङ	ओखे, हातिखर्का/तेह्रथुम, धन्कुटा	थाकलुङ र पमेजङ
३ तुम्बा	ओखे, सुदाप, हात्तिखर्क/ तेह्रथुम, धन्कुटा	थाकलुङ र पमेजङ
४ मादेन	सुदाप, हातिखर्का, मुर्तिढुङ्गा/ तेह्रथुम, धन्कुटा	थाकलुङ र पमेजङ
५ मंयाक	ओखे, हात्तिखर्का/तेह्रथुम, धन्कुटा	थाकलुङ र पमेजङ
६ आंग्लाबाङ	सुदाप, मुर्तिढुङ्गा/ तेह्रथुम	थाकलुङ र पमेजङ
खजुम लिम्बु	पोखरी, तांखुवा,/तेह्रथुम, धन्कुटा	पञ्चकन्या
१ ईमसोङ	फाक्चामारा, पोखरी, तांखुवा/तेह्रथुम, धन्कुटा	पञ्चकन्या
२.लेकवा	फाक्चामारा, पोखरी, तांखुवा/तेह्रथुम, धन्कुटा	पञ्चकन्या
३ कुरुम्बङ	फाक्चामारा, तेलिया/तेह्रथुम, धन्कुटा	पञ्चकन्या
४ वाह्रघरी	फाक्चामारा, ताखुवा/तेह्रथुम, धन्कुटा	पञ्चकन्या
५ चोङबाङ	ताखुवा र तेलिया/धन्कुटा	पञ्चकन्या
६ वयाङ खजुम चौविस/धन्कुटा		पञ्चकन्या

होम्राके लिम्बु थर	*गाबिस /जिल्ला*	*यक*
१ तुङघङ (तुम्बाहाङ)	ताखुवा/धन्कुटा	मार्घा
२ खोँवा	लसुने, सुङनाम/तेह्रथुम	मार्घा
३ आंग्ला	तेलिया, मार्से/धन्कुटा	मार्घा
४.हाङबेरुहाङ	हमरजुङ, आङदिम/तेह्रथुम	च्याङसिङगढी
१ तुम-साँवा	हमुर्जुङ, आंग्दीम/तेह्रथुम	च्याङसिङगढी
२. पाक-साँवा	हमुर्जुङ, आंग्दीम/तेह्रथुम	च्याङसिङगढी

हबेल्हाङ लिम्बु थर	*गाबिस/जिल्ला*	*यक*
१ तुम-पाङफे	परेवादिन/धन्कुटा	चामालिङचिमलिङ
२ थकलेङ	परेवादिन/धन्कुटा	चामालिङचिमलिङ

खादीहाङ लिम्बु थर	गाविस / जिल्ला	यक
१ खादी	तेलिया, ताखुवा/धनकुटा	?
७ तिल्लीङहाङ	दाँगापा, बसन्तपुर/तेह्रथुम	तिल्लीङयक, कालिमाटी
१ चांइवाइ तिल्लीङ	दाँगापा, बसन्तपुर/तेह्रथुम	तिल्लीङयक, कालिमाटी
२ मादेन तिल्लीङ	दाँगापा, बसन्तपुर/तेह्रथुम	तिल्लीङयक, कालिमाटी
८ माङफूं (मावो)	बसन्तपुर/तेह्रथुम	मिरी यक सुखासेलो
९. केभुक	दाँगापा, बसन्तपुर/तेह्रथुम	नागातपपा [illegible]

संकलक-श्री क्या. गजरधन तिगेला

तेह्रथुम हाल धरान

"गोर्खा राजा र लिम्बुवान" को झलक

क्या. गजरधन तिगेला खेवा

पल्लो किरात लिम्बुवानका लिम्बुहरुसग गोर्खा राजा पृथ्वीनारायण विरुद्धमा बाह्रबर्ष सम्म युद्ध गर्दा पनि लिम्बुहरु संग युद्धको हारजित (विजय) हुन नसक्दा गोर्खा राजाले लालमोहरुको सम्झौता गर्न बाध्यता भयो । पहिलो पटक लालमोहर सम्झौता वि.स.१८३१ श्रवण १८ गते रोज ३ मा कान्तीपुर भवनमा लालमोहर ताम्रपत्र किराती लिम्बुहरुलाई मन्जुरी गराई वकस गरियो ।

किरात लिम्बुहरुका बौद्धिक मानसिक र युवा युवतीहरु गोर्खा फौजले भेटिएसम्मका सबैलाई टाउको थुन्काई हत्या गरिए र सखाप पारीए । लुकिछिपी रहेका सोजा साझा किराती लिम्बुहरु लाई फकाई फुलाई डर देखाई गोर्खा राजाले, मेरो प्रतापले तिमिहरु (लिम्बू) हाऱ्यौ र मलाई राजा मान र गाई नकाट तिमि लिम्बुहरु हाङ (राजा) हौं । यसमा लिम्बुहरुलाई दिएको अधिकार गोर्खा राजालाई काम नलाग्ने चिज, ठाउँहरु ताम्रपत्रमा दिएका छन् । जगर बगर, भिरपाखा, मह भिर (भिरमौरी) उँधोबगर बगर तितेमाछा यकसिड थाकसिंङ (खुर्पेठ्याक) मौजा हकमा राजपात मुकुट पढी राजदेशभेष तिरो, भारो, कर खायन पायन रकम हकदक मन्जुरकासाथ दस लिम्बुवान सत्र थुम अधि पति तिम्रा अख्तियार नामा तिमि रहुनजेल विराजमान गर्ने भन्ने ताम्रपत्र लिम्बुहरुलाई सर्वप्रथम तिन (३) वटा वितरण गऱ्यो । यस्मा सबै भन्दा पहिलो पटक सन् १७५७ AUG २ मा ताम्रा पत्र (लालमोहर) पाउनेहरुमध्ये श्री श्री पाखेराहाङ, श्री श्री सवचोनसाहाङ तथा श्री श्री थेगिमहाङ थिए ।

- दोस्रो पटक ताम्रपत्र (लालमोहर पाउने सन् १७७४ Aug ६ मा

श्री श्री सुन राय कम राय तिगेला जङ्ग राय थिए ।

यस ताम्रापत्र (लालमोहर) अनुसार लिम्बुहरुलाई गोखाकाराजा पराजित गरि पृथ्वीनारायण शाहले एकिकरण गरेको देखिन्दैन । उनले लिम्बुहरु संग सन्धि (Treaty) गरेको हो भन्न सकिन्छ । स्वयत्त शासन दिएको तर राम्रो जमिन घर मौरी असाला माछा खाने अधिकार दिएको छैन । यस सन्धिअनुसार गोर्खा राजालाई घरमौरी, असाला माछा टारपरेको खेत र बारी, सिम खेत, मुलखेत, सरकारकै हो भन्नुमा फरक पर्दैन । यसरी वि.स. १९१० सालमा पहिलो पल्ट संविधान र शाह जाँच भयो र नेपाल मा मुलुकी ऐन बनीयो । दस लिम्बुवान मा किपटीया हरु जिम्मावाल सुब्बा दिईयो । यसमा सुब्बा, कारबारी, रायगिडी र रैतिमा थरि र मुख्या पदहरु दिइयो । तथापी गोर्खा राजा संग संधि गर्ने लिम्बुहरु (१)ईमेहाङ (२) माबोहाङ (३) नेम्वाङ हाङ (४) खोकयाहाङ, (५) पापोहाङ (६) फागोहाङ (७)खेवाहाङ (८) साँवाहाङ (९) फेदापहाङ र थेगिम हाङ हरुले पाए । तर लिम्बुवान मा गोर्खा राजाले लिम्बुवान का लिम्बुहरु संग युद्ध गर्दा आपुङगी हाङ हरुका राजौटा १२ राज्यहरु थिए : (१) हिल्ली हाङ राय को याङवेरक (याडरुप) हास्तापुर(२) आसदेवराय चारखोला (इलाम) (३) सुनुहाङ राय छथर (खेवा) (४) जसमुखिराय चैनपुर (५) श्रीदेव राय मैवाखोला (६) रायनसिंङ राय मेवाखोला (७) सुभवन्त राय तमर खोला(८) आदाहाङ राय फेदाप (९) जमुना राय चौबिस (१०) फुङहाङ राय पाँचथर (११) श्रीजङ्ग राय आठराय (१२) बुद्धिकर्ण राय विजयपुरमा थियो ।

अन्तिम चरणमा गोर्खा सेनाहरुले बढदैबढ्दै अगाडी आई लिम्बुवानको फेदाप राज्यमा आक्रमण गरेपछि आदाहाङ राय युद्धमा पराजित भएका हुनाले अर्को लक्ष्य मौवाखोला, मेवाखोला, तमोरखोला भएको हुनाले श्रीदेवराय, रायनसिंह राय शुभवन्ता रायहरुले गोर्खा सेना समक्ष सरणपरे

जस्ले गर्दा गोर्खा सेनालाई अगाडी बढनु राम्रोका विरुद्ध घमाषण लढाँई भयो र अन्तिम घडिमा गोर्खाहरुको हातहतियार मजबुत भएको हुनाले जसमुखिराय पराजित भई उनि र केहि स्नेहिहरु समेत सिक्कीम पसे । गोर्खा सेनाले आँखालगाएको राज्यपट्टि सरण परेको हुनाले छथर पट्टि ढल्के । छथर क्षेत्रका शान्ती सुरक्षित सेनाहरु दुशमनहरु पश्चिम र दक्षिण दिशाबाट आउने सम्भव थिएन । तर पछिल्तीर बाट आएको हुनाले भुसुकै मार खानु पऱ्यो । सुनोहाङ राय छथर, जसमुखिराय चैनपुर, श्रीदेवराय मेवाखोला, रायनसिंराय मेवाखोला, सुमवान्त राय तमरखोला, आदाहाङ राय फेदाप यी ६ वटा राज्यहरु गोर्खा सेनाको हातमा परिसकेंपनि अन्य ६ वटा राज्यहरु शरण परेका थिएन। यीराज्यका लिम्बु राय (हाङ) हरुले गोर्खा फौजसंग लगातार लडिरहेका थिए । हिल्लीहाङ राय माङरुप, आसदेवराय चारखोल, जमुन राय चौबिस, फुङहाङ राय पाचथर, श्री जङ्ग राय आठराई र बुद्धिकर्ण राय विजयपुर, उनिहरुले युंद्ध जारी राखे कहिले काहिँ सिक्किम सम्म पुगेर भोटे फौजहरु समेत ल्याएर उनिहरुले गोर्खा फौजका बिरुद्धमा युद्ध गरे । यी लिम्बु रायहरुले तिब्बतको राजा फारोजोङ र चिनिया प्रतिनिधि तुङयाङसंग पनि गोर्खा फौज विरुद्ध सहायता माग्नपुगे । चिनिया अफिसर चियाङ लोईले पनि सिक्किमका अफिसरहरु र हिल्ली ह्यङ, आसदेव हरुले लेखेको पत्रमा गोर्खा फौज संग लढाई गर्नु अग्रसर हुनु भन्ने ठुलो साहस दिएको छ ।

उप्रान्त किराती रायहरु मध्ये आसदेव राय, जसमुखि राय, हिल्लीहाङ र सुनुहाङ रायले राजदुत तिन्के जोङबाट चिनिया राजा प्रतिनिधिका अड्डा फारोजोङमा पठाई आफुहरुले गोर्खा फौजसंग भयानक युद्ध गर्नु र ती शत्रुहरुलाई आफ्ना देश (मुलक) बाट टाढा लखेटे तर पछिबाट आफ्नो हात हतियारको अभावबाट गोर्खा राजाले लालमोहर (संधि) गरि

पल्लो किरात लिम्बूवान पनि गोर्खा राज्यमा गाभिए । यसरी गोर्खा राजाका शाह वंशजअरुले लिम्बूहरुका किपट खोसाए र हक अधिकार मेटाई दिएको छ ।

सन्दर्भ सुचि:- *१ श्री वीर नेम्बाङ, २ श्री स्व.ईमानसिं चेम्जोङ, ३ श्री स्व.खगेन्द्र आङ्बोहाङ*

माङ (देवता)

लिम्बुहरुका कुलदेत्रता वा ईश्वरलाई माङ भन्दछन् । तातारा तागेरा निङवाभुमाङ वा आत्मदेव एउटै मात्र ईश्वर छ , तर ईश्वर भन्ने वा मान्ने तरिका भने विभिन्न रहेकोछ । जस्तै क्रिस्चियन धर्म मान्नेहरुले येसुक्राइस्टको धर्मदर्शनलाई विश्वास गर्छन्, वुद्ध धर्म मान्नेहरुले गौतम वुद्धको सिद्धान्तलाई विश्वास गछर्न्, त्यसैगरि मुसलमानहरुले महमदको सिद्धान्तलाई विश्वास गर्छन् र हिन्दु धर्मवालम्वीहरुले राम कृष्ण इत्यादि मान्दछन् भने किरात जनजातिहरुले प्राकृतिक पुजा गर्दछन् र प्राकृतिलाई मान्नेहरु सनातन धर्म मान्दछन् ।

अन्य धर्महरु उल्लेख नगरिएता पनि किरात याक्थुङ (लिम्बु) हरुले मान्ने धर्म संस्कारहरु विभिन्न देव देवताहरु छन् । किरात थाक्थुङ (लिम्बु) हरुले परम्परा देखि मानिल्याएको कुल देवतालाई युमा (बजु) माङ भनिन्छ । युमामाङ वाहेक अन्य सामाङ्गहरुलाई याक्थुङहरुले देव देवीको रुपमा यसरी छुट्याएका छन् । (१) माङ्ग (२) साम् माङ्ग (३) साम्माङ ज्याङ

माङ्ग (ईश्वर) प्रमुख (Supreme) हो । यसलाई तात्तारा तागेरा निङवाफ्माङ भन्छन् । युमामाङ (तागेरा निङवाफुमाङ्ग) ले रचेको सृष्टि र देव देवतालाई (God divinities) लाई साम माङ्ग भन्छन् ।

सम्माङ्गका शाखा देव देवताहरुलाई साम्माङ्ग ज्याङ्ग भन्छन् ।

इश्वर प्रमुख तात्लरा तागेरा निङवाफुमाङ्ग भयो र वहाँले रचेको सृष्टिकर्ता माङ परोक्मी यम्भामी माङ भयो । वहाँले रचनात्मक ढङ्गले सृष्टिको पहिलो पल्ट मुजिङना खेयोङनालाई पृथ्वीको तल्लो तह सतहमा राखेर पृथ्वीलाई थाम्न लगए। पृथ्वीको अंगमा हुने अनेक किसिमका देव देवताहरु रचना गर्ने माङहरु पैदा गरे ।

वर्तमान अवस्था सम्म लिम्बू समुदयाले मानि ल्याएको माङ्ग (देवता) हरुको नामावली:-

१ कुनुसो चयत्सो माङ	- चन्द्र सूर्य
२ उतान्दी पतान्दी	- अनाज
३ साम्वन केप्मा- तोक्लामा माङ्ग	- औषधी
४ चकचक्के याङग्याङगे	- विकाश
५ सिङ्माङ लुङ्माङ	- जल स्थल
६ नवालुङ चोसाप्लुङ	- भाग्य
७ थापुरा थायोङ्गे	- पवित्रदेव
८ मातासो ईमेत्सो	- आत्मादेव
९ यत्चीरो यत आदोवा -सुम्जीरि सुम आदो माङ	-
१० नावारा सुमलाम्मु (नावारा लिलाम्मु) माङ	- यातायात
११ पाजोमाङ	- ३३ कोटी देवदेवता
१२ फक्ताङ माङ	-
१३ सुसुम्वु माङ	- पानी (दृष्टि)
१४ वेसुम्वु माङ	- तारा, ग्रह
१५ पेवेसोमाङ (थक्लिगेन साम्माङ्ग)	-
१६ वेनाम सोमाङ	-
१७ वेलासोमाङ	- पाँच माहादेव

१८. कुम्फामाङ - पाँच माहासागर
१९. मेथामाङ -
२०. पेलिसो माङ्ग -
२१. लक्फामाङ्ग -
२२. चम्फामाङ्ग -
२३. रुपीमाङ्ग -
२४. पाओतीमाङ्ग -

वेवेसो माङ्गले रचेको देव देवताहरुलाई थक्लिगेन साम्माङ्ग भनिन्छ। यसको शाखा देव देवताहरु साम्माङ्ग हुन्।

साम्माङ्गहरु :-

१. ताम्भुङना - बनको
२. खन्जमा -
३. तक्सङवा - शिकारी देव
४. तेम्वेमा - मैदाने
५. वाजोङमा -
६. वारक्मा -
७. सेङघमा -
८. मिसेक - गणेश देव
९. सवा साम्माङ - बाँदर देव
१०. पयाङ्लुङमा -
११. सिंलाम्बा (सिसाम्माङ) -
१२. तुङतुगे -
१३. चोखोवा -
१४) चारुङमा -
१५. फाकसिंदाङमा -

१६) फाकमुरा -
१७. स्यानेमा -
१८. थुङदाङवा -
१९. मेफ्रामा - वासुदेव
२०. पयोहाङमा -
२१. नाहाङमा (पिच्चम्मा) -
२२. माङ्गेन्ना -
२३. नाङगेफमा -
२४. याङ्फुमा -
२५. लुम्मा यम्पा -
२६. मिकसाङ चक्पा -
२७. हाङ्गपाङ्मा -
२८. केमेम्वा (थेवा) -
२९. तहाङ्मा -
३०. माङ्दुपा -
३१. खवामा -
३२. मियासाम -
३३. अषेक - सर्प देव
३४. माङखो -
३५. बार्माङ्सी -
३६. मेयोङ्साम -बिरालो देव
३७. योक्वा -
३८. ओक्वानामा -

यसरी धेरै देवताहरु किराँत लिम्बुहरुले परम्परागत मानि ल्याएका छन् । आजकल धेरै जसो लिम्बुहरुले यस प्रकारका साम्माङहरु पुज्न

छोड्दै आएको देखिन्छ । यसको कारणहरु लिम्बुहरु बौद्धिक स्तरमा पुगेकाहरु फाल्गुनन्दको दर्शन मान्ने मानिसहरु सत्यहाड्मा पन्थि भएका छन् । भने कुनै किराँत लिम्बुहरु इसाई धर्ममा लागेका छन् त कुनै लिम्बुहरु बौद्ध धर्म अँगालेका छन् ।

जुनसुकै धर्ममा लागे पनि आत्मा विश्वास हो तर पितृ देवता रिसाइ रहेको छ । पितृहरुको श्राप लाग्ने छ र एक दिन लिम्बुहरु लिम्बुबाट लोप हुदै जाने छन् ।

साम्माङ्ग ज्याड भनेको वायु सेहे सेसेन्तरहरु हुन् जुन मान्छेको असामयिक निधन (अकाल) मृत्यु हुने मानिसहरुको आत्मा भूत, प्रेत, सेहेसेसेन्तरहरु मुर्कुटा, चुडेल्नी इत्यादी मूल आत्मा (Sprit) जाग्ने र यसले दुःख दिने गर्छ भन्ने विश्वास गरिन्छ । यस्तो दुःख दिने सेहेसेसेन्तरहरुलाई लिम्बुहरुले 'साम्माङ्ग ज्याङ्ग" भन्दछन् । अहिले वैज्ञानीक युगमा पनि 'साम्माङ्ग ज्याङ्ग" (भुतप्रेत) को विश्वास गरिन्छ । यसलाई ५ किसिमले छुट्टयाइन्छ ।

१. लेछाम - मृत्यू हुंदा जनावरले छोएको मृत आत्मा
२. सुगुप - सुत्केरीकै कारणबाट मृत्यु भएको मृत आत्मा
३. सोघा - अचानक दुर्घटना मा परी मृत्यु भएको आत्मा ।
४. काजिपा केनाम्वा - बालक-अवस्थामा मरेको मृत आत्मा
५. ताम्भुङना तेम्बेमा - जङ्गली र मैदानेनी ।

लिम्बुहरुले माङखमा (पुजा) साम्मङ्ग खमा (पूजा-साम्मङ्ग ज्याङखमा (फाफाफुफु) गरी फेदाङमा बिजुवाहरुले पूजा गर्छन् ।

संकलक : क्या. गजरधन तिगेला

धरान-१६

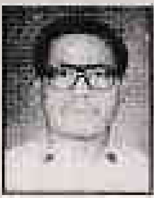
पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

नाम : गंगाहाङ तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स.
ठेगाना : छथर, हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : भैरव वहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९९४ पौष १२ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क -६ धनकुटा

नाम : गजरधन तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९९५/१/२७
ठेगाना : धरान न.पा. वार्ड नं -१६

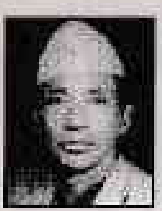

नाम : हिर्दयमान तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९७६/४/१५
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : ललित बहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९८१ श्रावण ११ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-२ धनकुटा

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

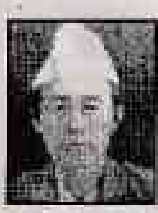
नाम : लोकेन्द्र तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. २००४ पौष ९ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-२ धनकुटा

नाम : कृष्णबहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. २०१३ पौष ९ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-२ धनकुटा

नाम : तिलक बहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९९३/८/१५
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-१ धनकुटा

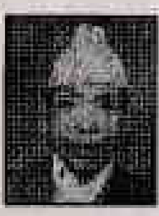

नाम : गजेन्द्र बहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. २००२/१२/५
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : धन बहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. २०१३/६/१०
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

नाम : जितमान सिं तिगेला (लिम्बु)
जन्म : २००४ वैशाख २८ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-२ धनकुटा

नाम : मिल बहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९९५ कार्तिक २९ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-२ धनकुटा

नाम : तिलोक बहादुर तिगेला (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९८६ श्रावण १ गते
ठेगाना : ओखे-३ तेह्रथुम

नाम : कमल सिहं तिगेला
जन्म : वि.स. २०२१/३/१७
ठेगाना : हात्तिखर्क-२ धनकुटा

नाम : पिताम्वर तिगेला खेवा
जन्म : वि.स. २०२७/२/१५
ठेगाना : ओखे -३ तेह्रथुम (हाल सिंगापुर)

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरू

नाम : खगेन्द्रहाङ्ग तिगेला
जन्म : वि.सं. २०१४/६/२०
ठेगाना : ओखे्र-७, तेह्रथुम

नाम : शिवकुमार तिगेला
जन्म : वि.सं. २०२३/४/१५
ठेगाना : हात्तिखर्क-२, धनकुटा

नाम : अमरध्वज तिगेला खेवा
जन्म : वि.स. १९९५/२/२२
ठेगाना : ओखे-३ तेह्रथुम

नाम : वीरबहादुर तिगेला खेवा
जन्म : वि.स. २००१/१/१०
ठेगाना : धरमपुर-५, झापा

नाम : हेमबहादुर तिगेला खेवा
जन्म : वि.सं. २००९/६/१०
गेगाना : खाल्सा, घोर्लेखर्क-२, धनकुटा

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

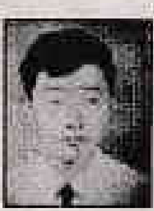
नाम : मानबहादुर तिगेला खेवा
जन्म : वि.सं २०११/५/१५
ठेगाना : याकु-३, भोजपुर

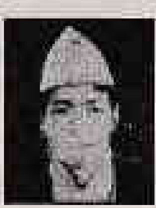
नाम : नरबहादुर तिगेला खेवा
जन्म : २०१३/११/१२
ठेगाना : याकु-३, भोजपुर

नाम : लक्ष्मी प्रसाद तिगेला खेवा
जन्म : २०१८/२/२७
ठेगाना : छथर ओखे-७ तेहथुम

नाम : इन्द्र मादेन (लिम्बु)
जन्म : वि.स. २००१ असोत १८ गते
ठेगाना : छथर, मुर्तिढुङ्गा-६ धनकुटा

नाम : अमर बहादुर मादेन (लिम्बु)
जन्म वि.स : २०१० साल असोज १९ गते
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरू

नाम : जयराज मादेन (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. १९८४/१०/१०
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-१ धनकुटा

नाम : आस बहादुर मादेन (लिम्बु)
जन्म : वि.स. १९७० /३/१४
ठेगाना : छथर मुर्तिढुङ्गा-६ धनकुटा

नाम : थम्वाहाङ मादेन (लिम्वु)
जन्म : वि.सं. १९९२/८/१९
ठेगाना : छथर, सान्ने-८ धनकुटा

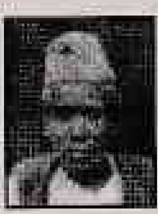

नाम : लाल बहादुर मादेन (लिम्बु)
जन्म : वि.स. २००८/४/९
ठेगाना : छथर मुर्तिढुङ्गा-६, धनकुटा

नाम : बम बहादुर मादेन (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. १९७५/११/९
ठेगाना : छथर, मुर्तिढुङ्गा-४ धनकुटा

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

नाम : डम्बर सिं मादेन (लिम्बु)

जन्म : वि.सं. १९८८/३/१८

ठेगाना : छथर, हात्तिखर्क-३ धनकुटा

नाम : नर बहादुर मादेन (लिम्बु)

जन्म : वि.सं. १९६८/६/२३०

ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : राम कुमार मादेन (लिम्बु)

जन्म : वि.स. १९९६/४/१८ .

ठेगाना : छथर, मुर्तिढुङ्गा-६ धनकुटा

नाम : हुकुम प्रसाद मादेन खेवा

जन्म : वि.सं. २००६/१२/९

ठेगाना : छथर, हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : थामबहादुर मादेन खेवा

जन्म : वि.स.

ठेगाना : हात्तिखर्क-३ धनकुटा (हाल ब्रुनाई)

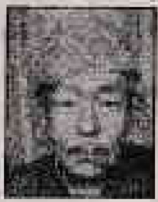
पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

नाम : प्र.सु.प्रेम बहादुर मङ्याक (लिम्बु)
जन्म : वि.सं १९७६ कार्तिक ७ गते
ठेगाना : छथर, हात्तिखर्क-३ धनकुटा

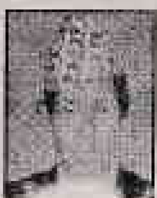
नाम : धनकेसर मङ्याक (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. १९९५/११/२२
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-१ धनकुटा

नाम : मान बहादुर मङ्याक (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. १९९४/१०/२
ठेगाना : छथर, हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : टिकाराम मङ्याक (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. १९८९/३/२५
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : जंग बहादुर मङ्याक (लिम्बु)
जन्म : वि.सं. १९८७/३/१४
ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-१ धनकुटा

पुस्तक प्रकाशन गर्नमा विशेष आर्थिक सहयोग गर्नेहरु

नाम : ज्योतीमान मङ्याक (लिम्बु)

जन्म : वि.सं.

ठेगाना : छथर हात्तिखर्क-६ धनकुटा

नाम : चन्द्र बहादुर मयाक (लिम्बु)

जन्म : वि.स. १९८० ५/१५

ठेगाना : छथर, हात्तिखर्क-५ धनकुटा

चन्दादाताहरुको नामावली

सि.न.	नाम थर	स्थाई ठेगाना	रकम
१.	भैरव बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१०००/-
२.	गंगाहाङ तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१०००/-
३.	धनबहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१०००/-
४.	गजेन्द्र बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१०००/-
५.	जितमान सिं तिगेला	हात्तिखर्क -२ धनकुटा	१०००/-
६.	तिलक बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -१ धनकुटा	१०००/-
७.	ललित बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -२ धनकुटा	१०००/-
८.	मिल बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -२ धनकुटा	१९५०/-
९.	लोकेन्द्र बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -२ धनकुटा	१०००/-
१०.	कृष्णबहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -२ धनकुटा	१०००/-
११.	तोर्णदिप तगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१११/-
१२.	देशबहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१३.	अर्थलाल तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१४.	खगेन्द्रबहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१५.	हिक बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१६.	हर्क बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१७.	रण बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१८.	पूर्ण बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
१९.	भक्त बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२०.	भगीशोर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२१.	श्री प्रसाद तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२२.	मोहन सिं तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-

२३	जयकृष्ण तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२४	चन्द्र बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२५	जगत बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२६	गिताराम बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२७	लाल बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२८	पृथीहाङ तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
२९	लिलाहाङ तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३०	मोहन प्रसाद तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३१	गौरी बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३२	कुल बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३३	ज्ञान बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३४	याम बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३५	रत्न बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३६	दल बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३७	नगेन्द्र बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३८	नर बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
३९	विर्खबहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१००/-
४०	हृदयमान तिगेला	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१०००/-
४१	वुद्धि बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -१ धनकुटा	१००/-
४२	बल बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -१ धनकुटा	१००/-
४३	छत्र बहादुर तिगेला	हात्तिखर्क -१ धनकुटा	१००/-
४४	गजरधन तिगेला	धरान न.पा.-१६ सुनसरी	१०००/-
४५	तिलोक बहादुर तिगेला	ओखे-३ तेह्रथुम	१०००/-
४६	लक्ष्मी प्रसाद तिगेला	धरान-१६	१०००/-
४७	वीरबहादुर तिगेला	धरमपुर-५ झापा	१०००/-
४८	हेमबहादुर तिगेला	घोर्लिखर्क-२ धनकुटा	१०००/-

४९.	मनबहादुर तिगेला	याकु-३ भोजपुर	१०००/-
५०.	नरबहादुर तिगेला	याकु-३ भोजपुर	१०००/-
५१.	पिताम्बर तिगेला	ओखे-३ तेह्रथुम	१०००/-
५२.	अमरध्वज तिगेला	ओखे-३ तेह्रथुम	१०००/-
५३.	कमल सिंह तिगेला	हात्तिखर्क-२, धनकुटा	१०००/-
५४.	रनबहादुर तिगेला	राजघाट, मोरङ्ग	३,००/-
५५.	डम्बर सिं मादेन	हात्तिखर्क -३ धनकुटा	२५०/-
५६.	टिकाहाँग मादेन	हात्तिखर्क -३ धनकुटा	२५०/-
५७.	डम्बरलाल मादेन	हात्तिखर्क -३ धनकुटा	५००/-
५८.	आस बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -६ धनकुटा	१०००/-
५९.	लाल बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -६ धनकुटा	८००/-
६०.	नर बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -६ धनकुटा	१००/-
६१.	भल बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -६ धनकुटा	१००/-
६२.	बम बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -४ धनकुटा	५५०/-
६३.	इन्द्र बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -४ धनकुटा	१५०/-
६४.	कमल बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -४ धनकुटा	१५०/-
६५.	खड्ग बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -४ धनकुटा	१५०/-
६६.	रामकुमार मादेन	मुर्तिढुङ्गा -६ धनकुटा	११११/-
६७.	इन्द्र बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा -६ धनकुटा	१०००/-
६८.	हुकुम प्रसाद मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	१०००/-
६९.	जयराज मादेन	हात्तिखर्क-१ धनकुटा	४००/-
७०.	प्रेम बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-४ धनकुटा	४००/-
७१.	चिन प्रसाद मादेन	हात्तिखर्क-१ धनकुटा	१००/-
७२.	नर बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	२००/-
७३.	इमान सिं मादेन	हात्तिखर्क-३ धनकुटा	२००/-
७४.	प्रेम बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	२००/

७५	चन्द्र बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	२००/-
७६	भगिमान मादेन	हात्तिखर्क-२ धनकुटा	२००/-
७७	अमर बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	४००/-
७८	इन्द्र बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	२००/-
७९	सोम बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	२००/-
८०	भक्त बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	२००/-
८१	जय बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा-८ धनकुटा	१००/-
८२	कृष्ण बहादुर मादेन	मुर्तिढुङ्गा-८ धनकुटा	१००/-
८३	थम बहादुर मादेन	हात्तिखर्क -३ धनकुटा	१९५०/-
८४	थम्वाहाङ मादेन	सान्ने -८ धनकुटा	१०००/-
८५	मान बहादुर मादेन	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	१०००/-
८६	ज्योतिमान मङयाक	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	१०००/-
८७	जग बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क-१ धनकुटा	१०००/-
८८	टिकाराम मङयाक	हात्तिखर्क-६ धनकुटा	१०००/-
८९	धनकेसर मङयाक	हात्तिखर्क-१ धनकुटा	१०००/-
९०	निर बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क-१ धनकुटा	१००/-
९१	कर्ण बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क-१ धनकुटा	१००/-
९२	चन्द्र बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क-५ धनकुटा	१०००/-
९३	ज्ञान बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क -६ धनकुटा	१९५०/-
९४.	प्र.सु.प्रेम बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क -३ धनकुटा	१०००/-
९५.	रनवीर मङयाक	हात्तिखर्क -४ धनकुटा	१००/-
९६.	हर्क बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क -४ धनकुटा	१००/-
९७	बुक बहादुर मङयाक	हात्तिखर्क -२ धनकुटा	२००/-
९८	श्रीमान चोङवाङ	हात्तिखर्क -४ धनकुटा	१९५०/-
९९.	खगेन्द्रहाङ्ग तिगेला	ओखे-७, तेह्रथुम	१०००/-

सहायक सामाग्रीहरु :-

१. लिम्बूवानको ऐतिहासिक अध्ययन - शिवकुमार श्रेष्ठ
२. किरात इतिहास र संस्कृति - अनुवादक शेर ब. इङनाम
३. नेपालको संक्षिप्त इतिहास - प्रेम ब. मावोहाङ
४. हाम्रो समाज अध्ययन - जनकलाल शर्मा
५. नेपालको ऐतिहासिक रुपरेखा - बालचन्द्र शर्मा
६. किरात सभ्यता र इतिहास - मुस्कान योङहाङ
७. किरात इतिहास - इमानसिं चेम्जोङ
८. मगरात इतिहास - एच. बी. थापा मगर
९. द कल्चर एण्ड रिलाईजन द लिम्बूज - चैतन्य सुब्बा
१०. अक्सफोर्ड डिक्सनरी

"मानव उत्पति र खेवा वंश" नामक पुस्तक खेवा लिम्बू परिवारको पहिलो प्रकाशन हो । यस पुस्तकमा लेखिएका लेख, रचना र वंशावलीका सामाग्री, पाण्डुलिपी, टिपोटहरु हामीसंग प्रामाणिक रुपमा दुरुस्त रहेका छन् । तापनि यसमा प्राविधिक कारणले कुनै व्यक्तिको पुस्ता, नाम, थर, यक (गढीं) फरक परेमा वा नाममा तलमाथि वा उल्टो पर्न गएमा यहाँहरुको अमूल्य सुझाव, आलोचना, समालोचना, उचित सल्लाह र पुरातात्विक प्रमाणहरुको अपेक्षाको साथै दोस्रो संस्करणमा सुधार गर्ने बचनबद्धता प्रकट गर्दछौं ।

- प्रकाशक

खेवाहरुको तेह्रथुम ओखेस्थित पोमेजङ कुगाप्मी यक (सहायक गढी)